Raftul Denisei

CÂȘTIGĂTOR AL PREMIULUI GONCOURT

ROMAIN GARY

LADY L.

roman

HUMANITAS fiction

O bătrână doamnă, etalon al aristocrației victoriene, este înconjurată, la împlinirea vârstei de optzeci de ani, de întreaga familie. Una dintre marile familii ale Angliei – după cum însăși Lady L. o spune: Guvernul de-a dreapta, Biserica la stânga, Banca Angliei și Armata în spatele ei. Cele patru reprezentate, toate, de urmașii acestei femei, care a dat Angliei tot ce avea mai bun. Dar nu întotdeauna trunchiul de pe care sar aşchiile este pe atât de nobil pe cât ni l-am putea imagina. Ba chiar s-ar putea dovedi că nu este nici măcar pe atât de englez pe cât s-ar cuveni. Amenințată cu pierderea pavilionului de vară, sanctuarul ei secret, Lady L. este obligată să-și mute lucrurile cu toată discreția posibilă. De aceea apelează la prietenul de o viață Sir Percy Rodiner, poetul oficial al Curții, care va asculta perplex incredibila istorie a femeii pe care o iubește de peste patruzeci de ani.

„Celor care vor fi poate un pic șocați de felul în care se termină povestea le voi spune înainte de toate că nu am inventat nimic, dar și că pasiunea fanatică a fost dintotdeauna privită cu indulgență. Umanitate, umanitate, câte crime s-au petrecut în numele tău!"

Romain Gary

ISBN 978-606-779-749-7

Pe copertă: Thomas Anshutz, *A Rose* (detaliu)

Raftul Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

ROMAIN GARY

LADY L.

Traducere din franceză de
DORU MAREȘ

HUMANITAS
fiction

Lector: Gabriela Riegler
Redactor: Anca Dumitru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Vasile
DTP: Corina Roncea, Veronica Dinu

Tipărit la Master Print Super Offset

ROMAIN GARY
LADY L.
© Éditions Gallimard, 1963
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2021,
pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GARY, ROMAIN
Lady L. / Romain Gary; trad. din franceză de Doru Mareș. – București: Humanitas Fiction, 2021
ISBN 978-606-779-749-7
I. Mareș, Doru (trad.)
821.133.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Chiar trebuia să te fi văzut,
Și, vai, de-a binelea să-mi placi,
Candid să-ți spun dintr-un-nceput
Că mult prea mândră știi să taci.

Să te iubesc era deci necesar
Ca-n disperare să m-așezi,
Să fii idolatriei mele-altar,
Și-așa să mă asasinezi!

Odă umanității sau
întrebuințarea subjonctivului
Dedicată de Alphonse Allais lui Yane Avril

I

Fereastra era deschisă. Pe fondul albastru al cerului, buchetul de lalele, în lumina verii, o ducea cu gândul la Matisse, pe care o moarte prematură îl luase la optzeci de ani. Până și petalele galbene, căzute împrejurul vazei, păreau să asculte de penelul maestrului. Lui Lady L. i se părea că natura începea să se înăbușe. Marii pictori îi luaseră totul, Turner îi furase lumina, Boudin, aerul și cerul, Monet, pământul și apa; Italia, Parisul, Grecia, întinse pe toți pereții, nu mai erau decât clișee, ce nu fusese pictat fusese fotografiat și întreg pământul căpăta din ce în ce mai mult aerul acesta epuizat pe care-l au fetele dezbrăcate de prea multe mâini. Ori poate că ea trăise prea multă vreme. Anglia îi sărbătorea astăzi cea de-a optzecea aniversare, iar gheridonul era acoperit de telegrame și de mesaje, dintre care mai multe veneau chiar de la Palatul Buckingham: în fiecare an același lucru, toată lumea sosea cu pași grei să-ți pună punctele pe *i*. S-a uitat reprobator la lalelele galbene, întrebându-se cum de putuseră ajunge florile

până în vaza ei preferată. Lady L. detesta galbenul. Era culoarea trădării, a bănuielii, culoarea viespilor, a epidemiilor, a îmbătrânirii. Cum privea țintă, cu severitate, lalelele, aripile unei fulgerătoare bănuieli au atins-o în trecere... Ei, nu, nu era cu putință. Nu știa nimeni. Doar o neglijență a grădinarului.

Își petrecuse toată dimineața în fotoliul din fața ferestrei deschise care dădea spre pavilion, cu capul sprijinit de mica pernă de care nu se despărțea niciodată și pe care o lua mereu în călătoriile ei. Motivele brodate reprezentau animale unite cu tandrețe în pacea fermecată a Edenului: îi plăceau mai ales leul care fraterniza cu mielul și leopardul care lingea iubitor urechea unei căprioare: viață, ce să mai vorbim. Naivitatea desenului sublinia încă mai mult idioțenia profundă și cu totul satisfăcătoare a scenei. Șaizeci de ani de mare artă sfârșiseră prin a-i întoarce pe dos stomacul când venea vorba despre capodopere: capitula din ce în ce mai des în fața propriei slăbiciuni pentru cromolitografii, pentru cărți poștale și pentru acele imagini victoriene pline de câini credincioși care salvează bebeluși de la înec, de pisoiași cu panglici roz și de îndrăgostiți sub clar de lună care îți schimbă atât de plăcut dispoziția, cât și nobilele și plicticoasele ei pretenții. Mâna i se sprijinea de măciulia de fildeș a bastonului de care, de altfel, se putea lipsi cu ușurință, dar care o ajuta să își mențină acel aer de bătrână doamnă, contrar propriei naturi, dar care era așteptat din partea ei: bătrânețea

era încă o convenție pe care de acum trebuia să o respecte. Ochii îi râdeau către cupola aurită a pavilionului de vară care se desena deasupra castanilor, pe fondul cerului englezesc, cerul acesta de bonton, cu norii lui bine orânduiți și nuanțele de albastru pal ce o duceau cu gândul la rochiile nepoatelor, fără urmă de personalitate ori de imaginație: cer care părea îmbrăcat de un croitor al familiei regale, strict neutru și *așa cum se cuvine*.

Lui Lady L. i se păruse întotdeauna că acest cer englezesc este unul morocănos. Nu ți l-ai fi putut închipui având vreo emoție tainică, vreo mânie, vreun elan; îi lipsea dramatismul până și în timpul celor mai grozave averse; cele mai violente furtuni se mărgineau la a uda gazonul; fulgerele știau cum să cadă departe de copii și cum să evite drumurile circulate; cerul acesta nu era cu adevărat el însuși decât în timpul burnițelor fine și regulate, în monotonia cețurilor discrete și distinse; un manierat cer-umbrelă care, se simțea bine asta, atunci când își permitea vreun fulger o făcea numai fiindcă peste tot erau instalate paratrăsnete. Tot ce îi mai cerea încă acestui cer era să își dăruiască fondul senin al cupolei aurite, pentru ca Lady L. să poată rămâne în acea poziție ceasuri de-a rândul, privind, amintindu-și, visând.

Pavilionul fusese construit în stilul oriental, la modă în tinerețea ei. Îngrămădise acolo tot soiul de lucruri turcești pe care le colecționa cu un asemenea rafinament al prostului gust și într-un asemenea dispreț

al artei adevărate, încât unul dintre momentele de vârf ale îndelungatei ei cariere într-ale ironiei era marcat de ziua în care Pierre Loti, admis printr-o specială favoare în templul ei, plânsese de emoție.

— Cred că nu mă voi schimba niciodată, a spus dintr-odată, cu voce tare. Sunt un pic cam anarhistă. Evident, la optzeci de ani este destul de jenant. Și de romantic, pe deasupra, ceea ce nu aranjează cu nici un chip lucrurile.

Lumina zilei i se juca pe chipul pe care semnele vârstei nu se trădau decât printr-o uscăciune în nuanța fildeșului, cu care nu reușea să se obișnuiască și care o surprindea în fiecare dimineață. Lumina era cea care părea să fi îmbătrânit. Timp de cincizeci de ani își păstrase întreaga strălucire; acum scăpăta, se întuneca, devenea cenușie. Însă încă făceau treabă bună ele două împreună. Buzele fine și delicate încă nu semănau cu niște gâze uscate, prinse în plasa de păianjen a ridurilor, numai ochii se mai potoliseră un pic, fără îndoială, și o mică sclipire amuzată sosise pentru a tempera alte focuri mai vii și mai tainice. Fiindcă Lady L. nu fusese mai puțin cunoscută pentru spirit decât pentru frumusețea ei: o ironie care nu contenea, care își atingea ținta fără a răni, cu eleganța maeștrilor scrimei, care știu să își arate superioritatea fără a umili. Astfel de jocuri se răriseră însă considerabil, iar ea supraviețuise tuturor lucrurilor care meritaseră să fie, pentru ea, o țintă. Tinerii o priveau cu admirație, simțind că fusese o adevărată

femeie. Era greu de îndurat, dar trebuie să știi și să fii, și să fi fost. În rest, nu fusese un secol în care femeile să fi fost cu adevărat iubite. Totuși, chipul acesta care atât de multă vreme fusese al ei… Nu și-l mai recunoștea. Uneori îi venea să râdă de el. Era *prea de tot* caraghios. Așa ceva nu prevăzuse, trebuia să și-o mărturisească, fusese atât de îndelung admirată, adulată, încât nu admisese niciodată cu adevărat că așa ceva i s-ar fi putut întâmpla, că timpul ar fi putut merge chiar până acolo. Totuși, ce brută! Nimic nu respecta. Lady L. nu se plângea, dar situația o agasa. De fiecare dată când se uita într-o oglindă – uneori chiar era necesar –, ridica din umeri. *Prea* era absurd. Își dădea seama foarte bine că nu mai era decât „o adorabilă bătrână doamnă" – da, după toți acei ani pe care-i pierduse fiind o doamnă, în prezent trebuia să mai fie și o bătrână doamnă. „Tot se mai vede că trebuie să fi fost foarte frumoasă…" Când percepea astfel de șoapte insidioase, abia de se putea abține să nu zică un cuvânt curat franțuzesc, care-i stătea pe buze, prefăcându-se că nu a auzit nimic. Ceea ce se cheamă atât de pompos „vârsta senectuții" te face să trăiești într-un climat bădărănesc, pe care fiecare semn de menajare nu face decât să îl accentueze: ți se aduce bastonul fără a-l fi cerut, ți se oferă brațul de câte ori faci un pas, se închid ferestrele imediat ce apari, ți se șoptește „Atenție, urmează o treaptă", de parc-ai fi orb, și ți se vorbește cu o asemenea falsă veselie

de parcă s-ar ști că urmează să mori chiar mâine și toți încearcă să ți-o ascundă. Degeaba vedea că ochii ei negri, nasul în același timp delicat și bine conturat – de câte ori venea vorba despre el, i se spunea „nas aristocratic" –, surâsul ei – celebrul surâs al lui Lady L. – obligau încă toate capetele să se întoarcă, știa foarte bine că în viață, la fel ca în artă, stilul nu e decât supremul refugiu al celor care nu mai au nimic de oferit și că frumusețea ei putea inspira un pictor, însă, de acum, în nici un caz vreun amant. Optzeci de ani! Incredibil.

— Drace! exclamă, peste douăzeci de ani nici atât n-o să se mai vadă!

După cincizeci de ani petrecuți în Anglia, încă mai gândea în franțuzește.

În dreapta, zărea intrarea principală a castelului, cu colonadele și scările sale în evantai, ce se întindeau de minune, coborând spre peluze; Vanbrugh avea cu certitudine geniul greutății, tot ce construise apăsa pământul ca pentru a-i pedepsi păcatele. Lady L. detesta puritanii și chiar se gândise să vopsească în roz castelul, dar, dacă învățase ceva în Anglia, lucrul acesta era că trebuia să știe să se abțină atunci când își putea permite orice, drept care pereții Glendale House rămăseseră cenușii. Se mulțumise să împodobească toate cele patru sute de încăperi cu *trompe-l'oeil*-uri în stil italian, picturile lui Tiepolo, Fragonard și Boucher luptând vitejește cu plictisul sălilor uriașe, care se continuau una cu alta și unde totul părea gata pentru sosirea trenului.

Un Rolls urca încet pe aleea principală, oprindu-se pe peronul din fața intrării, iar cel mai mare dintre nepoții ei, James, după ce a așteptat ca șoferul să-i deschidă portiera, a ieșit din vehicul cu servieta de piele sub braț.

Lady L. detesta servietele de piele, bancherii, reuniunile de familie și aniversările; detesta tot ce era cum se cuvine, opulent, satisfăcut de sine, convențional și scrobit, dar alesese cu bună știință toate acestea, așa că mersese până la capăt. Întreaga viață întreprinsese o implacabilă acțiune teroristă, iar campania îi reușise admirabil: nepotul Roland era ministru, Anthony urma să devină în curând episcop, Richard era locotenent-colonel în regimentul reginei, James conducea destinele Băncii Angliei, iar rivala ei pe cât ura poliția și armata, pe atât ura și Biserica și bogătașii.

„Asta o să te-nvețe minte", și-a zis în gând, privind pavilionul.

Familia o aștepta în încăperea alăturată, în jurul oribilului tort aniversar, iar ea era obligată că continue să joace jocul. Trebuie să fi fost cel puțin treizeci acolo, gata să se întrebe de ce-i părăsise atât de brusc, fără nici o explicație, și ce putea face de una singură în salonul verde cu papagali. Numai că ea, firește, niciodată nu era singură.

Prin urmare, s-a ridicat pentru a se duce înapoi, lângă nepoți și strănepoți. Nu ținea decât la unul dintre ei, la cel mai mic, care avea niște minunați

ochi negri și insolenți, bucle cu luciri sălbatice și o impetuozitate, o virilitate născândă, care o încântau: asemănarea dintre ei era cu adevărat extraordinară. Se pare că ereditatea se manifestă deseori astfel, sărind peste una sau două generații. Era sigură că nepotul urma să facă lucruri teribile când se va face mare: era în el un grăunte de extremism, iar asta se simțea imediat. Poate că dăruise Angliei un viitor Hitler ori Lenin, care urma să facă totul praf. În el își pusese toate speranțele. Cu asemenea ochi, sigur avea să facă să se vorbească despre el. Cât despre ceilalți mucoși, ale căror nume le confunda mereu, trăsneau a lapte, nimic altceva nu mai era de spus despre ei. Fiul ei rareori se afla prin Anglia: teoria lui era că trebuia profitat de lume atâta timp cât aceasta încă mai era decadentă.

Toți prietenii îi muriseră de tineri. Gaston, bucătarul ei francez, o părăsise prostește la șaizeci și șapte de ani. În prezent se murea din ce în ce mai repede. Se gândea la uimitorul număr de cunoscuți cărora le supraviețuise. Câinii, pisicile, păsările se numărau cu sutele. Viața unui animal era întristător de scurtă: de multă vreme renunțase să le mai crească, scârbită de faptul că le supraviețuia, și nu-l mai păstrase lângă ea decât pe Percy. *Prea* era înfiorător ce se întâmpla. Începi să te legi de un animal, să-l înțelegi și să-l iubești, și uite că te părăsește. Ura despărțirile și nu s-a mai atașat decât de obiecte. Unele dintre cele mai satisfăcătoare prietenii le trăise împreună cu niște

lucruri: cel puțin acestea nu te părăsesc. Avea nevoie să fie împreună cu cineva.

A deschis ușa și a intrat în salonul gri: încă i se mai spunea „gri", întrucât aceasta fusese culoarea lui inițială, dar trecuseră mai bine de patruzeci de ani de când îl redecorase cu lambriuri albe și aurite, printre care hoinăreau, înșelând ochiul, personajele aeriene ale comediilor italiene, iar piruetele ușoare ale acestora luptau victorioase cu răceala nobilă și posacă a locului.

Primul primit, cu o ușoară privire reprobatoare – de mai bine de un ceas era așteptat –, a fost, firește, Percy, cavalerul servant, „sigisbeul" personal cum se spunea pe vremea ei: în pofida extremei sale discreții, devotamentul manifest, dovedit clipă de clipă, cu care o înconjura, sfârșea totuși prin a ți se cam lipi de suflet. Sir Percy Rodiner, de douăzeci de ani Poet Laureat al Curții Angliei, adică apologet oficial al Coroanei, ultim bard al Imperiului – o sută douăzeci de ode oficiale, trei volume de poeme circumstanțiale: nașteri regale, încoronări, decese, victorii de toate felurile –, se ținuse vitejește, alături de Sir John Masefield, în prima linie a belcantoului britanic, de la bătălia Iutlandei până la El-Alamein, și reușise cu adevărat ceva suficient de dezgustător: împăcase poezia cu virtutea, ba chiar fusese ales membru al Clubului Boodle's fără măcar un vot împotrivă. În orice caz, supraviețuise tuturor animalelor ei de companie, se obișnuise cu el și ar fi fost sincer contrariată

dacă ar fi lipsit. Altfel, deși nu avea decât șaptezeci de ani, părea mult mai bătrân. Fizic, amintea un pic de premierul Lloyd George: același păr alb, aceeași frunte nobilă, aceleași trăsături fine, dar asemănarea se oprea aici. Galezului chiar îi plăceau femeile și știa să le facă să sufere, pe când Lady L. era sincer convinsă că bietul Percy era virgin. Încercase de două sau trei ori să-l strice cu ajutorul câtorva încântătoare fete pe care le cunoștea și care erau dispuse la orice, însă Percy reușise s-o șteargă de fiecare dată.

— Scumpa mea Diana...

Era un nume care i se potrivea... Dicky i-l alesese chiar el, după ce ezitase mult timp între Eleonora și Isabelle. Eleonora însă era prea sumbru, poate din cauza lui Edgar Poe, iar Isabelle amintea irezistibil de cămașa murdară a reginei cu același nume. Până la urmă se decisese pentru Diana, fiindcă dădea impresia a ceva deosebit de alb, de pur.

— Începusem să fim un pic îngrijorați.

Lady L. se întrebase deseori dacă nu cumva Percy molesta copilițe prin parcuri, dacă nu era un vicios care își ascundea admirabil jocul, dacă nu era vreun pederast și nu-și lăsa dosu-nghesuit de valetul lui ori biciuit de cine știe ce prostituată prin vreun ungher din Soho, dar toate acestea nu se dovedeau decât un soi de romantism de fetiță care supraviețuise încercărilor vieții și de multă vreme nădejdile respective se evaporaseră în fața evidenței unei integrități morale care te făcea să-ți crească inima și care emana din

Percy ca un fel de iradiere funestă. Era cu adevărat un bărbat onorabil și cum de se strecurase poezia în el numai Dumnezeu știa. De altfel, era și unicul bărbat pe care-l cunoscuse care avea o privire de câine cuminte, deși ochii îi erau albaștri. Și ținea la el în pofida a orice. În fața lui putea să își lase să-i cadă masca de bătrână doamnă și să se lipsească de convențiile vârstei înaintate pentru a se manifesta liber, cu întreaga impertinență și prospețime a celor douăzeci de ani ai ei; timpul nu te face să îmbătrânești, ci îți impune deghizările sale. Lady L. se întreba deseori ce avea să se facă dacă urma să ajungă cu adevărat bătrână într-o zi bună zi. Nu avea senzația că se va și întâmpla așa ceva, dar nu se știe niciodată: viața dispune de mai multe stratageme. Tot îi mai rămâneau de trăit câțiva ani buni: ulterior urma, desigur, să se întâmple ceva, dar, la drept vorbind, habar nu avea ce. Singura soluție, când va veni bătrânețea, va fi să se retragă în minunata ei grădină de la Bordighera și să se consoleze cu florile.

A acceptat o ceașcă de ceai. Întreaga familie își făcea de lucru în jurul ei, fapt destul de înfricoșător. Nu reușise niciodată să se pătrundă de gândul că stătea la originea acestei turme: mai bine de treizeci de capete. Privindu-le, nici măcar nu-și putea spune: „Nu asta am vrut". Fiindcă, din contră, chiar vrusese, cu bună știință, deliberat: era opera vieții ei. Cu toate acestea, era dificil de înțeles cum atâta nebunie amoroasă, atâta tandrețe, voluptate, rătăcire

și pasiune putuseră ajunge la aceste personaje incolore și înțepate. Era chiar incredibil și destul de jenant. Aruncând un soi de dubiu, de discreditare, asupra iubirii. „Ce minunat ar fi să le pot spune totul, și-a zis în gând, sorbindu-și ceaiul cu înghițituri mici și uitându-se ironic la ei. Ce amuzant ar fi să le văd mutrele sigure pe ele descompunându-se dintr-odată de oroare și descumpănire. Ar fi de ajuns câteva cuvinte pentru ca universul lor atât de confortabil să se prăbușească dintr-odată peste capetele lor nobile." Era tare ispititor. Nu teama de scandal o oprea. S-a cutremurat și și-a strâns un pic mai mult șalul indian în jurul umerilor. Îi plăcea să simtă pe gât mângâierea ușoară și caldă a cașmirului. I se părea că viața ei, de o eternitate, nu mai era decât o succesiune de șaluri – sute și sute de îmbrățișări de lână și de mătase. Cașmirurile, mai ales, erau în stare de multă tandrețe.

Deodată a realizat că Percy era pe cale să-i vorbească. Se proțăpise în fața ei, cu ceașca de ceai, înconjurat de fețe aprobatoare și discret amuzate. Percy avea un extraordinar talent al clișeelor, ba chiar reușea să se înalțe la o măreție a banalității care făcea din discursurile lui un fel de admirabilă sfidare la adresa originalității.

— O viață de o asemenea noblețe, zicea. Epoca aceasta brutală și vulgară merită să o afle pentru a se lumina. Scumpa mea Diana, cu aprobarea celor care îți sunt aproape – ba chiar, aș spune, autorizat

de ei –, te rog, cu ocazia aniversării, să-mi dai dreptul să-ți scriu biografia.

„Ar fi drăguț!" s-a gândit Lady L. în franceză.

— Percy, nu crezi că e prea devreme? l-a întrebat. Să mai așteptăm un pic. Poate mi se va întâmpla și mie ceva interesant. O viață lipsită de povești speciale, ca a mea, ar fi mortal de plicticoasă.

Toți au strigat, protestând cu amabilitate. Lady L. s-a aplecat spre Andrew, strănepotul ei, și l-a mângâiat cu blândețe pe obraz. Băiatul avea într-adevăr niște ochi minunați. Negri, un pic batjocoritori, violenți... „Ce-o să le mai facă să sufere!" s-a gândit cu satisfacție.

— Zău că are ochii străbunicului lui, a suspinat. Asemănarea e extraordinară.

Mama băiețelului – Lady L. a luat notă de incredibila pălărie albastră, cu păsări și flori, care ar fi făcut-o să se cutremure de ciudă până și pe principesa Margaret – a părut uimită.

— Credeam că ducele avea ochi albaștri!

Lady L. nu i-a răspuns și i-a întors spatele. „Încă unul", a constatat mușcându-și buzele, de data aceasta referindu-se la capul urâțel care era, dacă-și amintea bine, al soției fiului ei Anthony, pastorul. A privit fix pălăria: cremul îi venea cu adevărat perfect.

— Minunat tortul aniversar, a spus uitându-se lung la pălărie încă o fracțiune de secundă, înainte de a-și muta privirea către prăjitura așezată pe platoul de argint.

După care a trebuit să îi adreseze câteva cuvinte ratatului familiei, Richard, care era locotenent-colonel în regimentul reginei. Odată încheiat cu Religia și Armata, nu mai rămâneau decât Guvernul și Banca Angliei, așa că s-a îndreptat hotărâtă spre sectorul acestora. Roland împinsese până la perfecțiune arta foarte englezească de a trece complet neobservat pentru a se face mai bine remarcat. Se găsea de mai mulți ani în fruntea unui minister modest, dar lipsa lui de sclipire și de personalitate, aerul șters și caracterul perfect tern atrăseseră asupra lui atenția prim-ministrului: se vorbea despre el ca posibil succesor al lui Anthony Eden în fruntea Foreign Office; Partidul Conservator părea să-l prefere chiar și lui Rab Butler și deja vedea în el un rival al lui MacMillan. Platitudinea lui era dintre acelea de la care, în Anglia, se așteaptă lucruri mari. Lady L. considera incredibil ca un aristocrat autentic să aibă ambiții în sfera puterii: era firesc ca un om din popor să își dorească accesul în guvern, dar ca fiul cel mare al ducelui de Glendale să se poată coborî în asemenea hal i se părea cu de-a dreptul șocant. A guverna era o meserie de intendent și era normal ca un popor să își aleagă servitorii, până la urmă asta înseamnă democrație. I-a cerut vești despre soție și copii, prefăcându-se că uită că erau și ei acolo, iar Roland i-a oferit cu răbdare respectivele informații lipsite de vreun interes, fiindcă era unicul subiect de conversație posibil între ei doi.

Era aproape gata. Mai rămânea portretul ritual făcut în fiecare an de către fotograful Curții pentru coperta de la *Tatler* ori de la *Illustrated London News* și apoi frazele de la revedere, dar acestea aveau să se desfășoare rapid. Și-o să scape până la Crăciun. Și-a aprins o țigară. Întotdeauna i se păruse cu totul bizar și amuzant să poată fuma în public: nu reușea să se obișnuiască cu gândul că în ziua de azi era o practică în mod uzual admisă. Nepoții continuau să stea la taclale, iar ea înclina uneori capul cu grație, de parcă ar fi ascultat ce spuneau. Nu-i plăcuseră niciodată copiii, iar faptul că unii dintre ei aveau acum mai bine de patruzeci de ani făcea ca totul să pară destul de ridicol. Îi venea să le zică să se ducă să se joace în altă parte, să-i trimită la treburile lor infantile, la băncile, la parlamentul, la cluburile, la statele lor majore. Copiii ajung absolut insuportabili când se fac oameni mari și te asasinează cu „problemele" lor: impozite, politică, bani. Fiindcă în ziua de azi nimeni nu se mai jenează să discute despre bani în prezența femeilor. Altădată, nimeni nu stătea să se gândească la bani: ori aveai, ori te-ndatorai. Acum, femeile erau considerate din ce în ce mai mult egalele bărbaților: oamenii se emancipaseră. Femeile încetaseră să mai domnească. Până și prostituția fusese interzisă. Nimeni nu mai știa să se poarte: era indiscutabil corect dacă niște americani te invitau la cină. În tinerețea ei, americanii pur și simplu nu existau: încă nu fuseseră descoperiți. Ani de zile

Times a putut fi citit fără a găsi altceva decât câteva reportaje ale unor exploratori întorși din Statele Unite.

I s-a adus special un fotoliu: același de patruzeci și cinci de ani încoace, așezat mereu în același loc, sub portretul lui Dicky, executat de Lawrence, și sub al ei, pictat de Boldini, iar fotograful zbura ca un fluturaș în jurul ei cu fundul lui de îngeraș. Toată lumea era dedată pederastiei în ziua de azi. De ce, numai Dumnezeu știa. Lady L. detesta drăguții și iubea prea mult bărbații pentru a putea fi altfel. Desigur, băieții ăștia fetiță existau și în tinerețea ei, dar nu ieșeau chiar așa în evidență, fosneau și se fâțâiau mai puțin, și poponețele lor aveau o expresivitate mult mai rezervată. I-a aruncat o privire dezaprobatoare unchiulețului necopt și s-a întrebat dacă nu cumva era pe cale să-i zică ceva tare neplăcut: era totuși o insolență abjectă să vii aici trăsnind a parfum Schiaparelli. Totuși, a reușit să se abțină: nu-i insulta decât pe cei din mediul ei. Mâine, fotografia urma să apară în toate ziarele. Așa se întâmpla în fiecare an.

Purta unul dintre cele mai faimoase nume ale Angliei și multă vreme șocase, iritase și chiar scandalizase opinia publică prin extravaganța și poate și prin frumusețea ei. Originea franceză îi folosise până la un punct drept scuză a extraordinarei perfecțiuni a trăsăturilor, care forța un pic cam prea mult atenția celorlalți; totuși, nu trebuia exagerat, și astfel călăto-

rise mult din considerație pentru Curte și pentru societatea căreia nu-i plăcea să fie tulburată. De mult timp i se iertase totul: într-un fel, făcea parte din patrimoniul național. Ceea ce cândva fusese considerat dovadă de excentricitate a caracterului ei, era acum venerat ca trăsături fermecătoare ale unei originalități absolut britanice. Așa că s-a așezat în fotoliu, cu o mână lăsată pe măciulia bastonului, în atitudinea așteptată de la ea, ba chiar a încercat să își reprime un surâs care o cam trăda; Guvernul i s-a așezat la dreapta, Biserica la stânga, Banca Angliei și Armata în spate și restul a fost dispus în ordinea descrescătoare a importanței, pe trei rânduri. Odată făcută fotografia, a mai acceptat o ceașcă de ceai: adevărul este că asta era tot ce se putea face cu englezii.

Moment în care i-au ajuns la urechi cuvintele „pavilion de vară", trezindu-i pe loc atenția. Roland era cel ce vorbea.

— De data aceasta, mă tem că nu mai este nimic de făcut. Au hotărât să treacă pe acolo cu autostrada. La primăvară va trebui demolat.

Lady L. a lăsat jos ceașca. Deja de mai mulți ani familia încerca să o convingă să vândă pavilionul și terenul aferent: se pare că impozitele ajunseseră prea mari, că întreținerea proprietății punea probleme, în fine, tot soiul de baliverne. Nu voise niciodată să dea nici cea mai mică atenție unor astfel de cuvinte ridicole și întrerupea orice discuție legată de acest subiect printr-o ridicare din umeri despre care se

spunea că era „foarte franțuzească". Numai că acum nu mai era vorba despre familie. Guvernul votase exproprierea: lucrările urmau să înceapă la primăvară. Pavilionul era condamnat. „Firește, a conchis Roland pe ton liniștitor, vor exista compensații..." L-a fulgerat din priviri: compensații, într-adevăr! Unica rațiune de a fi urma să-i fie furată, iar cretinul ăsta sinistru vorbea despre compensații.

— Fleacuri, a spus apăsat. Nu am intenția să las să mi se facă așa ceva.

— Vaaai, Bunuța, nu putem face nimic. Nu putem merge contra legilor țării.

Fleacuri! Nu aveau decât să schimbe legile, doar pentru asta erau făcute. Le spusese de sute de ori: pentru ea, pavilionul avea o mare valoare sentimentală. În definitiv, Partidul Conservator încă era la putere, erau între prieteni. Puteau deci rezolva această mică problemă fără să o deranjeze.

Crezuse că se aranjase, obișnuia să fie ascultată. Prin urmare, a fost un șoc pentru ea să vadă că nu făcuseră nimic, iar familia revenea la atac, dovedindu-se plină de menajamente, de înțelegere, curtenitoare, dar fermă: terenul urma să devină proprietate a statului. Ce chilipir ar fi fost pentru Partidul Laburist, chiar în pragul alegerilor, dacă ziarele, care pândeau neîncetat orice pretext pentru a-i ataca pe cei ajunși în văzul tuturor, să anunțe că familia unuia dintre membrii guvernului, una dintre cele mai importante familii ale țării, se opunea construcției unei

noi șosele și se străduia să facă să eșueze un proiect care trebuia să favorizeze dezvoltarea întregii regiuni. Deja socialiștii atacau suficient ceea ce numeau „clasa privilegiaților", trebuia evitat să li se facă jocul. Pavilionul era condamnat fără drept de apel.

— *Noblesse oblige*, a spus Roland cu acea artă a clișeului care făcea din el unul dintre oratorii cei mai siguri ai Partidului Conservator.

Și-a luat un aer rafinat; urma să se autodepășească:

— Noblețea obligă, mai ales într-o democrație.

Lady L. nu crezuse niciodată că democrația era altceva decât un mod de a te îmbrăca, dar nu era momentul să-i șocheze. Așa că a făcut ce nu făcuse niciodată cu ei: a încercat să-i înduioșeze. Nu putea trăi fără obiectele pe care le adunase în pavilion, nici nu se putea pune problema să se despartă de ele. Ei bine, n-a ținut: obiectele puteau fi transportate în altă parte.

— Transportate în altă parte? a repetat Lady L.

A încercat-o dintr-odată un sentiment de descumpănire vecin cu panica și a fost nevoită să facă un efort pentru a nu începe să plângă în fața acestor străini. Și i-a venit încă o dată să le spună totul, să le arunce adevărul în față despre ei toți, spre a-i pedepsi pentru insolenta lor înfumurare. A știut însă cum să se controleze: chiar nu era un motiv pentru a distruge cât ai clipi din ochi opera unei vieți întregi. S-a ridicat, și-a strâns șalul în jurul umerilor,

și-a plimbat de jur împrejur privirea sfidătoare și disprețuitoare, după care, fără un cuvânt, a părăsit încăperea.

Au rămas cu toții cam descumpăniți și încurcați, surprinși de plecarea ei intempestivă, de tinerețea impetuozității gestului și privirii, un pic îngrijorați totuși, în pofida aerului amuzat și indulgent pe care-l afișau.

— Mereu a fost puțin excentrică, nu-i așa? Săraca Bunuța, nu înțelege că s-au schimbat vremurile.

II

Sir Percy bineînțeles o urmase și făcea eforturi atât de impresionante pentru a o liniști – se va duce să-l vadă pe prim-ministru, va scrie o scrisoare la *Times*, va protesta împotriva vandalismului puterilor publice –, încât îl luase de braț cu tandrețe și îi surâsese fermecător printre lacrimi. Știa că zâmbetele tandre pe care i le dăruise erau momentele esențiale ale vieții lui, pe care, probabil, și le putea reaminti pe toate.

— Scumpa mea Diane...

— Pentru numele Domnului, Percy, lasă-ți jos ceașca. Îți tremură mâinile. Pari tare bătrân.

— Să te văd plângând m-ar face să tremur și dacă aș avea douăzeci de ani. Nu are legătură cu vârsta.

— Bine, bine, dar scapă de ceașcă și ascultă-mă. Sunt într-o situație groaznică... Bun, uite că acum încep să-ți tremure și genunchii. Sper că n-o să cazi mort de emoție. Cum stai cu tensiunea?

— Dumnezeule, abia de-am fost examinat din cap până-n picioare de Sir Hartley. M-a găsit în plină formă.

— Cu-atât mai bine. Fiindcă, prietene, va trebui să te pregătești să suferi un șoc.

Poetul-Laureat s-a încordat ușor: nu știa niciodată ce săgeată ascuțită avea să arunce către el. Mereu a fost așa și, cum îi ținea companie aproape constant de vreo patruzeci de ani, chipul lui sfârșise prin a arbora în permanență o expresie de aprehensiune nervoasă. Adevărul este că lui Percy îi plăcea să sufere: toți poeții proști sunt așa. Adoră rănile, cu condiția să nu fie prea adânci, iar în cazul lui Percy, faptul că ele erau provocate de o mare doamnă îi aducea pe deasupra deliciosul sentiment al reușitei sociale. În rest, nu concepea iubirea decât platonică și irealizabilă, iar dacă ea i s-ar fi oferit vreodată, ar fi fugit pe loc în Elveția. Totuși, lui Lady L. lucrul acesta era departe de a i se fi părut ridicol. Un bărbat în stare să te iubească timp de patruzeci de ani era la adăpost de ridicol. Bietul de el era pur și simplu atașat de virtute și de puritate cu obstinația sălbatică a firilor cu adevărat distinse, pe care realitatea le înfricoșează, pentru care iubirea este ceva ce se întâmplă doar între suflete și care nu s-au putut obișnui niciodată cu gândul că în povestea asta ar mai trebui amestecate și mâinile, și încă Dumnezeu mai știe ce.

— Mă vei ajuta să duc la loc sigur niște obiecte foarte… cum să-ți spun, dragă Percy? Niște obiecte foarte compromițătoare, dar la care țin mult. Care au pentru mine o mare valoare sentimentală. Încearcă

măcar o dată să te arăți înțelegător. Voi face tot ce pot mai bine ca să nu te înspăimânt prea tare...

— Scumpa mea Diane, nu sunt îngrijorat pentru nimic în lume. Nu te-am văzut niciodată făcând ceva care să nu-ți onoreze reputația și nobilul nume pe care-l porți...

Lady L. l-a privit cu coada ochiului și un zâmbet ușor i s-a desenat pe buze. *Ba află c-o să fie haios*, și-a zis dintr-odată, mirându-se imediat de ușurința cu care găsea de fiecare dată anumite expresii franțuzești pe care rareori avea ocazia să le utilizeze.

Au trecut prin salonul albastru în care pânzele lui Tițian și ale lui Veronese înghețau cu totul în atmosfera de muzeu pe care înălțimea tavanului și proporțiile solemne ale locului îl făceau greu de suportat. Era un soi de *God Save the King* din piatră fasonată și la fel de apăsătoare. Vanbrugh construise întotdeauna palatele ca pentru a da frâu liber urii sale față de bucurie, de plăcere, de ușurință și lumină, și era un adevărat noroc pentru Insulele Britanice că nu trăise atât de mult și nici nu construise destul pentru a le face să se înece în ocean sub greutatea operelor lui. Lady L. dusese o luptă pe cât de vitejească, pe atât de inutilă contra arhitectului, fiindcă degeaba *trompe-l'oeil*-urile ei italiene, pânzele lui Tiepolo și Fragonard se străduiau să mai ușureze grosimea zidurilor, Vanbrugh tot o învinsese, iar Glendale House continua să trezească admirația și

mândria englezilor, iar arhitectura palatului era citată drept exemplu al virtuților și calităților tradiționale ale rasei. Poate că rămăsese prea feminină, în pofida anilor petrecuți în țara asta, pentru a aprecia cum se cuvenea măreția, maiestuozitatea și soliditatea: prefera geniului talentul și nu cerea artei și oamenilor să salveze lumea, ci doar să o facă mai agreabilă. Îi plăceau operele pe care le poți mângâia cu tandrețe din priviri, nu cele în fața cărora te înclini plin de respect. Geniile care se dedicau trup și suflet urmăririi nemuririi o duceau cu gândul la acei idealiști mereu gata să distrugă lumea pentru a o putea salva mai bine. De mult timp își reglase conturile cu idealismul și idealiștii, dar rana ei secretă nu se vindecase, așa că, pentru aceștia, păstra întotdeauna gata *un chien de sa chienne*[1], una dintre expresiile ei favorite pe care nu reușise niciodată să o traducă în engleză.

Au coborât treptele înalte de la intrarea principală și au luat-o pe aleea de sub castani. Nu erau mai mult de opt sute de metri până la pavilionul înconjurat de mica junglă privată pe care o lăsase că crească în voie și de care nici un grădinar nu avea permisiunea să se atingă. Din toate grădinile magnifice pe care le văzuse în viața ei, colțul acesta sălbatic îi era cel mai drag. Buruienile erau aici bine-venite, tufișurile și mărăcinii invadau poteca, iar seva obișnuită a pământului izbucnea liberă în fiecare vară.

1. A purta pică, a urî și a dori răzbunare. (N. tr.)

Soarele se îndrepta către asfințit, iar copacii își întindeau umbrele pe alee și pe gazonul unic, mereu tăiat cât mai scurt; frunzele păreau încă verzi și numai când lumina le atingea își dovedeau dintr-odată maturitatea aurie. Parcul era bine întreținut și foarte corect organizat. Straturile de flori artistic desenate în jurul bazinului, tufele de trandafiri *teahibrid*, atât de bine numiți „după-amiază englezească" și care creșteau la o distanță respectuoasă unii de alții, miroseau bine, dar discret, statuile unor Venus pudic îmbrăcate și a unor Cupidoni care evocau mai degrabă creșa decât alcovul, peluza care părea a-și aștepta pașnicii jucători de crichet, tot acest univers măsurat și realizat cum se cuvine îi era de atâta vreme familiar, încât Lady L. nu se mai lăsa enervată de conformista lui placiditate. Traversa zilnic parcul pentru a se duce în jungla ei, așa că nu-i mai dădea atenție. S-a oprit la malul heleșteului și a zâmbit celor două lebede negre care au alunecat imediat spre ea printre crinii de apă; luase în buzunar câteva bucățele de pâine, cum făcea de câte ori ieșea la plimbare – avea și alune pentru veverițe –, așa că le-a dat superbelor păsări. Cele două gâturi și-au desenat arabescurile, cele două ciocuri s-au scufundat în același timp, și apoi cei doi monștri de egoism s-au îndepărtat încet, fără alt semn de mulțumire decât dreptul pe care-l acordau de a fi admirate. Lui Lady L. îi plăcea la aceste ființe indiferența lor suverană: știau că li se datora totul. Le-a urmărit o clipă din priviri, apoi a suspinat.

— Percy, te previn de acum că este vorba despre o poveste de dragoste. Aha, știam eu! Nu mai face fața asta, prietene. Îți promit să nu-ți dau decât minimul de amănunte… Dacă te vei simți incomodat, nu ezita să mă oprești.

III

Annette Boudin se născuse într-o fundătură care dădea în strada Gire, în spatele stabilimentului bine-cunoscut al Mamei Mouchette, unde se desfășurau anumite desfătări foarte căutate de inimile blazate, desfătarea măgarului, anghinarei, săpăligii, cepei, părăluței, frunzei de trandafir, a lui Marat în baie, a mustarului cu tarhon, a lui Napoleon pe metereze, a cazacului la Borodino, a cuceririi Bastiliei, a Masacrului Inocenților, a cuiului scos din perete și a monedei luate de pe masă cu mijloace pe care natura nu le prevăzuse, toate cu meticulozitate descrise de Arpitz în *Istoria viciului burghez*, lucrare admirabil documentată pe care Lady L. o dăruise cândva, de Crăciun, ambasadorului Franței la Londra, fiindcă îl considera puțin cam prea sigur pe el și pe ceea ce reprezenta. Cea dintâi influență intelectuală și morală pe care Annette o suportase încă de la cea mai fragedă vârstă fusese aceea a tatălui ei, meșter tipograf, care venea deseori să se așeze pe patul ei spre a-i explica unicului său copil că nu existau

decât trei surse de claritate ce iluminau lumea în afara soarelui și că fiecare cetățean, bărbat, femeie sau copil, trebuia să învețe să trăiască și să moară pentru ele: Libertatea, Egalitatea și Fraternitatea. Prin urmare, fata începuse foarte devreme să urască aceste cuvinte, nu doar fiindcă îi parveneau întotdeauna într-un puternic damf de absint, dar și pentru că poliția apărea frecvent spre a-i ridica tatăl, pe care îl acuza de tipărirea în secret și distribuirea unor pamflete subversive, care chemau la revoltă împotriva ordinii prestabilite, și, de fiecare dată când cei doi agenți soseau în maghernița lor pentru a-i pune cătușele domnului Boudin, Annette alerga la mama ei, care spăla în curte, pentru a o anunța:

— Libertate și Egalitate iar l-au dus p-ăl bătrân la post.

Când nu se afla nici în pușcărie, nici la cabaret, domnul Boudin își petrecea timpul deplângând starea intelectuală și morală a omenirii. Era un bărbat înalt, voinic, mustăcios, a cărui voce răgușită căpăta ușor accente de văicăreală și care ținea să reformeze lumea, să facă „tabula rasa din toate" și să „repornească de la zero", două expresii ce reveneau constant în frazele lui. Poate fiindcă își lăsa nevasta să se omoare cu munca, fără a face vreodată altceva decât să își expună nobilele discursuri pentru a o ajuta, Annette a început să deteste tot ce considera tatăl ei ca fiind admirabil și să respecte tot ce acesta denunța, în așa fel încât a putut spune mai târziu

că educația primită de la tatăl ei a fost una dintre rațiunile determinante ale reușitei ei în viață. Își asculta cu atenție maestrul într-ale gândirii, înțelegând foarte devreme că, luând pe dos tot ce acesta spunea, învățăturile lui i-ar fi putut fi utile. Domnul Boudin își petrecea ore întregi explicându-i de ce ar trebui asasinat prefectul de poliție, cu o voce nazalizată din care îi parveneau asemenea damfuri de ceapă și de poșircă, încât prefectul de poliție devenea, pentru Annette, un făt-frumos la care visa cu tandrețe nopțile. Ajunsese de foarte mică să urască glasul tatălui ei tot atât cât pe acela al măgarului Fernand, care o trezea uneori în miez de noapte, când cei din lumea bună veneau să ia parte la anumite spectacole clasice în stabilimentul Mamei Mouchette. Însă cel mai tare detesta să își vadă mama muncind pe brânci paisprezece ore pe zi pentru a încerca să câștige cei câțiva franci cu care să se poată supraviețui, iar imaginea acelei femei îmbătrânite înainte de vreme, aplecată asupra copăii în care spăla din zori până noaptea, trezise în ea indignarea și o ură față de sărăcie de care nu erau scutiți nici măcar cei săraci și, cu toate acestea, tatăl ei își ducea mai departe educația, descriindu-i instituția burgheză a căsătoriei ca pe un exemplu tipic al monopolului capitalist. „Mariajul este un furt", zbiera tatăl de pe marginea patului fetiței, privind-o cu ochii lui rotunzi ca niște nasturi de botină și răsucindu-și mustățile de gândac borțos; „căsătoria este o formă de

proprietate privată incompatibilă cu libertatea ființei umane, forțând femeia să nu aparțină decât unui singur bărbat, ceea ce înseamnă feudalism“ Prin urmare, Annette a început să viseze la căsătorie și la proprietatea privată, iar atunci când tatăl a ajuns la religie, explicându-i că Dumnezeu nu exista și spunându-i ce părere avea el despre Sfânta Fecioară, fata a început să meargă stăruitor la biserică. În timp ce nevasta i se rupea cu munca, domnul Boudin continua să peroreze până-și pierdea suflul despre drepturile femeilor de a dispune de viața lor ori rămânea pur și simplu așezat, mângâindu-și barba și mustățile groase ca ale lui Napoleon al III-lea, oftând, cu o periuță în mână, cu privirea pierdută în gol, visând la ceva ce, până la urmă, se dovedea întotdeauna a fi fost o sticlă de absint. Mama Annettei făcea meseria de spălătoreasă de când bărbatul i se lăsase de serviciul de tipograf pentru a se dedica total cauzei lui Bakunin și a lui Kropotkin. Cea mai mare parte a stabilimentelor de pe strada Gire îi aducea cearșafurile – desigur, acelea care considerau că e bine să le ofere clienților și cearșafuri. Doctorul Levesque, în cartea sa despre prostituție, estima că numărul de contacte, în douăzeci și patru de ore, ale unei fete de pe strada Gire, se situa undeva între patruzeci și cincizeci; numărul putea urca până la o sută cincizeci în serile de sărbătoare națională, cu paradă militară; 14 Iulie, din acest punct de vedere, era în mod special celebru, căderea Bastiliei continuând, evident,

să trezească în inimile bărbaților neîncetata ardoare de cuviință. Annette făcea cumpărături pentru prostituate, le asculta vorbind între ele și comparând calitățile celor care le plăteau și cerințele clienților, toate acestea nu le lua decât ca pe niște dialoguri tehnice între profesioniste, iar imaginea unei fete așteptând liniștită clientul, lângă un perete, i se părea infinit mai puțin jignitoare decât aceea a mamei ei, aplecată peste cearșafurile murdare ale umanității. De altfel, Lady L. nu ajunsese niciodată să vadă în comportamentul sexual al oamenilor un criteriu al binelui sau al răului. Morala nu i se părea că se situează la acel nivel. Desenele falice pe care le zărea pe ziduri încă de la cea mai fragedă vârstă i se păreau până în ziua de azi infinit mai puțin obscene decât așa-numitele glorioase câmpuri de luptă, pornografia găsindu-se, pentru ea, nu în descrierile a ceea ce oamenii puteau face cu sfincterele lor, ci în extremismele politice ale căror jocuri însângerează pământul; exigențele pe care un client le impunea unei prostituate erau numai nevinovăție și candoare prin comparație cu sadismul regimurilor polițienești; dezmățul simțurilor e mai nimic pus alături de cel al ideilor, iar perversiunile erotice, doar cărți pentru copii prin comparație cu acelea ale ideomaniacilor care își duc până la capăt obsesiile: pe scurt, omenirea ajungea mai ușor la dezonoare cu capul decât cu fundul. Morala nu se împacă deloc cu plăcerea. Prostituatele erau duse pe sus la Saint-Lazare și examinate, iar savanții

care erau pe cale de a înlocui sifilisul cu otrăvirea genetică nu mai puțin ereditară erau onorați de către apărătorii virtuții. Lady L. nu era deloc pasionată de meditația filozofică și încă mai puțin de politică și, cu toate acestea, încă de la primele explozii atomice, a scris revistei *Times* o scrisoare care produsese scandal și în care compara perversiunile științei cu acelea ale simțurilor, cerând ca savanții de la Hartwell să fie înregistrați la poliție, să fie supuși unui examen medical periodic, iar prostituția creierului să fie, ca și cealaltă, strict reglementată și controlată. Se gândea deseori, cu un zâmbet amuzat, la strada Gire unde viciul se desfășura la scară mică și ușor de satisfăcut, fără a pretinde să tragă după el lumea-ntreagă în conflicte sângeroase. Perverșii care mergeau pe acolo nu visau decât la propria distrugere, la câteva minute dintr-un neant îmblânzit, ba chiar mângâiat de parfumul decadent al unor biete flori baudelairiene ale răului, aventurându-se la căderea nopții pe stradela unde moartea îi pândea de sub un felinar, cu fular în jurul gâtului și o floare în dinți, pe când pianele delicate și acordeoanele își susurau din spatele pereților plânsul și dansul legănat. „Până la urmă, își zicea Lady L., un univers la fel de banal și de convențional ca acela al celor doi porumbei care se iubesc cu tandrețe ori al lui Paul și Virginie."

Așadar, tatăl lui Annette și-a asumat sarcina de a-i face educația, iar ea nu avea decât opt ani atunci când acesta a început să o pună să învețe pe de rost

și să-i spună fragmente alese de el din *Principiile anarhiei*. Nu peste mult timp, fata îi recita chemările la revoltă socială după cum alți copii recitau *Fabulele* lui La Fontaine. Domnul Boudin o asculta satisfăcut, aprobând-o uneori cu un gest din cap și trăgând dintr-o țigară al cărei miros puternic și grețos îi întorcea pe dos stomacul copilului. Mama i se spetea în curte, în timp ce tatăl îi vorbea despre dreptate, demnitate naturală a omului, reformare a lumii: poate că fiica ar fi păstrat o amintire mai puțin neplăcută a lecțiilor lui, dacă ar fi coborât și el în curte pentru a-i da o mână de ajutor nevestei. Aceasta a murit când Annette avea paisprezece ani, iar tatălui i s-a părut absolut firesc ca fetița să ducă mai departe afacerea cu spălătoria, ceea ce ea a și făcut o vreme, pur și simplu pentru că era prea dezorientată pentru a-i da prin cap să protesteze. Domnului Boudin nu i-au lipsit, prin urmare, nici pâinea, nici absintul și a continuat să se ocupe de educația micuței, descriindu-i în temeni luminoși viitorul omenirii de după desființarea familiei și a societății, când individul, eliberat de orice constrângere, se va dezvolta în sfârșit în deplina sa libertate naturală și când se va vedea domnind pe pământ armonia universală, cea a sufletelor, a trupurilor și a spiritului. Absintul desăvârșindu-și lucrarea, domnul Boudin a sfârșit prin a se ridica atât de sus pe culmile idealismului, încât fata a fost nevoită să îl ajute să se dezbrace și să se culce pentru a-l împiedica să cadă și să se rănească. Numai

că atacurile teoreticianului împotriva instituției familiei au devenit peste puțin timp mai precise și mai explicite, iar fetița a văzut limpede cum înțelegea acesta eliberarea copiilor și a părinților de piedicile moralei burgheze și de prejudecățile care îi țineau înlănțuiți. Când asta dădea să se întâmple, Annette sărea din pat cu înjurăturile pe buze, punea mâna pe un sucitor și-i trăgea autorului zilelor ei câteva lovituri zdravene în cap, iar domnul Boudin, cu sticla la subțioară, bătea rapid în retragere. Fata încuia ușa și rămânea o clipă în pat, cu ochii deschiși, înainte de a adormi visând la domnul prefect de poliție, la papă, la guvern, la tot ce detesta tatăl ei și care, din acest motiv, i se părea o minune. De plâns, nu plângea niciodată. Pentru ea, lacrimile erau privilegiul copiilor bogați. Într-o bună zi, când va avea și mijloacele necesare, va putea plânge și ea, dar deocamdată nu se punea problema de a-și permite luxul. Nu avea deloc intenția de a continua să muncească pe rupte la covată și era și mirată de rezistența cu care se opunea eventualilor întreținători și fetelor care o tot întrebau ce mai aștepta, tânără și frumoasă cum era, pentru a trăi pe picior mare. Nici rușinea, nici scrupulele nu o opreau, ci gustul profund, sentimental aproape, pentru curățenie, și asta, poate, fiindcă fusese crescută într-o spălătorie. Încercase să își găsească de lucru în cartierele selecte, la modiste, în cofetării sau cafenele, dar era prea frumoasă, patronii nu o lăsau în pace, iar atunci când îi refuza

o dădeau pe ușă afară. Păstrându-și capul pe umeri și acel bun-simț franțuzesc de care nu avea să se despartă toată viața, a conchis că era mai bine să înceapă de pe trotuar decât să sfârșească acolo: pentru ea nu exista nimic mai trist decât spectacolul fetelor care îmbătrâneau și se ascundeau prin cele mai întunecate unghere ale străzii, acolo unde lumina nu le putea ajunge. Cel mai modest lucru care se poate spune e că primul ei client a fost mai degrabă uluit decât mulțumit.

— Am avut noroc, zice Lady L. Nu m-am ales niciodată cu nimic.

Poetul-Laureat a părut că se transformă dintr-odată într-o statuie. Cum mai erau și alte statui în jurul bazinului, printre straturile de flori – Diana și Apollo, Venus și zeul Pan –, statuia lui Percy a fost bine primită. Acesta rămăsese acolo, pe gazon, cu bastonul în mână, împietrit, iar ochii lui albaștri aveau o asemenea expresie oripilată, încât era minunat să-i privești. În sfârșit puteai avea impresia că simțea și el ceva violent. Lady L. s-a uitat la el cu coada ochiului: dragul de Percy visase mereu, în taină, să aibă o statuie a lui, dăltuită în marmură de un membru al Academiei Regale, așezată în centrul vreunui scuar elegant, cu coroane de lauri pe cap. Ei bine, acum aproape așa ceva era... Poate că expresia pierdută și indignată a chipului lui nu era exact cea cu care nădăjduia să înfrunte posteritatea, dar asta este, nu poți să le ai pe toate.

— Poftim?! a îngăimat până la urmă.

— Nu e nimic, prietene. Ziceam doar că m-am bucurat mereu de o sănătate excelentă.

— În orice caz, Diane, zău că nu văd legătura dintre acel copil nefericit despre care simți nevoia să-mi vorbești și...

— Și mine, i-a răspuns Lady L. Sigur că nu e nici o legătură.

Poetul-Laureat a privit-o cu o extremă neîncredere, dar nu a mai adăugat nimic.

Annette își aducea musafirii acasă, unde domnul Boudin continua să vorbească despre nemuritoarele aspirații ale sufletului omenesc, prefăcându-se că habar nu avea de unde veneau banii care îl puneau la adăpost de nevoi. O vreme l-a tolerat, dar când tatăl a încercat iarăși să pună în practică teoriile despre necesitatea desființării legăturilor familiale, Annette l-a luat la înjurături și l-a aruncat afară din casă, interzicându-i să mai pună piciorul pe acolo. Cu acest prilej, domnul Boudin, uitând dintr-odată de atacurile contra instituției familiei, a luat cerul drept martor al lipsei de recunoștință a fiicei sale și al cruzimii cu care unicul lui copil îl trata pe cel care îi dăduse viață.

Câteva luni mai târziu, corpul domnului Boudin a fost descoperit plutind pe apele Senei, cu un cuțit înfipt în spinare. După toate aparențele, ajunsese turnător și agent provocator, denunțându-și la poliție prietenii anarhiști. Annette a fost convocată la

secție, unde i s-au dat cele câteva obiecte personale ale defunctului. Fata a aruncat o privire spre chipul tatălui ei, încă încremenit într-o expresie de nobilă indignare, după care s-a întors către cei doi polițiști care așteptau: erau vechii lui prieteni, Libertate și Egalitate. A scos din geantă trei monede de douăzeci de livre, a dat câte una fiecărui agent, iar pe ultima a aruncat-o pe masă.

— Asta pentru Fraternitate, a zis, după care a plecat.

În aceeași seară – era luna mai, iar în aer pluteau o tandrețe și o blândețe care o făceau să-i vină să cânte –, Annette a văzut venind spre ea, pe strada unde aștepta, un tânăr interlop, poreclit René-Valsul, care avea în cartier un renume sfânt: se părea că nu avea alt scop în viață decât acela de a face plăcere, pentru care își pierduse și sănătatea. René-Valsul era măcinat de tuberculoză, ceea ce nu îl împiedica să fie unul dintre cei mai buni dansatori de java de pe strada Gire. Putea dansa ceasuri întregi, cu șapca pe-o sprânceană, cu o floare între dinți, după care se așeza pe trotuar, respirând astmatic și murmurând cu tristețe: „Doctorul zice că n-ar mai trebui să dansez. Se pare că nu face bine la ce am eu". Însă, imediat ce acordeonul își ridica din nou glasul, sărea în sus, își pocnea tălpile-n aer, alerga în cârciumă și dansa până-n zori sau până când o criză mai tenace de tuse îl încremenea pe loc, în mijlocul unei legănări.

De câte ori îl vedea, Annette zâmbea cu bucurie: nu era decât o pasăre care trebuia să își ia zborul pentru totdeauna la douăzeci și cinci de ani, iar de atunci sunetul acordeonului nu a mai fost același. Așadar, în seara aceea René-Valsul a alergat spre ea în culmea excitației, însă nu duhul dansului îl pusese în mișcare.

— Haide, Annette, vino. Vrea să te vadă dom' Lecoeur.

Annette și-a dus mâna la piept și a rămas așa o clipă, cu ochii închiși, după care a sărit pe René-Valsul și l-a sărutat pe amândoi obrajii: știuse ea dintotdeauna că avea să-i surâdă norocul. Nu era vorba încă despre prefectul de poliție, desigur, nici despre papă, nici despre guvern, dar bărbatul care o soma să apară în fața lui ocupa un loc important în societatea vremii.

Alphonse Lecoeur era, într-adevăr, la apogeul puterii lui. Cel pe care comisarul Magnien avea să-l onoreze mai târziu, în *Memoriile* sale, cu titlul de „cea mai mișto canalie din Paris" își începuse cariera ca pește prin Piața Bastiliei, dar, puțin câte puțin, își extinsese câmpul de activitate, comisarul Magnien estimând că, într-un anume moment al carierei, practic monopolizase comerțul cu morfină din Paris, iar numărul de femei care lucrau pentru el pe la 1885 putea fi apreciat la aproape cinci sute. Dacă ar fi știut să își limiteze ambițiile și să se mulțumească să fie țarul pegrei, ar fi murit probabil bogat și res-

pectat. Pierdea averi la jocurile de noroc, în cercurile cele mai elegante ale capitalei, dădea recepții somptuoase în palatul lui din Marais, întreținea cai de curse și mai mulți boxeri, printre care celebrul Argoutin, care îl făcuse knockout pe Jack Silver în 1887 și căruia îi urmărea meciurile alături de invitații lui, lorzi englezi și tineri lei ai societății pariziene, care nu disprețuiau compania unei canalii, cu atât mai mult cu cât avea stil și știa cum să își cheltuie banii. Poliția îl trata cu cea mai mare circumspecție, fiindcă se știa că era în măsură să le facă să joace după cum le cânta pe unele dintre cele mai importante nume ale celei de-a Treia Republici, care se afla încă în primii ei ani de existență și abia de începuse să învețe cum se capătă acea experiență a corupției care urma să îi asigure o minunată durată. Magnien spune clar că, în ascensiunea de la străduțele din preajma Pieței Bastiliei până la înalta societate a Parisului, Lecoeur știuse cum să se debaraseze de cel puțin o duzină de rivali, grație siguranței în folosirea cuțitului pe care continua să-l poarte sub haina lui englezească. Era un uriaș cu umerii aproape la fel de lați ca ai statuii zuavului de la Podul Alma, cu un cap mare, cu trăsături cărnoase, deasupra unui corp de colos. Avea obrajii de culoarea cărămizii, sprâncenele groase, paralele, cu o mustață neagră și ceruită care îi decupa figura; ochii îi erau ciudat de sclipitori, cu privirea fixă: irișii și pupilele se confundau întru aceeași strălucire întunecată.

Îmbrăcat excentric cu un costum sport care imita ultimul strigăt al modei britanice, cu pantaloni și sacou în carouri negre și maro, vestă de brocart roșu închis împodobită cu lănțișor de aur, diamant la cravată, rubin pe deget, putea fi văzut trecând în propriul cupeu pe bulevarde, cu melonul maro pe-o ureche, cu mâinile încrucișate pe un baston cu măciulie de aur, cu țigara între buze, posomorât, nemișcat, plimbându-și uneori jur-împrejur privirea înecată în întuneric. Era de fiecare dată însoțit de un tovarăș inseparabil, un fost jocheu irlandez a cărui talie părea însă și mai redusă alături de cea a lui Lecoeur, individ cunoscut odinioară sub numele de Sapper, dar pe care lumea interlopă pariziană i-l transformase într-o poreclă mai familiară, chiar dacă mai lungă, *Saperlipopette*[1]. Acesta avea chipul alungit, îngust și trist, ochii de un albastru pal, cu privirea încremenită într-o expresie bizară de reproș și regret. Ținea mereu capul într-o parte și nu și-l putea clinti fără a-și mișca toată partea de sus a trupului. Pe vremuri fusese unul dintre cei mai cunoscuți jochei ai Angliei, dar își rupsese gâtul la Paris, la Grand Prix-ul din Bois de Boulogne. Alphonse Lecoeur îl adoptase într-o bună zi, poate pentru că, în tot mai accentuata sa manie a grandorii, se considera avantajat de compania minusculului jocheu cu gâtul

1. Interjecție de surpriză, înjurătură echivalentă cu „Altarul!...“ etc. (N. tr.)

sucit, care sublinia, prin contrast, încă și mai mult talia oricum impunătoare a interlopului.

Așa arătau cei doi bărbați care o măsurau acum din cap până-n picioare pe Annette, sub un felinar de pe strada Gire, privind-o tăcuți, unul trăgând din țigară cu o mină întunecată, celălalt, cu capul într-o parte, ca o pasăre tristă și curioasă, în timp ce René-Valsul aștepta respectuos în întuneric, cu șapca în mână. Abia mai târziu a aflat Annette care erau motivele care îl împinseseră pe Alphonse Lecoeur să se intereseze de ea. Frumusețea ei extraordinară și grația naturală fuseseră de multă vreme remarcate de profesioniști, dar pentru planul la care se gândea Alphonse Lecoeur frumusețea nu ajungea. Erau indispensabile spiritul viu, capacitatea de a învăța repede și de a ține minte totul, ambiția și mult curaj. Întrucât cariera lui Alphonse Lecoeur tocmai luase o întorsătură pe cât de stranie, pe atât de neașteptată. Era devorat de o nevoie de putere pe care reușita nu făcea decât să o exaspereze și pe care nimic nu reușea să o sature. Zece ani de domnie asupra lumii interlope, spaima pe care o trezea peste tot, relațiile din poliție și lingușirile tuturor celor care trăiau pe spinarea lui îi suciseră mințile: i se băgase în cap că depășea cu mult media muritorilor, că era născut pentru fapte mărețe, pe scurt, că făcea parte din specia supraoamenilor, dar că nu știuse să își folosească harul așa cum se cuvenea. Nu era inteligent, o carte nu citise, dar asculta cu bunăvoință vocile care

ofereau o scuză ideologică de-a gata activității lui penale, demonstrându-i că, în realitate, era un idealist care încă nu se descoperise. Sigur că știa că era o personalitate, dar nu înțelesese niciodată că întreaga sa carieră criminală nu fusese decât un îndelungat și violent protest față de ordinea dată; nu știa că era un anarhist, un reformator, și își petrecea ore întregi ascultând, cu figura impasibilă, cu țigara între buze, vocea care, cu o extraordinară forță de convingere, îi explica sensul și scopul real al vieții lui; o voce îmbătătoare intonând melodia urii și a puterii, a distrugerii și a izbăvirii; dacă ajunsese un nelegiuit, îi spunea aceasta, era din ură față de orice societate organizată, față de orice constrângere socială; dacă alesese calea crimelor, aceasta se întâmplase pentru a plăti cu aceeași monedă burgheziei care oprima masele populare, unica formă de revoltă pe care o avea la îndemână.

Toate mărturiile vremii sunt, într-adevăr, la unison în a recunoaște puterea magnetică a vocii lui Armand Denis. Iată ce spune campionul de șah Gurevitch, amestecat în tinerețe în mișcarea anarhistă, în *Amintiri de pe tabla de șah*: „Era profundă, virilă, și te cucerea mai mult printr-un soi de contagiune fizică decât prin forța persuasivă a argumentelor. Îți venea să fii de acord cu el. Adăugați la aceasta un fizic excepțional, care corespundea cu ideea pe care o avem despre mareșalii lui Napoleon, părul ondulat, cu reflexe sălbatice, ochii negri, violenți, fruntea dreaptă, nasul un pic turtit, de felină; în-

treaga carură îi emana o putere animalică și sigură, în așa fel încât influența pe care o exercita asupra celor care se apropiau de el părea un efect dorit de natură: har din care secolul XX urma să mai cunoască, vai!, atâtea alte exemple. Într-o zi, după ce s-au întâlnit la Londra, l-am auzit pe Kropotkin spunând despre el: «Este un extremist al sufletului și nu știu dacă pune pasiunea în slujba ideilor noastre sau ideile noastre în slujba pasiunii»"

Armand Denis era fiul unui bogat negustor de postav din Rouen. Fusese un adolescent credincios și profund mistic, poate prin contrast cu mediul familial unde banii ocupau întreg peisajul, și alesese să își facă studiile la Colegiul iezuiților din Lisieux, unde își impresionase profesorii prin vocația creștină, inteligența sclipitoare și un uimitor dar al elocinței. A fost trimis la Seminarul Teologic de la Paris și acolo credința l-a părăsit sau, mai precis, a luat o altă formă, nu mai puțin extremă, dar opusul celei dintâi. În *Vârsta revoltei* urma să noteze că tocmai cartierele sărace ale Parisului, spectacolul mizeriei și al nedreptății, în totala indiferență a burgheziei la putere, pe care chinurile revoluției industriale nu făceau decât să le sublinieze cu mult mai mult decât lecturile, îl făcuseră să își schimbe brutal credința și îi dăruiseră acea hotărâre sălbatică de a nu mai aștepta Judecata de Apoi pentru a îndrepta răul. Se pusese în slujba omenirii cu aceeași fervoare necruțătoare pe care inchizitorii o puneau în slujba lui Dumnezeu. „Era,

spune Gurevitch, una dintre acele ființe cucerite de absolutul a cărui necesitate e în contradicție cu însuși fenomenul vieții. Acestea ard de indignare împotriva limitărilor morale, intelectuale, istorice și chiar biologice ale condiției umane. Revolta nu le poate ajunge decât o minunată melodie, filozofia le este, în realitate, o poetică, iar cuvintele celebre ale lui Gorki despre «clovnii lirici care-și fac numărul în arena circului capitalist» li s-ar putea aplica foarte bine și lor. Extremismul dialectic le ajunge uneori la absurd și, în acest sens, pot cita un incident destul de tipic. Armand Denis, am putut-o constata personal, era un jucător de șah remarcabil, dar într-o bună zi a condamnat jocul în fața mea, ca fiind «gratuit», ba chiar a mers până la a afirma că șahul fusese fără îndoială inventat de preoții caldeeni pentru a deturna puterea de reflecție și judecata poporului către jocuri abstracte și a-l împiedica astfel să muște din realitate și să se comporte într-un mod periculos pentru putere."

O rupsese cu credința catolică într-un fel dramatic și cu violența ce urma să îi caracterizeze toate peripețiile marii sale aventuri anarhiste.

Într-o duminică, pe când mulțimea de credincioși îl aștepta pe Sfinția Sa Ardel, ale cărui predici adunau toată lumea bună a Parisului, un tânăr cu un chip a cărui frumusețe masculină avea ceva întunecat și luminos în același timp a urcat în amvon și a rămas pentru o clipă aplecat înainte, cu imobilitatea unui animal la pândă, iar cei de față, subjugați pe loc de

acea apariție, au așteptat în tăcerea marilor momente ale revelației câteva scântei miraculoase ale unei sfinte elocințe. Ne putem imagina stupoarea din clipa în care mâinile tânărului s-au desfăcut dintr-odată, agitând în aer un șobolan mort, apucat de coadă.

— Priviți, Dumnezeu a murit! a urlat tânărul cu un glas în care fervoarea ajungea dincolo de blasfemie, lăsându-te să presimți o credință pasionată. Dumnezeu a murit! Sus, oameni de bună-credință, sus și afară din tenebre, înainte pentru un destin al luminii terestre, al fraternității și al rațiunii!

Venitul mediu al „oamenilor de bună-credință" strânși acolo trebuie să fi fost de cinci mii de franci-aur pe an: „Blasfematorul, scrie *Le Journal des Débats*, a fost serios burdușit de mulțime înainte de a fi ridicat de poliție"

Armand Denis a petrecut mai multe luni la Spitalul Sainte-Anne, întrucât nimeni nu se îndoia că scandalul pe care îl provocase nu putea fi datorat decât unei minți rătăcite. A profitat de sejurul la azil pentru a elabora o teorie pe care unii discipoli ai lui Freud și-o vor trece mai târziu pe numele lor: motiva cea mai mare parte a maladiilor mintale prin servituțile la care era supusă „persoana umană" și prin teribilul contrast dintre aspirațiile naturale ale omului și obstacolele pe care societatea i le așeza în drum[1].

1. În special într-un articol din *Revue anarchiste*, numărul de la 20 martie 1882, sub pseudonimul Lucas Duval. (N. a.)

Kropotkin mersese încă mai departe în acest sens și pretindea, bazându-se pe concluziile unor naturaliști ai vremii, că animalele sălbatice nu erau agresive din fire și că era vorba despre tendințe căpătate ca efect al foamei și al luptei pentru existență care le fuseseră impuse. Numele i-l descoperim pentru prima oară în arhivele poliției din 1884, cu o mențiune destul de comică dacă ne gândim la seria de atentate pe care era pe cale să le săvârșească: „De supravegheat". Locuia pe atunci prin cele mai mizere zone ale Parisului, împreună cu un anume Koenigstein, mai cunoscut din acea perioadă sub numele de Ravachol, Decamp și Dardare, viitori organizatori ai dinamitării imobilului unde stătea consilierul Benoît, președinte al completului ce a judecat primul proces intentat anarhiștilor în Franța, după manifestația de la Clichy, de șapte ani mai târziu. Armand Denis vedea în criminali victime și dușmani ai societății și, în consecință, aliații lui naturali. Tendințele criminale i se păreau rezultatul opresiunii și al exploatării sociale și, conform unei expresii care avea să facă epocă, pentru el criminalii erau „stângaci ai idealismului". Foarte inteligent, capabil de demagogie și de viclenie pe care le justifica prin importanța mizei, este probabil că nu se lăsa cu totul înșelat de propriul discurs atunci când explica prin lupanare interlopilor uluiți că nu erau decât niște revoltați pentru care crima era o modalitate de a protesta față de ordinea socială bazată pe nedreptate și exploatare. Aceștia se simțeau vag flatați, iar vocea

lui Armand Denis exercita asupra lor o fascinație care îi împingea să aprobe fără a pricepe o iotă din tot ce le spunea; prostituatele plângeau cu lacrimi fierbinți când tânărul acela plin de energie, ale cărui cuvinte le făceau să viseze, le asigura că erau tovarășele lui de luptă și victime ale unei societăți în care, conform exprimării lui, „banii păzesc toate ieșirile, armata îi ucide pe ai săi, religia binecuvântează asasinii și poliția spală cadavrele". Elocvența lui avea o asemenea putere de convingere, încât băieții răi părăseau micile cafenele de mâna a doua hotărâți să se autodepășească în propriile ticăloșii; se priveau între ei cu subînțeles, clătinând din cap și zicând: „Are dreptate", deși le-ar fi venit tare greu să repete ce tocmai le spusese. Comisarul Magnien afirmă că acea campanie a lui Armand Denis, purtată în rândul a tot ce avea mai josnic Parisul, sporise criminalitatea în capitală într-un fel care lăsase perplexă poliția; tânărul anarhist avea cu adevărat darul leadership-ului, care ar fi făcut din el în secolul XX o veritabilă figură emblematică. Lady L. își spusese întotdeauna că Armand se născuse prea devreme.

Un bărbat, unul mai ales, ciulea urechile cu atenție și petrecea ceasuri în șir ascultându-l și privindu-l visător, cu ochii lui întunecați. Bărbatul acela era Alphonse Lecoeur. Megalomania acestuia, potențată din ce în ce mai mult de o boală bine-cunoscută, profita de cuvintele tânărului anarhist, care îi aduceau justificarea și apologia pe care le căuta. Fiecare

cuvânt lua pe sus, fiecare frază mergea drept la țintă; ascultând glasul acela, interlopul, aparent impasibil, cu țigara devenind cenușă-n colțul gurii, jucându-se cu lanțul ceasului, se vedea deja în picioare, la tribune împodobite cu stindarde negre, în fața mulțimilor care-l aclamau. Da, da, era un dușman teribil al societății, bărbatul ales de destin pentru a fi adorat de masele recunoscătoare; dacă ajunsese pește, asasin, șantajist și, în final, rege al pegrei, aceasta se întâmplase numai și numai pentru a putea putrezi și mai tare stâlpii deja gata să se rupă ai ordinii prestabilite. Detesta bogătașii care oprimau poporul, acest popor din mijlocul căruia și el apăruse.

Jocheul stătea lângă el, cu fața lui prelungă și tristă sub șapca în carouri, cu capul puțin într-o parte, deasupra gâtului rupt, privindu-și tovarășul cu ochii lui albaștri de sub sprâncenele de Pierrot.

Întâlnirea decisivă dintre Armand Denis și Lecoeur avusese loc într-un club de jocuri de noroc ținut de o anume baroneasă de Chamisser, în noaptea care a urmat atentatului din strada Italienilor împotriva Băncii Julien: casierul fusese grav rănit, dar putuse oferi semnalmentele precise ale agresorilor, iar participarea lui Armand Denis putuse fi astfel clar stabilită. Baroneasa, o creatură ascunsă, cu fața atât de pudrată, încât părea de ipsos, cu un lornion din baga în fața ochilor de cârtiță, l-a introdus pe Armand în micul salon din spatele sălii de jocuri, unde imediat a apărut și Lecoeur, care încă ținea în

mână o grămadă de napoleoni. Armand Denis știa că, dacă nu reușea să obțină protecția totală a acelui bărbat, peste puțin timp avea să fie arestat. I-ar fi fost imposibil să treacă neobservat. Cei care îi vedeau figura fie și o singură dată nu o mai uitau cu ușurință, iar în cursul întregii lui cariere frumusețea se dovedise pentru tânărul revoluționar o veritabilă infirmitate. De altfel, se încercase să se explice printr-o tainică tendință homosexuală a lui Lecoeur ascendentul total pe care Armand Denis l-a exercitat până la urmă asupra lui. Era sigur că acest cel mai temut om din Paris, care plătea poliția și-i făcea să joace după cum le cânta pe membrii guvernului, părea dezarmat imediat ce ajungea lângă autorul *Vârstei revoltei* și nici monstruoasa lui vanitate, nici nevoia de putere, nici chiar prostia nu erau îndeajuns pentru a explica total lăcomia cu care căuta compania lui Denis și bizara fascinație pe care acesta din urmă o exercita asupra lui. Stătea acolo, în salonul vopsit în galben, jucându-se cu ludovicii de aur și fixându-și seducătorul cu o privire aproape de halucinație. Poate adevărul să fi fost că mai mult îl privea decât îl asculta și că era mai sensibil la glasul acela decât la ceea ce spunea.

„E momentul să te decizi. Trebuie să-mi spui dacă vrei să rămâi până la sfârșitul zilelor tale exact ce ești acum sau dacă vrei să mergi infinit mai departe, să te ridici în înalt, să-ți arăți lumii adevărata natură. Nimeni nu înțelege cine ești cu adevărat: revolta ta

împotriva ordinii sociale nimeni n-o pricepe. Pentru toată lumea nu ești decât o canalie, o brută împuțită și periculoasă care trebuie menajată și cu asta basta. Îți adresez pentru ultima oară întrebarea: Vrei să ajungi la adevărata măreție? Vrei să îți iei locul în istoria omenirii, printre figurile cele mai ilustre? Vrei ca numele să îți trăiască pe veci? Ca mulțimile de oprimați să se întoarcă spre tine și să îți aclame numele, iar acest murmur să se ridice în sfârșit până când va deveni un cântec de triumf al cărui ecou într-o lume nouă și liberă nu va amuți nicicând?"

Lecoeur stătea nemișcat în salonul cu pereți galbeni, cu ludovicii de aur în mână; sângele i se suise în obrajii congestionați, pe care se accentua o expresie de orgoliu până la sclipirea unei devoratoare nebunii. „Bietul Alphonse, și-a zis Lady L., și el fusese născut prea devreme. Ar fi trebuit să trăiască pe vremea lui Schlageter, a lui Horst Wessel, a lui Rudolph Hess, a marilor marșuri în cizme, de-a lungul și de-a latul Europei, a cămășilor brune și negre, a lui Hitler și Mussolini." În definitiv, viitorul dictator al Italiei fusese cel ce tradusese *Cuvintele unui revoltat* ale lui Kropotkin, la începutul carierei, și care declarase că acea carte a prințului anarhist fusese scrisă „cu o mare dragoste pentru omenirea oprimată și cu o infinită bunătate"

Cu certitudine exista în Alphonse Lecoeur acel amestec de homosexualitate și de dragoste pentru forța brutală care a oferit întotdeauna fascismului

cei mai reușiți recruți ai lui. Poate însă că totodată chiar visa într-un mod obscur și confuz să găsească o justificare crimelor și un sens existenței lui distructive. Sigur e, în orice caz, că în primul rând el căuta compania lui Armand Denis și că se posomora și devenea iritabil când treceau câteva zile fără să-l vadă. Cu toate acestea, în seara respectivă, în stabilimentul baronesei de Chamisse, a ascultat imnul ispititorului fără a spune ceva și, când într-un final acesta a amuțit, Lecoeur a mai rămas o clipă uitându-se la el, a făcut să scoată clinchete ludovicii de aur pe care-i ținea în mână, i-a întors spatele și a revenit în sala de joc. Armand Denis câștigase partida, chiar dacă, fără îndoială, nu avea să înțeleagă vreodată complexitatea motivelor care sfârșiseră prin a-i oferi monopol total asupra vechiului ticălos. Peste puțin timp, silueta voinică a lui Alphonse Lecoeur a putut fi zărită pe un pod al Parisului, în cursul unor reuniuni „educative"; cu țigara între buze, cu un rubin pe deget, îmbrăcat după ultima modă englezească, flancat de jocheul cu gâtul sucit, asculta un mic laborant de farmacie, cu figură blândă, explicându-i cum se fabrică bombele acasă folosind produse obișnuite ce pot fi cumpărate de la farmacistul din colțul străzii.

Membrii acestei prime celule anarhiste alcătuiau un grup bizar și disparat: un flașnetar care venea întotdeauna la adunări cu maimuța lui; domnul Poupat, funcționar caligraf la Ministerul Afacerilor

Externe, care își petrecuse întreaga viață compunând cu scrisul lui minunat pașapoarte diplomatice gravate ulterior pe pergament; Violette Salès, care dădea lecții de literatură într-un colegiu și scria articole incendiare în *Le Père Peinard* sub numele de Adrien Durand; spaniolul Irrudin, pe care cartea lui Christophe Salès avea să-l facă celebru ceva mai târziu. Alphonse Lecoeur îi privea distrat, fixându-l pe Armand Denis cu ochii în care pupilele și irișii se confundau într-unul și același negru înghețat. Jocheul stătea alături de el, cu capul mereu plecat într-o parte, ceea ce îl făcea să pară o persoană ce observă lucrurile și oamenii cu ochi critic. Odată, Alphonse Lecoeur, hotărât să își însușească primele arme ale oratoriei, a îndreptat degetul către Sapper și a exclamat cu voce răgușită:

— Ia uitați-vă la ăsta! Și-a rupt gâtul în serviciul unui milord englez care pe loc l-a și abandonat ca pe un câine mort. Îl vom răzbuna!

La 25 mai 1885, o bombă a explodat în tribuna oficială a hipodromului din Bois de Boulogne și trei proprietari de cai și un antrenor ungur au fost ridicați, destul de grav răniți, de sub o avalanșă de jobene cenușii. Nimeni nu i-a dat vreo atenție omulețului cu mutră tristă, care a putut fi văzut ieșind liniștit din mulțimea cuprinsă de panică, ridicând un joben și plecând cu tot cu numitul trofeu. Câteva clipe mai târziu, în faetonul galben-canar care-i ducea în oraș, Alphonse Lecoeur, așezat lângă Armand

și față în față cu jocheul care-și ținea preafrumoasa pălărie pe genunchi, și-a scos țigara dintre buze și i-a reproșat micului lui prieten:

— Un minut ai mai fi putut și tu să aștepți: calul pe care pariasem era gata-gata să câștige.

Nimeni nu bănuia încă, la vremea aceea, că proprietarul celor mai bune bordeluri din Paris ar fi putut avea legături atât de strânse cu mediile anarhiste și, timp destul de lung, acesta nu a avut de ce-și face probleme. Poliția credea că își cunoștea bine omul, știind că Lecoeur făcea parte din câmpul ordinii împământenite. Era greu să fi pus pe socoteala unui criminal intenții subversive, mai ales ținând cont de reușita lui și de faptul că beneficia de susținere de la vârful piramidei sociale. S-ar fi înțeles extrem de greu ce interes ar fi avut să se ridice împotriva unei societăți de pe urma căreia trăgea un asemenea profit. Numai că vanitatea și nebunia grandorii îl împingeau tot mai mult să se expună. Dacă încă nu se fălea pe față cu acele fapte, aluziile abia voalate, exprimările politice incoerente cu care se lansa în public și în spatele cărora nu era greu să fie citită influența unei inteligențe mai ascuțite decât a lui au atras repede atenția. Prieteni sus-puși l-au pus în gardă; senatori și miniștri pe care-i ajuta să își satisfacă viciile, polițiști pe care îi plătea nu încetau să-l avertizeze, numai că era prea sigur de puterea pe care o avea asupra lor și le respingea sfaturile cu o ridicare din umerii lui zdraveni. Începuse să citeze

nume, să denunțe „corupții", drept care peste puțin timp protectorilor lui le-a fost cu neputință să continue să-l acopere. Armand Denis vedea bine pericolul și încerca inutil să își potolească bizarul discipol, al cărui ajutor nu putea fi cu adevărat util decât atâta timp cât rămânea deasupra oricărei bănuieli. Pe vremea aceea se certase cu Internaționala Anarhistă și în mod special cu mișcarea franceză care refuzase să îl desemneze membru al delegației sale la congresul de la Londra, din 1881. Tocmai publicase o diatribă violentă contra rusului Kropotkin, foarte ascultat pe atunci; prințul anarhist își lăsase la o parte doctrina „chimiei educative", conform căreia, pentru moment, era mai potrivit să se urmărească adevărata urgență și să se acorde mai multă importanță educației „tehnice", adică artei fabricării bombelor, decât studiului doctrinei anarhiste propriu-zise. Totodată, Kropotkin se opusese recrutării de elevi pentru lansarea „petardelor" și denunțase ca „patologică" ideea atentatelor orbești, în stradă, vizând generarea în populație a unei stări de nebunie, lăsând impresia că „prietenii poporului" erau mult mai numeroși și mai puternici decât în realitate. La rândul lui, Armand Denis l-a acuzat pe Kropotkin de „sensibilitate burgheză" „Bombe și iar bombe", striga sus și tare: trebuia ca opinia publică să vadă limpede neputința guvernului de a împiedica atentatele. Singura parte a învățăturilor lui Kropotkin pe care o acceptase fără rezerve era faimoasa respin-

gere a teoriei lui Darwin în privința supraviețuirii celor mai apți. Rusul se mândrea că demonstrase cum diferitele specii de animale, înainte de a fi fost vânate de om, nu se luptau între ele, ci, din contră, trăiau în pace, ba chiar se întrajutorau în caz de nevoie. Ciudata resurecție a mitului paradisului pierdut, sub pana doctrinarului anarhist, i se păruse întotdeauna emoționantă lui Lady L. Bucuria prințului Kropotkin din momentul în care, după luni de cercetări la British Museum, a crezut că poate în sfârșit anunța întregii lumi teoria sa în privința „fraternității naturale" nu era egalată decât de amuzamentul lui Lady L. când, acum, îi relua lectura. Tare naiv mai era și dragul de Kropotkin.

Bomba detonată în cafeneaua Tortoni a produs mai mult zgomot decât pagube, dar cea care a explodat la trecerea Gărzii Republicii, la doar câțiva pași de Palatul Élysée, a făcut cinci victime și a pus întregul Paris pe jar. Poliția a trecut la percheziții în cartierele rău famate ale orașului, iar mediul anarhist s-a simțit amenințat. Situația lui Lecoeur, deși acesta refuza să admită, devenise precară. Atâta vreme cât rămăsese un infractor de drept comun, poliția putea închide ochii și-l putea tolera, întrucât făcea parte din ordinea socială deja existentă, dar de acum, de când o dogmă politică subversivă începuse să-i inspire acțiunile, devenea un inamic public. În cursul unei ședințe încurcate de la Ministerul de Interne,

unde nimic nu s-a spus pe șleau, dar toată lumea a priceput ce era de priceput, arestarea lui Lecoeur a fost în sfârșit inițiată. Unul dintre cei mai puternici dintre protectorii lui, care fusese pus imediat la curent, i-a expediat celui care-l șantaja un avertisment limită, invitându-l să părăsească urgent țara. Până și în acele condiții, Alphonse Lecoeur a continuat să frecventeze cafenelele la modă, însoțit de jocheu, și să se arate în mașina lui galbenă prin Bois de Boulogne. Numai Armand Denis a reușit să-l convingă să plece în Elveția.

Cea care înființase *Père Peinard* tocmai rupsese legăturile cu Kropotkin, căruia nu-i mai putea suporta tergiversările, ezitările și sensibilitățile. Decisese să înființeze o mișcare independentă, în întregime dedicată acțiunii, condusă din străinătate, de unde grupuri mobile urmau să fie lansate în toate direcțiile. Numai că astfel de planuri ambițioase presupuneau sume practic nelimitate. O serie de atacuri date unor bănci și alte acte de tâlhărie urmau să furnizeze cavalerilor „revoluției permanente" mijloacele de a se organiza și de a trece la acțiune. Prin urmare, vor trece în Elveția, vor duce la bun sfârșit „colectarea" de fonduri, după care se vor refugia în Italia, unde frații Marotti deja puseseră pe picioare o rețea operațională, cea mai cunoscută victimă urmând să-i cadă peste puțin timp însuși regele Umberto. Pe vremea aceea, Elveția ajunsese refugiul anarhiștilor din toate colțurile Europei. Până la asasinarea împără-

tesei Elisabeta a Austriei, în 1902, aceștia se bucurau de o totală libertate, discutau prin cafenele, publicau și crăpau de foame: colaboratorul lui Viazevski, Stoikov, notează în cartea sa *Tovarăși de drum* că înghițise într-o lună de zile, ca total hrană, treizeci de heringi sărați și afumați, cinci kilograme de pâine și o sută cincizeci de cafele, și cu toate acestea, spune, „bogătașii din jurul meu n-au decât să se simtă bine în trândăvia lor, iar averile colosale să li se-mpută-n seifurile lor de burghezi, pe malul lacurilor liniștite și albastre". Armand consideră această atitudine ca tipică pentru Kropotkin și prietenii lui: a lăsa „averile colosale" să doarmă-n pace, pe când tu ești condamnat la heringi sărați și afumați și la inactivitate din lipsă de fonduri, i se părea culmea incompetenței și a inepției. Bogățiile acumulate prin vilele de pe malul Lacului Leman și băncile ai căror paznici ațipeau în confortul unei siguranțe pe care nimeni nu o tulburase vreodată i se păreau terenul ideal de acțiune. Pentru a duce însă la bun sfârșit un asemenea plan, avea nevoie la fața locului, chiar în sânul acelei lumi sclipitoare și închise, de complici și de inteligențe de care nu dispunea sub nici o formă. Avea nevoie de cineva care să poată intra în acel *Almanah Gotha* viu ce contempla relaxat și lenevind zăpezile veșnice, pentru a-i furniza informații precise și sigure, itinerarii, orare, obiceiuri ale tiranilor ruși, austrieci, germani, care se simțeau în siguranță în Elveția pur și simplu fiindcă, departe de poporul lor, păreau

departe de orice pericol. Prin urmare îi trebuia un complice bine situat, mai presus de orice bănuială, un instrument sigur, docil și ușor de manipulat. A hotărât pe loc că o femeie ar fi fost cea mai bună carte în acel joc delicat: una foarte tânără, foarte frumoasă, capabilă să facă să se întoarcă toate capetele după ea și în stare în același timp să trezească interesul blazaților și să-l facă să dureze dincolo de satisfacerea poftelor, ceea ce presupunea o profesionistă obișnuită să îndeplinească toate solicitările și, totodată, o adevărată „natură" în stare să intre în numitele jocuri cu mintea rece și voința de fier. Nu e îndeajuns să spui despre Armand Denis că nu ezita în a-și alege mijloacele. Conform observației lui Durbach: „Extremistul devine exaltat recurgând la mijloace lipsite de noblețe, în care găsește într-un fel dovada corectei fundamentări a convingerilor sale; nu se varsă sânge doar fiindcă o cere cauza, ci, totodată, pentru a *dovedi* măreția cauzei; în cruzime și în abjecția metodelor la care nu a ezitat să recurgă, vede dovada spălată cu sânge a importanței și caracterului sacru al scopului urmărit"[1]. Acestea au fost așadar împrejurările în care Annette a fost mai întâi chemată în fața lui Alphonse Lecoeur, apoi dusă fără vreo explicație într-o casă de toleranță din zona Halelor, pe strada Furcy, unde existența i-a luat o întorsătură decisivă și minunată.

1. Durbach, *Dovada prin sânge*, Freiburg, 1937. (N. a.)

— Chiar am avut din plin noroc, a conchis Lady L. Fără anarhiști, aș fi sfârșit-o probabil tare rău. Le datorez totul.

S-a întors către Poetul-Laureat căruia tocmai îi scăpase un soi de horcăit înăbușit. Își pusese monoclul la ochiul drept și o privea pe Lady L. cu o expresie de groază incredulă și de indignare.

— Ei, haide, potolește-te, prietene. Nu intra într-o stare ca asta. Acum semeni exact cu Bon-Bon, pechinezul meu alb, când face săracul de el crize de inimă... Haide, Percy, a trecut tare mult de-atunci... șaizeci și trei de ani! Doar știi că timpul pune totul la punct. De altfel, cum toate astea s-au întâmplat în străinătate, nu ar trebui să aibă nici cea mai mică importanță în ochii tăi englezești.

Sir Percy Rodiner și-a permis să explodeze pentru întâia oară în îndelungata lui carieră de discreție și rezervă.

— Iad și blestem! a răcnit. Iad și blestem, asta e ce țin să-ți spun! O vorbă nu cred din toată povestea asta a ta! Eu nu... și tu...

— Așa e cel mai bine, a constatat Lady L. Ar trebui să te-apuce mai des mânia, Percy. Cel puțin așa te-ar observa și pe tine lumea. Uneori îți vine să crezi că ai făcut din propria ștergere din peisaj opera vieții tale. O operă integral reușită, de altfel.

— Dumnezeule, Diane, chiar mergi prea departe! Mereu ți-a plăcut să scandalizezi. Avea dreptate Arnold Bennett când spunea că și tu, ca toți

adevărații aristocrați, ai temperament de terorist, genul acela de umor care uneori are efectul unei bombe...

S-a întrerupt brusc, uitându-se la ea cu gura căscată: implicațiile extrem de interesante pentru Lady L. ale cuvintelor pe care el tocmai le spusese își croiau limpede drum prin mintea acesteia.

— Continuă, continuă, i-a zis cu blândețe. E foarte, foarte curios ce insinuezi...

Sir Percy a înghițit câteva noduri – poate propriile gânduri.

— De data asta, Diane, chiar că mergi mult prea departe. Și încă în chiar ziua aniversării tale, când Majestatea Sa ți-a trimis o atât de impresionantă telegramă de felicitare! Porți unul dintre cele mai cunoscute nume ale acestei țări, viața îți este o carte deschisă în care toată lumea poate citi o admirabilă poveste de grație, de frumusețe și demnitate, și iată că dintr-odată sugerezi... pretinzi... lași să se înțeleagă...

Chipul lui Sir Percy Rodiner exprima de acum o asemenea indignare consternată, încât Lady L. și-a reamintit instinctiv cuvintele pe care le pronunțase pentru a-l liniști, în împrejurări asemănătoare, când japonezii scufundaseră alte glorii ale Imperiului, navele *Prince of Wales* și *Repulse*, în largul apelor din Singapore.

— Liniștește-te, prietene. O Anglie va exista întotdeauna.

— Te-aș ruga să nu amesteci Anglia în povestea asta, a răcnit Poetul-Laureat. Diane, te previn că este absolut inutil să încerci să mă faci să cred genul acesta de lucruri despre tine. Desigur, este unul dintre privilegiile rangului tău să șocheze. Este însă îndeajuns să iei *Bruke's Peerage*... să te uiți la portretele strămoșilor tăi... Te-ai născut Diane de Boisérignier, ai fost prima dată căsătorită cu contele de Camoëns, unul dintre înaintașii tăi a participat la bătălia de la Crécy...

— Ne-au dat multă bătaie de cap toate falsurile astea, a răspuns Lady L. Domnul Poupát, funcționarul caligraf, a făcut o treabă excelentă. Documentele privitoare la Crécy par cu deosebire convingătoare. Au trebuit folosiți tot felul de acizi pentru a convinge materialul să îmbătrânească. Știi, Armand nu făcea niciodată lucrurile pe jumătate. Toți idealiștii devorați de himerele lor au un gust aproape disperat pentru detaliile practice. Chestiunea asta le aduce satisfacția de a putea înfige dinții adânc în realitate. Cât despre portretele de familie, îți spun imediat, în două vorbe, cum stau lucrurile. A fost foarte amuzant. De altfel, imediat ce vom ajunge în pavilion, vei putea constata cu ochii tăi că nu inventez nimic. Haide. Cred că un pahar de coniac o să-ți facă tare bine.

Poetul-Laureat și-a scos batista și s-a șters pe frunte.

Soarele după-amiezii aflate pe sfârșite apăsa ramurile castanilor ca un fruct copt, iar lumina o învăluia

pe Lady L. cu surâsul ei indulgent. Aerul mirosea a liliac: ultimii lilieci ai verii și poate ai vieții ei. Nu trebuie însă să te crezi muritor; era prea trist. Râsete și strigăte vesele veneau dinspre peluza pe care copiii începuseră o partidă de crichet.

IV

Stabilimentul din strada Furcy era o clădire de proastă calitate, unde actul sexual costa un franc, plus zece soli pentru săpun și prosop. Trei fete răspundeau cererii, clientela fiind compusă, în general, din „puternicii" din Hale, dar veneau și membri ai elitei sociale, care căutau câteva momente de abjecție foarte relaxante. Una dintre fete purta pantalonași din dantelă neagră, care îi veneau până la genunchi, și corset, negru și el, care-i lăsa la vedere sânii tari; celelalte două victime ale societății erau înfășurate în organdi verde, portocaliu și galben, însă nu de sus până jos: totul se oprea la buric, ceea ce adăuga ansamblului o destul de ciudată nuanță de negru și albastru. Cu figurile albite cu pudră de proastă calitate, pe care alunițele subliniau fiecare zbârcitură a pielii, se uitau cu aer prostit la domnul în costum, așezat la pian. Alături de muzicant, cu un pistol în mână și îmbrăcat și el în costum de ceremonie, stătea un bărbat care i-a aruncat lui Annette o privire distrată, după care s-a întors din nou spre pianist, cu un zâmbet amuzat.

Așa a ajuns Annette la timp pentru a asista la unul dintre gesturile acelea bizare, cu care era obișnuit Armand Denis, și care contribuiseră atât de mult la înflăcărarea imaginației și îi atrăseseră simpatia unui tineret care nu știa nici cum să schimbe lumea, nici cum să scape din plictisul unei burghezii ale cărei osânză, indiferență și mulțumire bovină începeau deja să miroasă a abator. Fiindcă virtuosul în costum, așezat la pian, nu era altul decât cel mai mare pianist al vremii sale, Anton Krajewski.

Ziarele de a doua zi erau pline de povestiri indignate ale răpirii. Virtuosul dăduse seara un recital în fața entuziasmatei lumi bune a Parisului, care plătise o avere pentru privilegiul de a lua parte la concert. În clipa în care părăsea locul pe o ușă secretă, pentru a scăpa de elanul admiratorilor, pianistul fusese abordat, în stradă, de către un bărbat în costum de seară care, după ce îl salutase curtenitor, îi înfipsese în piept țeava pistolului pe care-l ținuse ascuns sub capa de mătase, îl trăsese într-o trăsură care-l aștepta și-l dusese într-unul dintre lupanarele cele mai sordide ale Parisului, unde fusese somat să cânte pentru prostituatele stupefiate. Când Annette ajunsese, Krajewski cânta deja de un ceas. În memoriile lui[1], urma să povestească despre cum fusese obligat să dea cu adevărat ce avea mai bun, fiindcă tânărul

1. Anton Krajewksi, *Viața mea în artă*, Londra, 1892. (N. a.)

anarhist era un cunoscător și, de câte ori se lăsa pe tânjală, Armand Denis îl certa cu severitate:

— Haideți, haideți, maestre! Putem mai bine de-atât. Știu bine că nu vă place să vă dăruiți celor care nu vă plătesc foarte scump prostituarea asta, poate că damele aici prezente nu constituie o elită în înțelesul dumneavoastră, dar, cu toate astea, valorează infinit mai mult decât putregaiul care vă umple de obicei sălile. Vă invit deci să le dăruiți ce-aveți mai bun, cu titlul de simplă despăgubire.

Și-a îndreptat revolverul spre pianist.

— Cântați, maestre, cântați! E pentru întâia oară în cariera dumneavoastră când, în sfârșit, aveți un public așa cum trebuie. V-ați petrecut existența dăruindu-vă profitorilor și călăilor, dăruiți-vă deci o dată și victimelor și exploataților. Haideți, merge și mai bine!

Anton Krajewski afirmă în lucrarea sa că indignarea i se risipise în întregime ascultând vocea aceea pătrunzătoare, care încerca să își ascundă accentele profunde și grave sub ironie, dar în care se simțea o nevoie aproape violentă, refuzând orice compromis, de justiție socială absolută. Era pe chipul lui, în glasul lui, în imobilitatea încordată, suspendată, dar, mai ales, în masca aceea ușor animalică, sub părul cu reflexe sălbatice, și în ochii ce te sfidau și te chemau în același timp, ceva unic, de nedefinit, care te făcea să îți vină să te justifici, să îți ceri scuze că nu erai decât un om.

„Înțeleg perfect devotamentul pe care-l inspira și care se datora, fără îndoială, mult mai mult persoanei decât ideilor lui. Era un bărbat făcut pentru a fi iubit de mulțimi și care, în alte vremuri, le-ar fi condus desigur spre cucerirea lumii, ca un Alexandru cel Mare, cu al cărui profil semăna puțin, dacă e să ne luăm după medaliile care au ajuns până la noi. În orice caz, omul acela straniu, care mă ținea sub amenințarea pistolului, fetele cu cărnurile etalate ca-ntr-o măcelărie, întreg acel loc sinistru, care era înecat în miros de absint și de rumeguș, constituiau un spectacol ce mi-a rămas gravat în memorie pentru totdeauna. Puțin înainte de încheierea «concertului» ni s-au alăturat doi complici ai lui Armand Denis, dintre care unul era celebrul Sapper, un fost jocheu puitor de bombe, și celălalt, unul dintre marii patroni ai pegrei din epocă, Alphonse Lecoeur, care urma să moară nebun, într-un azil, ale cărui legături cu anarhiștii erau cel puțin de neașteptat. E inutil să spun că abia în timp ce îmi scriam depoziția în fața poliției am fost informat asupra personalității răpitorilor mei. De altfel, cei de la poliție credeau că Alphonse Lecoeur se găsea în locul acela al depravării din întâmplare și că nu jucase nici un rol în aventura în care fusesem implicat. Cu ei se mai afla și o fată foarte blondă, de o frumusețe extraordinară, care nu putea avea mai mult de șaisprezece sau șaptesprezece ani. Am fost zguduit de frumusețea ei, poate și fiindcă era într-un asemenea contrast cu

locul acela oribil și cu nefericitele care se găseau în el. Nu am putut afla niciodată cine era, de unde venea și ce căuta acolo. Poliția nu știa absolut nimic despre ea, iar descrierile entuziaste pe care le făceam acelei fermecătoare apariții nu au trezit decât zâmbete amuzate." Krajewski era pe atunci către finalul carierei, însă niciodată, după cum mărturisește, nu pusese în cântec atât din propria-i ființă ca în seara aceea. „Aduceam astfel un omagiu idealului care ardea în sufletul acelui bărbat", scrie polonezul care adaugă, cu acel gust al ornamentelor de stil prin care și Lady L. regăsea uneori, în interpretările ei muzicale, urma regretului: „Un ideal care amenința să transforme în cenușă lumea-ntreagă prin izbucnirile sale"

Numeroase au fost genul acesta de aventuri în cariera lui Armand Denis. Poate că, într-adevăr, ar fi trebuit văzută în ele marca „romantismului" pe care i-l reproșa Kropotkin, însă lui Lady L. i se părea că acel gust pentru frapant, pentru dramatic, ținea, în realitate, de un simț al propagandei, nou pentru vremea respectivă, dar căruia secolul XX avea să-i descopere secretul. „Posedarea mulțimilor", din care epoca pe cale să sosească avea să își facă scop unic în toate domeniile, nu se putea obține numai prin forța ideilor, iar simțul dramei, al punerii în scenă și al unei demagogii împodobite cu toate ispitele inimii, imaginației și gândirii au fost armele indispensabile ale marilor proiecte de seducție ce se

pregăteau. Franța a fost întotdeauna precoce, iar drama lui Armand Denis era aceea de a fi fost un pionier prematur.

Aventura dirijorului italian Serafini demonstrează că, în mintea tânărului idealist, nu era vorba de improvizație, ci de un plan de campanie bine pus la punct. Venerabilul italian a fost răpit când era în drum spre Opera unde publicul l-a așteptat degeaba toată seara, și a fost dus de Armand și de Félicien Lechamp într-un azil, la capătul Canalului Saint-Martin, unde o întreagă gamă de mizerabili și de beți sforăiau, se puricau și zbierau de pe paturile împuțite. Acolo, maestrul a fost rugat să dirijeze o orchestră imaginară și, timp de două ceasuri, în ținută de seară și cu bagheta în mână, seniorul se transformase într-o marionetă gesticulândă, în fața unui auditoriu coșmaresc care aplauda și părea să guste enorm respectiva pantomimă, abia lăsând timp bietului om să răsufle și să se șteargă de sudoarea care i se scurgea pe chipul terorizat. De altfel, Armand Denis resimțea o profundă ură ideologică față de muzică, de poezie și de artă în general, în primul rând fiindcă acestea nu se adresau decât elitelor și apoi pentru că orice căutare a frumosului i se părea o insultă adusă poporului, atâta vreme cât nu se integra în efortul general de a-i schimba condiția.

Alphonse Lecoeur îi spune câteva cuvinte lui Armand Denis, iar acesta îi face semn lui Annette să-l urmeze. Abia de-i aruncase o privire. Cât despre

Annette, Lady L., evocând scena, regăsea încă în bătăile inimii și în nodul din gât impetuozitatea și profunzimea emoției care o cuprinseseră. Era cea dintâi manifestare a unei trăsături de caracter tiranice și imperioase căreia, acum, îi cunoștea din plin rătăcirile. Frumusețea, aceea a lumii, a ființelor și a lucrurilor, trezea mereu în ea un soi de confuzie ori un sentiment mortal și indignat al efemerului, iar nevoia de a face să dureze, să se perpetueze, se transforma într-o voință de posedare pasionată, în același timp disperată și refuzând orice compromis. Nu se putuse uita niciodată la Armand fără a se simți indignată la ideea că peste o clipă acesta îi va întoarce spatele, că va pleca, o va părăsi, că fericirea violentă, absolută, care o cuprindea când îl simțea în ea nu putea dura, că el era în mod esențial efemer și perisabil și că acele clipe fugare erau totuși tot ce putea ea cunoaște vreodată drept veșnicie. Nevoia de a poseda se trezea în ea într-un mod care o făcea să accepte dinainte toate servituțile.

— Cred că încă eram o adevărată mic burgheză, spune Lady L.

Au urcat o scară îngustă, în spirală, până la o cameră de la etajul al treilea, unde el i-a vorbit pentru întâia oară, numai că ea deja nu mai asculta nici un cuvânt din ce îi zicea, glasul și prezența lui îi erau de ajuns. Și totuși, până în ziua de azi, era sigură că putea reconstitui cu o tandră ironie tot ce, fără îndoială, îi spusese el atunci, în timp ce acordurile lui

Liszt ajungeau de jos până la ei; învățase atât de bine să-l cunoască, încât nu se putea înșela, și asta în asemenea măsură, încât se simțea perfect capabilă să adauge un nou capitol, capitolul final, la *Tratatul despre anarhie* conceput de el.

— Arta e prematură. Noțiunea de „frumos", atunci când este ruptă de realitatea socială, este esențialmente reacționară: în loc să se panseze rănile, le camuflează. Este de ajuns să dai o tură prin muzeele noastre pentru a vedea până unde se poate înălța artistul în minciună și complicitate: acele minunate naturi moarte, fructe, stridii, carne calitatea-ntâi, vânat sunt o insultă adusă tuturor celor ce mor de foame la două sute de metri de Luvru. Nu există o operă în care poporul să poată regăsi ecoul sărăciei și aspirațiilor sale. Poeții noștri vorbesc despre suflet, pâinea nu-i inspiră. Cum Biserica e amenințată, muzeele se pregătesc ușurel pentru a asigura înlocuirea acestei taverne pline de ceața opiumului...

Acesta a fost unul dintre refrenele lui favorite tot timpul cât au fost împreună și, totodată, unul dintre motivele care au împins-o pe Lady L. să colecționeze cu atâta dragoste opere de artă: era nu atât sfidare, cât o tandră ironie. Încă un Rafael, încă un Rubens, încă un Velasquez, încă un Greco: în chestiunile sentimentale nu se umblă cu nimicuri, ș-apoi el și trebuia să fie un pic pedepsit. Ba chiar ajunsese să îl considere pe Armand un artist care o apucase pe căi greșite, cerând vieții sociale ce numai arta i-ar fi

putut oferi: perfecțiunea. Dorea să distrugă ordinea deja stabilită, fiindcă îi inspira aceeași oroare pe care pictura oficială o inspira celor care visau la o artă liberă și nouă. Fără îndoială, anarhiștii au fost perioada fovistă a idealismului. Și așa, din decepție în decepție, din eșec în eșec, unii dintre ei, firește, trebuiau să ajungă la fascism pentru a încerca să dețină, în sfârșit și cu totul, materialul uman care le rezista. Sau din lipsă de talent. Însă în cămăruța în care se afla, nimic din toate acestea nu exista încă, numai prezența violentă ce părea să se reverse peste ea și acea privire hipnotizatoare.

— Cu fizicul și inteligența lui, spune Lady L., în secolul al XVIII-lea ar fi fost o minune de șarlatan și ar fi mers mai departe decât Cagliostro, Casanova, Saint-Germain... Din păcate, nu mai eram în secolul rațiunii, ci într-unul idealist. Mai prost n-aș fi putut pica.

Sir Percy era așezat alături de ea, pe o bancă de marmură, la capătul aleii, la doar câțiva pași de cărarea care ducea la pavilion... Își ținea mâinile încrucișate pe măciulia bastonului, cu privirea întunecată îndreptată către picioare. Nu i se mai întâmplase așa ceva de când Mountbatten, ultimul vicerege, părăsise Indiile. Nici măcar revoltat nu mai era, ci încremenit de indignare. Iar râsetele vesele de pe gazon, ale copiilor, nu făceau decât să sublinieze oroarea poveștii pe care străbunica lor îl obliga să o asculte.

— Și-apoi? a întrebat răgușit. Ce s-a întâmplat?

Lady L. și-a reținut un zâmbet. Bietul Percy, iată una dintre întrebările care îl caracterizau. Trebuia totuși să-l menajeze un pic.

— Ei bine, ne-am petrecut noaptea stând la taclale, i-a răspuns cu bunăvoință.

Sir Percy a lăsat să-i scape un oftat de ușurare și, pentru întâia oară, a făcut un gest ușor din cap, care aproape că putea fi luat drept un semn de aprobare.

Lui Annette i-a luat puțin timp pentru a înțelege cu ce fel de bărbat avea de-a face: imediat ce acesta a început să vorbească despre libertate și egalitate, amestecând în aceeași oală dreptatea și asasinatul, dragostea universală și distrugerea, demnitatea umană și bombele aruncare la întâmplare în mulțimea celor ieșiți la plimbare, a recunoscut și aria, și melodia – pe toate le mai auzise. Doar că nu era aceeași voce, iar diferența era cu adevărat extraordinară. Toate teoriile care o sufocau teribil când erau enunțate de tatăl ei i se păreau nobile și frumoase aduse de glasul acela cald și de acea prezență virilă și sigură. A înțeles pe loc ce vedea în ea revoluționarul și și-a pus la bătaie întreaga abilitate feminină și inteligență intuitivă pentru a-i părea cea pe care el și-o imagina, cea pe care el și-o dorea: o victimă a societății putrede, un suflet umilit și indignat care nu cerea altceva decât să se alăture revoltei, să împartă cu el lupta pe care o purta alături de tovarășii lui. Era tot ce văzuse

vreodată mai frumos și mai de dorit și nici nu se punea problema să lase să-i scape un asemenea chilipir. I-a explicat lui Armand că tatăl ei își dăduse viața pentru opiniile lui anarhiste. Da, da, nu avea decât doisprezece ani când începuse să îl ajute, transportând pamflete incendiare în coșul ei de spălătoreasă. Mințea cu o asemenea convingere, intrase atât de ușor în rol, încât aproape că a sfârșit prin a se crede și ea însăși, iar în ziua în care, câteva săptămâni după prima lor întâlnire, l-a dus pe Armand la mormântul domnului Boudin, a plâns cu sinceritate și chiar, până la urmă, a avut senzația că într-adevăr și-a pierdut un tată iubit.

Se făcuse șase dimineața când coborâseră în salon, unde au dat de Krajweski adormit pe clapele pianului și de jocheu așezat pe canapeaua îmbrăcată în pluș verde, cu ochii închiși, cu brațele încrucișate, cu capul lăsat pe un umăr, cu pistolul pe genunchi... Lecoueur dormea într-un fotoliu. Fetele dispăruseră. Armand l-a trezit pe pianist și l-a condus politicos la hotel. Înainte de plecare, virtuosul se uitase fermecat la Annette și o salutase.

— Nu voi mai avea niciodată plăcerea de a cânta înaintea Grației și a Frumuseții încarnate, îi spusese și probabil că o repetase, cu o oarecare complezență, în cele ce povestise, în memoriile sale, despre acea aventură.

Krajewski se înșela.

Câțiva ani mai târziu, după un recital pe care îl susținuse la Glendale House, în cursul unei recepții

date în onoarea prințului de Wales, virtuosul fusese așezat în stânga gazdei. Nu o recunoscuse, ceea ce o iritase un pic pe Lady L.

Armand Denis nu pierduse deloc timpul până să îi explice nou recrutatei ce aștepta de la ea Mișcarea pentru Eliberare: trebuia să le folosească drept nadă și călăuză. Aveau nevoie de complicitatea și de ajutorul pe care doar o fată frumoasă, inteligentă și devotată idealului care-i însuflețea li le putea oferi. Comitetul de Acțiune nu supraviețuia decât mulțumită sprijinului financiar al lui Alphonse Lecoeur, adică veniturilor pe care acesta le obținea din bordelurile pe care le controla și din clubul de jocuri de noroc din mahalaua Saint-Germain. Acesta era pe cale de a-și lichida cât mai bine și mai repede afacerile, întrucât protectorii lui îl sfătuiau să plece din țară. Mișcarea pentru Eliberare urma, fără îndoială, să fie forțată să își stabilească în Elveția cartierul general, ceea ce, de altfel, avea să faciliteze reluarea controlului asupra diferitelor tendințe ideologice care se băteau cap în cap în interiorul Internaționalei și, mai ales, chemarea la ordine a deviaționiștilor ruși, problemă cu totul delicată din cauza personalității timorate a lui Kropotkin și a autorității intelectuale pe care acesta o exercita asupra emigranților. Intenția lui Armand era de a „dovedi mișcarea în mers", adică de a arăta „flecarilor" și „bizantinilor" că era singurul care acționa cu adevărat și obținea rezultate pozitive. Annette urma să joace la Geneva

rolul unei tinere văduve neconsolate, să se introducă în mediul bogătașilor trândavi care se plictiseau pe malurile Lacului Leman și să obțină informații indispensabile pentru executarea diferitelor atentate proiectate, mai ales asasinarea lui Mihail al Bulgariei, detestat în mod deosebit în acel moment de anarhiștii slavi, dar de care Kropotkin refuza să se ocupe, considerându-l o cantitate neglijabilă. Atentatul în sine urma să fie dus la bun sfârșit de către un tovarăș bulgar, însă acesta nu era decât un simplu executant, Comitetului de Acțiune revenindu-i responsabilitatea pregătirilor.

Lady L. a ridicat ușor din sprâncene și s-a întors: Sir Percy Rodiner tocmai se oprise în spatele ei, pe alee, iar cuvântul grosolan care-i scăpase i-ar fi făcut cinste și unui pompier de la tulumbă.

— Prietene, faci progrese, i-a spus satisfăcută.

— *Balls, balls, balls*! a țipat de trei ori Poetul-Laureat. Diane, chiar vrei să mă faci să cred că ai fost amestecată în asasinarea lui Mihail al Bulgariei care, după cum știi foarte bine, era vărul nobilei familii Marymount? Doar n-ai să pretinzi acum că ai avut cumva de-a face cu vreun regicid?

— Cum adică dacă am avut cumva de-a face? s-a mirat Lady L. Am avut *totul* de-a face, prietene. Totul. Și te asigur că am fost cea mai fericită dintre femei.

I-a fost un pic rușine să-l înnebunească în asemenea hal. Biata Anglie, după ce că i se luase totul, chiar

că era niţeluş prea crud să vrea cineva să-i distrugă astfel şi imaginea unicei mari doamne care-i mai rămăsese. De data aceasta, însemna mai mult decât terorismul: era un act de vandalism. Însă Percy trebuia pregătit puţin câte puţin pentru groaznica dezvăluire pe care urma să i-o facă.

— Diane, ştii foarte bine că prinţul Mihail a fost asasinat de un student bulgar din Geneva.

Lady L. l-a aprobat cu un gest scurt.

— Da, aşa s-au petrecut lucrurile. Le-am pregătit cu mare grijă.

— Cine „le-am"? a ţipat Sir Percy Rodiner.

— Armand, Alphonse, jocheul şi cu mine. Cine ai fi vrut să fie? Percy, te-aş ruga să nu mai urli, astea nu sunt maniere!

— Fir-ar al dracului şi...

Poetul-Laureat s-a oprit la vreme şi a înţepenit în mijlocul aleii, cu bastonul în mână, cu atitudinea unui om gata să-i tragă una-n cap unei cobre care tocmai s-a ridicat în faţa lui.

— Îţi dai seama că cel mai mare dintre nepoţii tăi e ministru? a zbierat. Că James e-n consiliul Băncii Angliei şi că Anthony va fi peste puţin timp episcop? Vrei să mă faci să cred că bunica lor, una dintre femeile cele mai respectate ale vremii noastre, ale cărei portrete, executate de Boldini, de Whistler şi Sargent, sunt expuse în permanenţă la Academia Regală, şi care în dimineaţa asta a primit o telegramă de felicitare din partea reginei Elisabeta, a participat la un regicid?

— Telegrama de felicitare nu are nimic de a face cu lucrul ăsta, spune Lady L. Și-apoi, nu e nevoie să le spui celorlalți. Rămâne-ntre noi. Păcat, la drept vorbind... Ar fi atât de amuzant!

Sir Percy trage aer în piept cu un șuierat de indignare.

— Diane, răspunde, știu că-ți place să mă tachinezi. A fost mereu sportul tău favorit, mai ales de când nu te mai sui pe cal. Trebuie totuși să te rog să îmi răspunzi fără ocolișuri: chiar ai luat parte la asasinarea unui văr al familiei Marymount care, după cum bine știi, este înrudită cu familia noastră regală?

— Sigur că da, declară Lady L. Și pot să te asigur că nu ne-a fost ușor: am pregătit acțiunea foarte serios. Tovaroff, criminalul, care era un cretin absolut, deși plin de bune intenții, a așteptat ordinele timp de opt zile în camera de hotel în care îl închisesem, mângâindu-și pumnalul, tremurând și mormăind vorbe inspirate: era un idealist autentic care visa la frăția universală, altul mai bun nici c-am fi putut găsi pentru un asasinat, însă trebuia să-i pregătim totul, ca pentru un copil. Aflasem de la contele Reitlich la ce oră urma să părăsească prințul Mihail hotelul pentru a se duce să ia prânzul la ambasadă și, mi-aduc bine aminte, aveam un asemenea trac – era prima oară când se acționa după o informație oferită de mine –, încât m-am dus să aprind o lumânare Sfintei Fecioare pentru ca totul să

decurgă bine. După care m-am întors în fugă la hotelul Bergues, unde Armand închiriase un apartament somptuos și unde deja se găseau cu toții în balcon și se pregăteau să urmărească asasinatul cu binoclul. Întârziasem mult și acțiunea începuse fără mine. M-am repezit în balcon, am cerut să mi se aducă un ceai și mi se părea că mă așezasem acolo de ceasuri întregi pentru a bea ceai și a degusta castane glasate – în Elveția au avut dintotdeauna cele mai bune castane glasate –, dar cred că nu trecuseră decât câteva minute de când ajunsesem, când prințul Mihail a ieșit din hotel și s-a urcat în trăsură: l-am văzut atunci pe Tovaroff țâșnind din mulțime și înfigându-și pumnalul în inima regentului. A lovit de două ori la rând în inimă, după care a continuat să-l ciuruie cu pumnalul – chestie tare bulgărească, nu crezi? Trebuie spus că Mihail se purtase tare urât la el în țară: provocase pogromuri – ba nu, aici mă-nșel, pogromurile erau rezervate evreilor –, cred că pusese să fie biciuiți țăranii pentru că aceia crăpau de foame sau ceva la fel de inutil. Unul dintre ofițerii din gardă – erau toți îmbrăcați în alb, cu pene albe la caschete – l-a ucis până la urmă pe Tovaroff cu o lovitură de sabie, însă Mihail era deja mort de-a binelea. Văzute de la balcon și cu lornieta, toate acelea păreau pur și simplu ireale, aduse parcă de la operă: dintr-odată, aveam senzația că mă aflu în cea mai bună lojă a unui teatru.

Dintr-odată, Sir Percy Rodiner a făcut ceva absolut neașteptat: a început să rânjească. „Exact la timp,

și-a zis Lady L.: poate că nu era tocmai o cauză cu totul pierdută. Poate că mai e în el o urmă de umor, în pofida a tot și a toate." Nu putea nădăjdui să-l elibereze chiar de toate prejudecățile lui morale: nu se punea problema să facă din insul ăsta oarecare un anarhist autentic, un nihilist; numai adevărații aristocrați se pot elibera cu totul. Dar un mic progres tot se observa.

Lumina dinspre Kent – o lumină temperată, convenabilă, care părea că se întoarce de la o partidă de canotaj pe Tamisa odată cu guvernanta și plasele de fluturi – scădea cu o încetineală de bun gust, care o făcea pe Lady L. să fie nostalgică după un fulger sclipitor ori o întunecare subită și brutală. Detesta toate acele voaluri pudice aruncate peste sânul naturii, al căror climat anglican se străduia întotdeauna să-i atenueze elanurile. Văzuți de departe, sub castani, în lumina rafinat dozată, păreau amândoi să aștepte pe alee pensula unui maestru impresionist. Nu-i plăcuseră niciodată cu adevărat impresioniștii. I se părea că le lipește excesul, pasiunea. Numai Renoir, uneori, știa să trateze corpul femeii cu acea lipsă de respect care-i era datorată.

Percy în sfârșit încetase să rânjească.

— Ah! Foarte caraghios, zice cu glas lugubru. Și de foarte prost gust. Presupun că ai inventat toată povestea asta doar fiindcă știi cât de legat sunt de familia Marymount: uite, până și săptămâna trecută am petrecut weekendul la ei.

Lady L. l-a luat ușor de braț.

— Vino, dragă Percy. Nu avem de făcut decât câțiva pași. O să-ți fie de-ajuns pentru a-ți deschide ochii.

V

Zilele care au urmat întâlnirii din strada Furcy i s-au părut lui Annette mai greu de suportat decât munca în spălătoria maternă și abia un pic mai puțin odioase decât solicitările, de altfel ușor de satisfăcut, ale musafirilor pe care îi primea la ea acasă. De dimineața până seara, numai interminabile ședințe de dresaj: era învățată să pășească, să se așeze, să strănute, să se șteargă la nas, să vorbească, să se îmbrace, pe scurt, să „dea bine" și să „pară" și, deși Armand nu înceta să îi repete că făcea progrese uimitoare și că poseda la cel mai înalt nivel acea calitate naturală a „misterului", grație căreia anumite femei știu atât de bine să ascundă ceea ce le lipsește, permițând astfel bărbaților să ghicească în ele toate virtuțile cu care le înzestrează, existau momente în care i se părea că trebuia cu adevărat să meargă și mai departe împotriva legilor firii, pentru a încerca să ajungă o mare doamnă, nu doar pentru a trăi în lux.

Izbucnea deseori în lacrimi ce-i cădeau pe caietul pe care-l acoperise, sub îndrumarea domnului

Poupat, caligraful, cu elegante litere A, B și C, fiindcă pe atunci scrierea era considerată o artă importantă, așa că era pusă să își lucreze „mâna" mai multe ore pe zi. Iar imperfectul subjonctivului, unicul viciu despre a cărui existență îi mai rămăsese de aflat, aproape că o făcuse să își piardă mințile și era sincer indignată, jignită chiar, de acel exercițiu gramatical cu deosebire pervers, pe care Armand însuși o punea să-l repete:

Ah! Chiar trebuise să te văd,
Chiar trebuise să îmi placi
Și să îți zic, naiv prăpăd,
Cât de semeață știi să taci.

Să te iubesc, deci, trebuise,
Să mă aduci la disperare
Pradă unei idolatrii precise,
Doar spre a mă ucide-mi pare!

Din fericire pentru Annette, anii pe care îi petrecuse învățând pe de rost și recitând, spre marea satisfacție a tatălui ei, operele profeților revoltei sociale îi lăsaseră o anume ușurință a vocabularului, dar și o eleganță a limbajului și chiar a gândirii; viziunea elevată asupra umanității, care-i inspira pe scriitorii anarhiști, sfârșise prin a o marca și a o șlefui, ceea ce făcea mult mai simplă sarcina profesorilor ei de acum. Generoasele și nobilele elanuri ale lui Babeuf,

Blanc, Bakunin treziseră în sufletul copilului o visătoare și confuză aspirație către frumusețe, stil, distincție, care s-a manifestat imediat în felul de a se îmbrăca. Așa că nu au întârziat să o instaleze într-un mic apartament din zona Palais-Royal, sub numele de domnișoara de Boisérignier, o tânără din provincie sosită la Paris în speranța de a-și face un loc al ei în lumea fetelor întreținute. Un fost actor de la Comedia Franceză, domnul de Tully, care suferea de o boală ce sfârșise prin a-i afecta gâtul, reducând la un murmur tragic un glas care, pe vremuri, făcuse să vibreze mulțimile, îi dădea lecții de ținută, adevărate tablouri vivante în care trebuia să intre în poziții distinse, să se miște cu încetinitorul, să își ia un aer languros și interesant, înainte de a trece la lecțiile de dicție, încă mai groaznice, cu un creion ținut între dinți. Probele interminabile o lăsau pe Annette, la sfârșitul zilei, într-o stare de prostrație și de tensiune nervoasă pe care numai Armand o putea calma. Lecțiile au continuat timp de o lună, spre marea satisfacție a profesorului care, cu un horcăit înfiorător, își exprima deseori admirația pe care i-o inspira protejata lui:

— E formidabilă! Daruri naturale, stil, clasă, pe toate le are în sânge. Vă garantez succesul total!

După câteva săptămâni de izbucniri, de mici drame, de suspine, simțul înnăscut al frumuseții, inteligența și flerul ei au făcut-o să triumfe asupra tuturor capcanelor *bontonului* și ale *purtării-cum-se-cuvine*,

însă o urmă de zeflemea populară îi rămăsese neîncetat în voce, ceea ce, în Anglia, era pus pe seama specificului regiunii Franche-Compté, de unde i se trăgea stirpea nobilă, specific căruia știuse mereu să-i păstreze culoarea în felul ei de a vorbi. După care a venit partea cea mai delicată și mai dificilă a educației. Armand a fost nevoit să îi explice că era necesar să învețe să se arate mai puțin expertă, mai puțin abilă în exercițiul amorului, că nu era cazul să ezite în a se arăta neîndemânatică, dând astfel dovadă de ignoranța care merge mână-n mână cu buna creștere și care nu va întârzia să treacă drept nevinovăție în ochii amatorilor de viță nobilă, specialiști în virtute.

— Doamne Dumnezeule, Percy, ce mai e? l-a întrebat nerăbdătoare Lady L. Termină, te rog, cu mormăielile astea înfiorătoare. Eram foarte tânără, eram numai foc și pară și-ți dai seama, în Elveția... Armand avea perfectă dreptate. Știi cum sunt adevărații gentlemeni, Percy. Cu ei trebuie să te porți mereu cu mănuși.

Poetul-Laureat și-a scos cu mână tremurândă batista și și-a șters fruntea. S-au auzit hohote de râs și glasuri proaspete, iar strănepoții lui Lady L. și-au făcut apariția în goană pe alee. Erau trei: două fetițe și un băiețel, Patrick, îmbrăcat în uniforma Colegiului Eton, care ducea cu el mantoul lui Lady L.

— Ți-am adus mantoul, bunicuța. Mămica și-a făcut griji pentru tine. A zis că începe să se lase răcoarea.

Lady L. i-a mângâiat cu tandrețe buclele negre. Avea o slăbiciune pentru băiețelul cu adevărat adorabil și, de altfel, preferase întotdeauna băieții fetițelor.

— *Merci, mon mignon*, i-a răspuns în franceză. Du-i te rog repede înapoi mantoul mamei tale și spune-i să nu-și facă griji. La vârsta mea, nu mai e cazul să își facă nimeni vreo grijă.

— Vaaai, dar nu ești așa de bătrână, a spus Patrick. Mămica e convinsă că o să trăiești până la o sută zece ani.

— Biata Mildred, văd că într-adevăr își face griji. De-acum, gata, fugiți de-aici, copii. Sir Percy și cu mine tocmai ne înduioșam amintindu-ne de minunatele vremuri vechi. Nu-i așa, dragă Percy?

Poetul-Laureat i-a aruncat o privire înspăimântată și nu a răspuns nimic. Copiii au ascultat-o pe loc, cum făceau de fiecare dată. Erau cu adevărat foarte bine crescuți.

După șase luni grele, petrecute făcând pe „câinele savant", cum zicea, Annette a început dintr-odată să asimileze atât de repede și atât de bine lecțiile, dându-i lui Armand atâtea dovezi ale deprinderii artei de a trăi în societate, încât tânărul anarhist, presat de timp, a comis o greșeală care era cât pe ce să se încheie catastrofal. Hotărâse să o pună pe Annette la probă, dându-i un ultim strat de lac prin trimiterea într-un pension celebru din Plaine-Monceau, unde tinerele de familie bună, din străinătate ori din provincie,

se duceau pentru câteva luni, înainte de a-și face intrarea în lume. După primele două săptămâni de bonton, pe când Domnișoara Reine, directoarea stabilimentului, le citea pupilelor ei un pasaj cu deosebire edificator din *Pasărea măiastră*, Annette, moartă de plictiseală, a fost auzită pe nepusă masă murmurând cu disperare, dar limpede: „Of, of, of, da' ce te mai apucă dracii p-aici!" Cuvintele au răsunat în tăcerea înghețată cu un accent atât de veritabil, cu un asemenea accent, ca să n-o mai lungim, încât Domnișoara s-a întrebat înfricoșată dacă tânăra era într-adevăr nepoata de frate a generalului conte de Servigny și-l avea ca bunic pe celebrul cavaler cu același nume, căzut glorios în bătălia de la Marengo. Vagul dubiu fusese agravat în clipa în care fusese informată de una dintre fete că Annette nu-i zicea niciodată altfel, în conversațiile dintre colege, decât „baba codoașa". A întreprins rapid o anchetă și a descoperit că referințele și recomandările admirabil caligrafiate, furnizate de „unchiul" pupilei sale erau toate false, iar ultimul senior de Servigny își dăduse creștinescul suflet la Acra, unde luptase alături de Ludovic al IX-lea cel Sfânt. Temându-se că era vorba despre o răpire, a chemat poliția. Din fericire, Annette fusese avertizată la timp despre bănuielile Domnișoarei de către una dintre oițele acesteia, înflăcărată de o admirație nemărginită pentru bogăția vocabularului prietenei sale și pentru varietatea cunoștințelor pe care aceasta le poseda în anumite domenii de-a

dreptul pasionante. Annette a reușit să-l anunțe pe Armand și să fugă doar în pantalonași – Domnișoara îi încuiase toate rochiile – pe fereastră, în zori, înainte de sosirea domului comisar, nu fără a fi lăsat o epistolă scrisă cu mână deosebit de elegantă, dar cu un asemenea limbaj, încât directoarea pensionului, după ce citise primele rânduri, își dusese mâna la inimă și pur și simplu leșinase. Nici nu fusese bine reanimată, că presimțirea daunelor, poate ireparabile, pe care fără îndoială oaia râioasă le provocase turmei, a făcut-o să își piardă iarăși cunoștința.

În acea vreme, moartea unuia dintre personajele ilustre ale tinerei Republici l-a lipsit brusc pe Alphonse Lecoeur de unul dintre protectorii pe care-i avea de ani de zile la cheremul lui. Polițiștii pe care-i cumpărase nu au mai putut face altceva pentru el decât să îl pună la curent cu hotărârile luate în cadrul unei ședințe a Ministerului de Interne: îi fusese decisă arestarea. În *Memoriile* sale, comisarul Magnien declară cu justificată severitate că regele apașilor ar fi murit probabil bogat și onorat dacă nu ar fi încercat să dea crimelor lui caracter de revoltă socială, ci s-ar fi mulțumit cu modestie să rămână proxenetul și șantajistul care fusese timp de douăzeci de ani. Lanțul de case de toleranță, printre care Chabanais și Royal, cele două cluburi de jocuri de noroc, caii de curse, vilele, faetoanele și cupeurile au fost trecute în grabă pe numele unui om de-al lui care, nemaitemându-se de represaliile uriașului ajuns

în corzi, nu a întârziat chiar să le devină stăpân. Astfel, educația lui Annette a fost întreruptă cu brutalitate, iar aceasta s-a trezit dintr-odată în Elveția, într-o lume cu totul diferită de cea pe care o cunoscuse până atunci. Plin de o imensă amărăciune, furios, jignit și îndrugând amenințări teribile la adresa societății, Alphonse Lecoeur și-a mutat curtea prin cafenelele din Geneva și Lausanne, lăsându-se prezentat, cu un aer morocănos și condescendent, de Armand diverșilor anarhiști ruși și italieni ca mare combatant pentru libertate și pionier al unei noi lumi, în timp ce jocheul, cu capul lui îngust mereu lăsat ciudat într-o parte, își privea prietenul cu ochi triști și resemnați.

VI

Primele săptămâni petrecute singură în Elveția, numai cu Armand, îi lăsaseră amintirea unei asemenea fericiri și era pe atunci atât de tânără, încât în ziua de azi lui Lady L. i se părea că trăise, în pofida tuturor celor întâmplate, o copilărie plină de încântare. Nici măcar pistoalele pe care Armand le ținea permanent la căpătâi nu reușeau să trimită la ideea de pericol latent. Clipele acelea erau de o asemenea plenitudine, de o asemenea bucurie de a trăi, încât excludeau orice grijă, orice spaimă.

Locuia singură la hotelul din Bergues ca tânără văduvă inconsolabilă a unui anume conte de Camoëns; i se putea ghici durerea după aerul languros, după privirea pierdută, care părea să-i alunece peste ființe și lucruri fără a le vedea; se spunea că venise în Elveția pentru a consulta niște medici; se spunea că o măcina o maladie bizară; nu era vorba încă despre ftizie, se preciza, dar acea crepusculară stare sufletească era asemănătoare cu cele ce preced deseori declanșarea bolii. Paloarea și sastiseala nu îi erau deloc

prefăcute atunci când făcea câțiva pași împreună cu cei doi ogari ai ei pe malul Lacului Leman: poate fiind condamnat la inactivitate, în așteptarea întâlnirii conducerii noii Internaționale anarhiste de la Basel, Armand se dovedea mai înflăcărat și mai pretențios decât oricând; felul în care își risipea puterile tinerești în brațele iubitei nu ar fi întârziat să fie considerat drept scandaloasă irosire de energie de către teoreticienii acțiunii directe, care fără îndoială nu ar fi ezitat să afirme că tot ce-i dăruia ei fără nici o socoteală era furat din drepturile poporului. Fiecare dimineață o vedea pe Annette pe scara unei clădiri delabrate din cartierul vechi al Genevei, sărind mai multe trepte deodată și bătând la ușa unei camere de student, iar acolo aruncându-se în brațele iubitului ei, ajunsă în sfârșit la destinație, sosită-n port, eliberată, evadată și bizar de liniștită imediat ce-l simțea în ea; rămâneau așa, fără vreo mișcare, o clipă interminabilă, în pacea aceea absolută, îmbătându-se de propria așteptare, de o bucurie ascultătoare și supusă care nu li se mai putea refuza. Apoi, aplecându-se asupra chipului pe care nu se mai sătura să-l privească, în dezordinea micii camere pline de cărți, de manuscrise, de ziare, de resturi de hrană rece, cu părul împrăștiat pe pieptul lui Armand, urmărea cu un deget expresia de fericire calmă și surâzătoare a trăsăturilor lui, pentru a le învăța pe de rost desenul și pentru a putea, mai târziu, să-l reconstituie după propria-i vrere, cu ochii închiși, în

singurătatea luxoasă și rece a apartamentului ei sau când se plimba cu acel aer atât de distant și de plictisit la malul apei, printre culorile vătuite ale unei naturi blânde și decente, care știa atât de bine să se prezinte și să pară născută din curățenie. Timp de trei săptămâni au trăit într-o beție și într-o plenitudine mereu noi în tumultuoasele lor reîntoarceri și degeaba le oferea lecția sa de înțelepciune și de rezervă liniștea marelui lac limpede, pe care îl zăreau amândoi de la fereastră. Uneori i se părea că visează, că ar fi trebuit să se trezească, să se întoarcă cu picioarele pe pământ. Ofta și îi arunca o privire tristă.

— Ei, deci picnicul ăsta va lua curând sfârșit?

— Ce picnic, frumoaso?

— Curând va începe să plouă și va trebui să mă întorc...

Erau momente în care credea că el reușise în sfârșit să se elibereze de cealaltă pasiune, de visul unei fericiri universale de la care nici un om nu va fi exclus, că în sfârșit erau numai ei doi, singuri, și chiar și cele două pistoale încărcate, de pe noptieră, păreau să fi fost pierdute, în fugă, de un terorist dispărut. Că alunecaseră în uitare marile idealuri, răsturnări sociale, bombe și sânge de vărsat, întrunirile clandestine și grupurile de acțiune; tot ce mai rămânea era un băiat sănătos și viguros, care în sfârșit reda mângâierilor și săruturilor locul care al lor era în această viață: incontestabil, locul întâi. Annette avea mari îndoieli că Libertate, Egalitate și Fraternitate

așteptau pe undeva, pe-afară, cu mustățile lor groase și pălăriile tip melon, bătând trotuarul cu pas greu, furioși, răi, scoțându-și uneori ceasul din buzunarul de la vestă pentru a vedea, cuprinși de nerăbdare, cât e ora. Se străduia însă să nu se gândească la asta prea mult: știa deja că fericirea era făcută din uitare. De altfel, viitorul era bun pentru bărbați. Personal, descoperise o comoară nouă, foarte feminină, nebănuită: prezentul. Nu se îndoia nicidecum de lupta pe care Armand Denis o dădea cu sine însuși, sfâșiat între gustul subit pentru un destin personal și chemările necontenite ale lumii foametei și servituții, disprețului și indiferenței pe care aceasta i le adresa prin însăși tăcerea ei, tăcere pe care presa burgheză știa atât de bine să o acopere cu vocea ei. Abia mai târziu – mai exact după șaptesprezece ani – găsise Lady L. o urmă a acelei sfâșieri de nebănuit, într-o scrisoare a lui Armand Denis, scrisă la puțin timp după sosirea lor la Geneva, pentru socialistul Dino Scavola, pe care ideile lui Karl Marx îl entuziasmau mai mult decât absolutismul sângeros al comandamentelor anarhiste. Scrisoarea era reprodusă în cel de-al doilea volum al autobiografiei lui Scavola[1]: „Poate aveți dreptate. Mi se întâmplă uneori să cred că terorismul ține mai degrabă de un soi de nerăbdare viscerală decât de logica revoluționară. De altfel, ce spuneți despre legăturile dintre terorism și defe-

1. *Revoluții, revoluționari*, Milano, 1907. (N. a.)

tism poate că nu este lipsit de fundament". Scavola și-a publicat și scrisoarea lui către Armand Denis: „Fie ca domnia rațiunii să ia în sfârșit locul exceselor pasiunii, fie ca aceia care trăiesc beția absolutului să renunțe în sfârșit la desfrâul idealist, fie ca extremismul sufletului să înceteze peste tot violarea omenescului... Prietenii dumneavoastră se reclamă cu toții de la dragostea pentru oameni, dar cât de numeroși sunt aceia dintre ei care caută mai ales să își potolească setea de răzbunare personală împotriva Creației, pedepsind oamenii pentru imperfecțiunile lor... Comportamentul le este pentru socialism ce e pervertirea simțurilor pentru iubire" Numai că tot ce știa ea pe vremea aceea era că ținea în brațe o ființă extraordinară prin impetuozitatea pasiunii și încă nu cunoștea suficient acest gen de oameni pentru a înțelege că, dacă el dovedea atâta înverșunare și abandon sub mângâierile ei, o făcea fiindcă se străduia să uite, să își alunge din minte prin îmbrățișările ei o iubire încă și mai mare și mai devoratoare decât cea inspirată de Annette. Nu învățase încă să vadă în omenire rivala ei, ba chiar i se întâmpla să creadă că nu exista nimeni altcineva în viața iubitului ei. Era, fără îndoială, și singurul moment din cariera apostolului „revoluției permanente" în care tânărul extremist încerca să se elibereze de adâncimile învolburate în care propriile convingeri îl țineau scufundat de atâția ani și ani, să urce la suprafață, să acceadă la superficial, la banalitatea săruturilor,

lăcrămioarelor și cerului albastru. Încerca să fie fericit. Uneori se ridicau amândoi și ieșeau în balcon pentru a admira, peste acoperișuri, apele palide ale marelui lac, iar muntele părea a se descoperi în fața lor ca pentru a-i saluta, aruncându-și jos, în apa limpede, piscul înzăpezit, însă Annette se plictisea repede de peisaj. Unicul lucru la care se putea uita ore în șir era chipul acela cărnos și fremătător, cu nasul un pic turtit și coama buclată, de fiară, gâtul puternic și umerii tari de sub cămașa din mătase albă, descheiată la guler; îi venea tot timpul să-i atingă nasul atât de animalic, să-și treacă mâna prin părul lui răvășit, în care lumina arunca reflexe de bronz, să rămână aplecată deasupra ochilor întunecați și veseli totodată, care-și schimbau culoarea imediat ce zâmbea. Vocea îi era profundă, întretăiată, mereu un pic cam bruscă, la fel ca mișcările trupului care ba încremenea, ba se însufleția dintr-odată, însă părea să ignore încetineala, gestul lent și leneș, moliciunea indolentă.

— Armand, învață-mă un cântec de dragoste...

— Ei, să-mi trag una, Annette, dar ce, n-ai învățat niciodată vreunul?

— Toate pe care le știu sunt prea scurte și prea triste. În ele se geme, se jelește, se plânge, se moare de-ai zice că toți ăia care le-au scris au toți ceva la plămâni. Scrie-mi tu un cântec adevărat de dragoste, Armand.

— Nu prea-mi stă mie-n fire, dar chiar vreau să-ncerc.

Și așa au apărut cuvintele unui cântec anonim și atât de popular în Franța pe la 1895: *Fericirii care trece*, puse mai târziu pe muzică de Aristide Filliol, dar scrise într-o mansardă din Geneva de un terorist hăituit. Când Lady L. i-a auzit pentru întâia oară refrenul, pe o stradă a Parisului, pe când trecea într-o mașină, împreună cu ambasadorul Angliei, Sir Allan Hazlitt, a recunoscut pe loc cuvintele: „Adio, clipă fugară, fericire ce trece..." A pălit sub voaletă și, spre marea surpriză a diplomatului, și-a ascuns chipul în palmele înmănușate și a izbucnit în lacrimi. Fiindcă Armand nu reușise nici el mai bine decât ceilalți poeți dinaintea lui, iar cântecul de dragoste îi ieșise încă mai scurt și mult mai trist.

Numai că Libertate, Egalitate și Fraternitate și-au pierdut răbdarea și nu au întârziat să își facă simțită prezența. Armand dădea adăpost unor emigranți politici: polonezi care încercau să se elibereze de jugul rusesc, revoluționari germani care nu încetau, cu regularitatea atât de caracteristică poporului lor, să eșueze în atentatele contra kaiserului, unguri care încă mai visau la Kossuth, italieni care pregăteau asasinarea propriului rege, sârbi care așteptau căderea Habsburgilor. Din ce în ce mai des, după ce urca toate cele patru etaje cu un surâs fericit, Annette vedea, deschizând ușa, câte un grup de indivizi ce puneau la cale planuri ale unor atentate la Paris, Viena ori Moscova, pe câte o foaie de hârtie unsuroasă, pe care încă mai zăceau capul cu ochi rotunzi

și oasele vreunui hering gătit rusește. Își petreceau nopțile dormind pe jos ori analizând până în zori, cu o fervoare nedomolită, noutățile politice pe care tovarășii lor proaspăt exilați le aduceau din țările respective. Cu câtă excitație, cu cât entuziasm întâmpinau și cel mai mic zvon, agățându-se de fiecare surcică de speranță cu o încredere absolută, văzând peste tot semne care le erau favorabile, așteptându-se în fiece zi la răsturnări extraordinare, la revolte pe care nimic nu le-ar mai fi putut opri și le-ar fi permis în sfârșit să ia frâiele în mâini și să facă să țâșnească la suprafață puritatea sângelui și justiția masacrului. Se credeau cu toții înconjurați de o simpatie universală; mulțimile oprimate nu așteptau decât un semn pentru a se ridica, masele erau de partea lor, nu era decât o chestiune de luni, de săptămâni, de ore. Nici măcar un singur muncitor nu se afla printre ei, nici măcar un singur fiu de muncitor ori de țăran; rușii erau toți de familie bună și purtau deseori nume ilustre; nemții erau toți burghezi romantici, degustători de poezie; italienii, amatori de *belcanto* ce se ignorau, doreau să facă din omenire un cântec de dragoste și de frumusețe spre a trăi operele pe care le simțeau în ei; purtau cu toții în sine marca acelei aristocrații a spiritului și acea distincție a sentimentelor care înlocuia pur și simplu prin Doamna Umanitate acea altă Doamnă pe care o cântau trubadurii în vremea iubirii curtenești; din om făceau un obiect de cult și din credința lor politică, o biserică; în

revoluție căutau titluri de noblețe mai autentice decât acelea cu care erau deseori împodobiți; atinși mai târziu de defetism intelectual, consecință naturală a mult prea exigentelor lor aspirații, unii urmau să ajungă, raliindu-se fascismului și nazismului, la o sinucidere tipică iubirilor înșelate. Printre ei, câțiva mari visători cu inima curată, care aruncau bombe în parlamentele unde mari oratori burghezi se duceau să fie ascultați de amantele lor, și apoi urcau cu mândrie treptele ghilotinei, aducând astfel visului omagiul tradițional al capului tăiat. Dar degeaba violența lor exasperată și tragică încerca să tulbure ultimul somn al veacului ce stătea să se sfârșească; aveau urechea prea sensibilă și auzeau deja huruitul îndepărtat al marii hule a istoriei ce avea să se reverse, însă nu aveau nici răbdarea de a aștepta, nici puterea de a grăbi lucrurile. Annette îi regăsea pe toți în cămăruță, așezați în jurul unei mese cu pâine și cârnați uscați puși pe un ziar, visând la cine știe ce scurtătură prodigioasă, la cine știe ce acțiune fabuloasă care i-ar fi dus direct la realizarea țelului, scutindu-i de lenta și dezesperanta muncă de educație, de propagandă și de organizare. Unul dintre aceștia se adăpostise acolo timp de două săptămâni, un rus uriaș, gras, chel și bărbos, care trăsnea a tutun; aștepta la Geneva banii pe care trebuia să i-i trimită mama lui, pentru a-i permite să se întoarcă la Sankt Petersburg și să-l asasineze pe țar. Vorbea tot timpul de maică-sa, explicând tuturor și fiecăruia-n parte ce femeie superioară,

curajoasă și inteligentă era. Îl chema Kovalski, iar mama lui era, într-adevăr, celebra contesă Kovalski; deportată în Siberia pentru activități revoluționare, ajunsese muza și inspiratoarea lui Șulkov. Câteva săptămâni mai târziu, Kovalski s-a întors în Rusia, dar, în loc să-l arunce în aer pe țar, din neatenție și-a aruncat în aer propria mamă, într-un accident provocat de fabricarea unei bombe. Mai era pe-acolo și Kilimov, un tânăr ofițer, fost membru al Corpului Pajilor, un bărbat tăcut, meditativ și închis, care își omora timpul cu interminabile partide de șah jucate cu sine însuși, pe care le pierdea fără excepție, ceea ce părea a-i provoca o satisfacție sumbră. Și Napoleon Rossetti, un italian scund, jovial, originar din Cremona, care cânta la vioară prin cafenele și nu se plimba niciodată prin Geneva fără o bombă în cutia cu aspect atât de inofensiv a instrumentului.

— Nu se știe niciodată, domnișoară, îi explicase cu amabilitate lui Annette, ce întâlnire încântătoare te poate aștepta pe malurile atât de frecventate ale Lacului Leman. Deviza mea e, deci: mereu gata să servim cauza.

Lady L. descoperise în *Eseul despre artă* al lui Sir Bertram Moore, publicat în 1941, un pasaj remarcabil care părea că li s-ar fi putut aplica admirabil lui Armand și unora dintre tovarășii lui. „Lucrurile chiar trebuiau să se termine așa; nevoia de frumusețe a sufletului omenesc trebuia, mai devreme sau mai târziu, să iasă din granițele artei pentru a ataca însăși

viața. Vedem, prin urmare, creatori inspirați care se aruncă în urmărirea capodoperei trăite, care se apucă să trateze viața și societatea ca pe o materie plastică. Închipuiți-vă un Picasso ori un Braque încercând să construiască o lume nouă conform canoanelor artei lor: întreaga omenire tratată și triturată – torturată – ca o pastă de modelaj. Iată ce ni se-ntâmplă. Rămâne de aflat de unde îi vine sufletului omenesc această nevoie de frumusețe: chiar că trebuie să fie un loc ciudat cel unde a fost ascuns."

La început, lui Annette micul grup de conspiratori i se păruse mai degrabă drăguț. Armand însă considera că anonimatul tinerei era esențial pentru reușita planurilor, așa că i-a interzis să vină să-l vadă când erau și tovarășii lui pe acolo. Drept care Annette a început să-i deteste din toată inima și nu ar fi ezitat să-i dea pe mâna poliției dacă un astfel de capriciu nu i-ar fi pus pe fugă iubitul.

În consecință, cea mai mare parte a timpului era doar cu sine însăși și încerca să se consoleze degustând din toate plăcerile pe care noua ei condiție și banii care-i mai rămăseseră lui Alphonse Lecoeur i le puneau la dispoziție. Făcea îndelungi plimbări pe la țară, jucându-se cu umbrela, având grijă să-i spună vizitiului să meargă încet pentru a nu pierde nimic din efectul amuzant pe care trecerea ei îl producea asupra celor ce la rândul lor se plimbau singuri, fericită să-i lase să o admire, luându-și un aer misterios și un pic languros pentru a le gâdila curiozitatea. Se

oprea înaintea vilelor romantice, cu balcoanele lor italienești, pe unde păreau că rătăcesc umbrele tuturor îndrăgostiților dispăruți, se uita la doamnele elegante și la domnii distinși care jucau crichet pe gazon, vizita grădina dăruită orașului de marele duce Alexei, unde ți se dădea un ghid înainte de a ți se permite să te aventurezi prin labirintul de flori, și se simțea cuprinsă de o dorință imperioasă de a fi bogată, de a avea o casă, de a avea caleașca ei, grădinile ei, de a se plimba printre florile care i-ar fi aparținut. Varietatea fabuloasă a florilor i se părea unul dintre cele mai mari mistere ale creației. Stătea la taclale cu grădinarii, învăța numele plantelor, gusturile lor, obiceiurile, cererile și capriciile și, închizând ochii, încerca să recunoască fiecare floare după parfumul ei; când ghicea, avea senzația că tocmai își mai făcuse o prietenă pe viață.

Petrecea ore întregi prin saloanele de modă, probând toalete, pălării, jucându-se cu eșarfele boa cu pene sau cu voaletele care-i ajutau frageda tinerețe să fie împodobită cu un aer misterios, în timp ce vânzătoarele exclamau: „Ce frumoasă e domnișoara!"

În jurul orei cinci după-amiaza nu rata niciodată ocazia de a intra la Rumpelmeyer, unde își lua ceaiul ascultând bâzâitul vocilor franțuzești, rusești ori nemțești din jurul ei, prefăcându-se că nu vedea pe nimeni, că nu auzea nimic cu excepția acelui *O, Sole mio*! cântat de un italian pântecos, care-și apăsa pe inimă o labă păroasă, în timp ce tovarășul lui slăbă-

nog și pletos îl acompania la vioară. Reușea atât de bine să ia aerul acela distrat și îndepărtat, avea o asemenea aură de discreție și atâta siguranță în singurătatea afișată, încât nici unul dintre acei domni tineri ori bătrâni care explorau cofetăriile la ora ceaiului nu îndrăznise vreodată să o abordeze, ba nici măcar să o privească prea pe față. Doar uneori vreo ocheadă rapidă și insolentă, pe care o arunca pe neașteptate, ca pe o săgeată, în atmosfera rarefiată și conformă cu eticheta locului, în timp ce o expresie malițioasă se schița, preț de o secundă, pe vreun chip, și se auzeau cestile, linguriţele și farfurioarele lovindu-se între ele, în mâinile cine știe cărui vânător la pândă, dar înainte ca respectivii amatori să fi avut timpul de a-și pune anumite întrebări ori de a se lăsa legănați de anumite speranțe, buzele lui Annette ștergeau cu severitate ultima urmă de surâs muribund, genele lungi coborau cu modestie, un aer distant, impenetrabil, îi voala trăsăturile, iar cuvintele domnului de Tully îi răsunau în urechi:

— Amintește-ți, draga mea, că ești undeva departe de ceilalți, că ești inaccesibilă... Că ești de neabordat... O zeiță solitară în Olimpul propriu... Nimeni să nu-ndrăznească... Nimeni să nu-și închipuie... Nimeni nu poate decât să te adore respectuos, de la foarte mare depărtare, și să suspine în van după tine... Și-atunci vei obține de la ei tot ce îți dorești.

Așa că, rapid, o ultimă ocheadă fugară și veselă, dar, înainte ca vreunul dintre admiratorii tulburați

să se decidă să-și creadă ochilor și să se ridice de pe scaunul lui, pe chipul ei nu mai rămânea decât o admirabilă perfecțiune a trăsăturilor, pe care nimeni nu o putea considera altcumva decât ca semn de aristocrație, cu nasul acela fin, spiritual, răvășitor, și genele lungi care păreau a coborî sub greutatea modestiei.

Era deseori văzută pe la bijutieri, unde îi plăcea să se joace cu acele camee italienești magnifice care făceau furori pe atunci – Lady L. mai are și acum câteva cutii pline – sau să încerce cercei, brățări și broșe care încă nu purtau numele înfiorător de *clipsuri*, iar voința și simțul respectabilității îi erau atât de puternice, încât nu furase niciodată nimic, deși ispita era uneori atât de apăsată, încât aproape că izbucnea în plâns. Înțelesese însă foarte repede că adevăratul lux nu era acela al pietrelor prețioase și al operelor de artă și că, pe lângă splendoarea vie a formelor, a sclipirilor, a culorilor pe care i le dăruia pământul, nici cea mai frumoasă bijuterie nu era altceva decât marfă ieftină. Avea un înnăscut simț al autenticității. Știa din instinct să facă diferența dintre eleganță și lucru țipător, știa ce este adevărata distincție a atitudinii și deținea deja, la cel mai înalt nivel, arta misterioasă de a adăuga propriei toalete o patină personală, abia perceptibilă, care făcea din ea pe loc femeia cea mai bine îmbrăcată, peste tot pe unde își făcea apariția.

Abia în cursul plimbărilor prin cantonul elvețian s-a pătruns cu adevărat de ceea ce domnul de Tully

o învățase cu atâta răbdare. O ramură de liliac era o lecție de grație; privind lebedele plutind pe apele lacului, mângâind petalele unei flori învăța dintr-odată mai mult decât din toate manualele de autoîntreținere; nu trecea niciodată printr-o grădină fără a se alege cu un plus de dezinvoltură și de prestanță și, foarte repede, de cum se așeza la vreo masă de la Rumpelmeyer, ascultând discreta pălăvrăgeală poliglotă, sau pe când pășea prin fața tablourilor, la vreun vernisaj, începea să trezească admirația nu doar prin frumusețe, dar și prin acel ceva înnăscut pe care adevărații aristocrați îl recunosc imediat, acel *nu știu ce* relaxat, sigur pe sine, de neimitat, care nu poate fi obținut, ci pe care îl primești din naștere, „clasa, ce să mai vorbim", cum își ziceau între ei cunoscătorii de sânge albastru, privindu-se complice. Ani mai târziu, când își amintea acea primă impresie făcută nobililor ei admiratori, încă i se mai întâmpla lui Lady L. să-și dea pe spate minunatul cap blond și să izbucnească în hohote vesele, care-i îngrijorau de fiecare dată pe cei din jur, fiindcă părea să înglobeze cu adevărat întreaga lume în nepăsarea sa; se șoptea că în caracterul acestei mari doamne exista ceva ușor amoral, ba chiar nihilist, trăsătură destul de frecventă, de altfel, a adevăraților seniori care-și pot permite totul și pe care veacurile de privilegii îi fac uneori să fie ușor excentrici și absolut lipsiți de respect. Iar atunci când pictorii și sculptorii se extaziau în fața alurii ei, a acelei calități de stil, perceptibilă

imediat până și în cel mai neînsemnat gest, le explica cât se poate de serioasă:

— Toate acestea se învață stând aproape de flori.

Începuse să îi placă muzica. A învățat foarte repede să distingă adevărata artă a virtuozității și, așezată în sala de concert, cu ochii pe jumătate închiși, cu zâmbetul pe buze, se lăsa în voia unui farmec pe care numai dragostea reușea să îl întreacă. Păstrase însă mereu o slăbiciune pentru valsurile de bal popular, care erau considerate pe atunci culmea vulgarității: Lady L. fusese nevoită să mai aștepte niște ani până s-o poată ajuta pe acea fată a străzii să pătrundă în saloanele lumii bune.

VII

Micul grup de extremiști adunați la Geneva, în jurul lui Armand Denis, era pe atunci în plină rebeliune împotriva gândirii revoluționare a epocii. La întâlnirea clandestină de la Basel, din ianuarie 1890, îl denunțaseră violent pe Karl Marx, a cărui doctrină li se părea că duce direct la aservirea completă a omului de către stat, respingând orice cooperare cu socialiștii englezi pe care-i considerau „fabianiști[1] conformiști ca oile"[2] și rupând, până la urmă, legăturile cu Kropotkin și Fedukin, considerați, la rândul lor, dintre cei care „prea se poartă cu mănuși"[3]. Comitetului pentru Eliberare, nume adoptat de către

1. Fabianismul, doctrină engleză de stânga, din secolul al XIX-lea, care prevedea trecerea lentă de la capitalism la socialism pe calea reformelor – de la numele generalului roman Quintus Fabius Maximus care susținuse tactica temporizării în bătălia cu Hanibal. (N. tr.)

2. Denis, *Iluzia pastorală*, în numărul de la 3 ianuarie 1890 al publicației *Omul liber.* (N. a.)

3. Id., ibid. (N. a.)

direcția colegială a mișcării „revoluției permanente" după sciziunea de la Basel, începuseră să-i lipsească banii tocmai în momentul în care proiectele și planurile sale de acțiune ajunseseră extrem de ambițioase. Atacarea unui furgon poștal la Lausanne, dusă la bun sfârșit de Armand și de Lecoeur, cea a magazinului de bijuterii Maximin, de la Geneva, executată de Armand și de Slesser la începutul lui februarie 1890, le permiseseră organizarea și înarmarea unei jumătăți de duzină de grupe mobile care au trecut frontiera franceză la începutul primăverii. Jumătate din efective s-au evaporat pe loc cu tot cu bani, ceilalți nu au ieșit în evidență decât prin eșecul din timpul manifestației de la 1 mai 1891, din Clichy, când, în pofida celor câteva focuri de armă trase, nu s-a lăsat nici cu morți, nici cu răniți. Societatea burgheză părea literalmente să absoarbă anarhiștii ca sugativa cerneala și trebuiau găsiți neîncetat noi recruți, lucru care presupunea, la rândul lui, o muncă de educare și de formare a cărei încetineală nu era cu nici un chip compatibilă nici cu temperamentul lui Armand Denis, nici cu convingerile sale care îl împinseseră, la Basel, să solicite proclamarea „stării de urgență" spre a salva omenirea amenințată de rivalitățile colonialiste și de ambițiile conducătorilor. Era mai ușor și mai eficient să se recruteze executanți mercenari din mediile criminale, misiune cu care fusese însărcinat un anume Koenigstein, zis Ravachol, la Paris. Armand calculase că, dacă acele câteva sute

de crime comise în medie în capitală ar fi putut fi înlocuite prin asasinate politice, societatea capitalistă s-ar fi trezit lipsită de stâlpii ei și s-ar fi prăbușit la prima izbucnire a maselor populare[1]. Numai că această modalitate de operare era deosebit de costisitoare: dacă adevărații idealiști participau literalmente gratuit, recrutarea de profesioniști din mediile specializate cerea sume considerabile. Armand Denis, după destule ezitări, ceea ce îi lasă acum lui Lady L. impresia că, fără a o fi știut, fusese pe atunci la doi pași de o victorie de care nu se îndoise absolut deloc, a decis, până la urmă, să o utilizeze pe Annette în scopul pentru care fusese recrutată cu mai bine de optsprezece luni mai-nainte. Fermecătoarea contesă de Camoëns umbla deci de la o vilă la alta, lua ceaiul, juca partide de crichet, mângâia capetele copiilor, asculta muzică de cameră, plimbându-și în jur o privire meditativă și ezitând între locuințele amabilelor ei gazde, dintre care multe i se păreau cu totul demne de a fi jefuite.

Își putuse face relațiile mondene necesare în lumea bună grație ajutorului unui anume baron de Beren. Baronul, un om de o imensă cultură și de o rară finețe de spirit, era unul dintre acei nefericiți pe care Alphonse Lecoeur îi ținea la cheremul lui de ani și ani, exploatând fără milă un păcat bine-cunoscut

1. Armand Denis, *Criminalii și noi*, articol apărut în *Omul liber*, numărul de la 14 noiembrie 1889. (N. a.)

al aristocratului, altfel o persoană imaculată și cu gusturi deosebit de rafinate, dar care nu putea savura anumite plăceri, de care nici nu s-ar fi putut lipsi, decât în totală abjecție și umilință, îngenuncheat pe buza prăpastiei și, dacă era cu putință, sub semnul iminenței pericolului de moarte. Freud însuși cu siguranță nu ar fi putut salva ființa plăpândă, cu părul alb, de atracția irezistibilă pe care supunerea, în întuneric, o exercita asupra copilului pierdut și vicios ce se ascundea în adultul care cerea să fie pedepsit. Și dacă acest amator disperat de haimanale, înfășurat în haina lui grea, de blană, cu monoclul sclipindu-i, în lumina felinarelor cu gaz, pe chipul palid, îngrozit și încântat în același timp, nu se trezise niciodată cu gâtul tăiat în decursul salturilor sale nocturne în abjecție, lucrul acest îl datora în totalitate protecției lui Lecoeur. Averea și-o cheltuise în întregime; pus sub tutela unui consiliu judiciar, nu-i mai era de folos de ani de zile fostului patron de la Chabanais altfel decât ca mijlocitor prin cluburile de jocuri de noroc și pe lângă tineretul plin de aur și cu sânge albastru a cărui companie o căutase cu atâta ardoare „Milord" Lecoeur înainte de a fi descoperit vocația revoltei. Așadar, Beren i-a folosit drept însoțitor lui Annette în înalta societate bogată, trândavă și politicos plictisită de la Geneva. Lecoeur îl chemase în Elveția special pentru asta. Bietul om se dusese cu totul împotriva propriei voințe și se îmbolnăvise imediat: nu putea suporta aerul Elveției,

care-i provoca repetate crize de astm. Imediat ce era mutat în condiții de viață sănătoase, începea să se înăbușe. „Urăsc natura", îi șoptea trist lui Annette, culcat în camera lui de la hotelul din Bergues, cu toate ferestrele închise și cu draperiile trase. Dar nu se putea pune problema să nu se supună. Se lupta vitejește cu lumina, cu primăvara, cu suflul zăpezilor, care venea dinspre ghețari, rămăsese fără poftă de mâncare, slăbea, se sufoca, dar se achita de sarcina primită, găsind de bine, de rău o vagă relaxare printre birjari. I-au fost necesare mai multe săptămâni pentru a o instala sigur în lumea bună pe contesa de Camoëns, al cărei doliu tocmai luase sfârșit, după care se întorsese în grabă la Paris, unde își revenise rapid. Numai că pumnul zdravăn al lui Lecoeur nu mai cântărea chiar atât de greu prin lumea obscură prin care-și făcuse cura, poate prea fără griji. Câteva luni după revenirea la Paris, corpul i-a fost descoperit într-un canal: pe chip încă i se mai putea citi o expresie de o delicioasă teroare.

Așadar, Annette s-a putut amesteca fără greutate printre acele păsări migratoare de lux care zburau dintr-o țară-ntr-alta, după anotimp, făceau băi la Baden-Baden sau Kissingen, picnicuri pe malurile unor lacuri minunate sau erau fotografiate cu alpenștocul în mână, lângă vreun ghețar, în timp ce fiii și fiicele lor, supravegheați de perceptori germani sau guvernante englezoaice, pictau acuarele drăguțe, în maniera lui Edward Lear, citeau *Micul Lord Fauntleroy*

sau visau în fața pianului. Elveția era pe atunci locul preferat de întâlnire al acestor călători prudenți pentru care Mont Blanc era încă un spectacol terifiant; epoca victoriană, cu confortul ei de pluș, cu buiotele, albumele și florile ei uscate între paginile jurnalelor intime, își stabilise avanposturile pe malurile și prin parcurile bine întreținute ale lacului Como, la Stresa ori la Interlaken.

Totuși, printre acești hoinari leneși, ale căror unice pasiuni păreau a fi decența și comportamentul *comme il faut*, a făcut Annette cunoștință cu unul dintre bărbații cei mai excentrici, mai cultivați și mai inteligenți ai vremii lui. Edward Lear, al cărui protector generos fusese pentru mult timp, nu-i spunea altfel decât „Bonzul fericit"; în *Alice în țara minunilor*, Lewis Carroll făcea din el regele al cărui domeniu se afla de cealaltă parte a oglinzii și pe care îl descria astfel în scrisorile sale către Dudley Page: „Imaginează-ți un Buddha uscățiv, cu craniul complet ras, cu un zâmbet pe care nimic nu are puterea de a-l șterge, cu pleoapele fără gene lăsând la vedere niște ochi înguști, cu ape adânci, cu buze care păreau să fi păstrat în cutele lor voluptuoase savoarea tuturor felurilor rafinate de mâncare pe care le degustaseră, și tot nu vei ști nimic despre acel om, fiindcă rămâne invizibil în spatele măștii lui imuabile; ai uneori impresia că este o statuie de piatră locuită de o ființă uimitor de amuzată de tot ce vede în jurul ei și mai ales de tine, ceea ce nu e neapărat o senzație care să-și

lase interlocutorul în largul lui". Ducele de Glendale, „Dicky" pentru prieteni, avea pe atunci un pic mai mult de cincizeci de ani și își susținea de multă vreme, cu succes, reputația de oaie neagră a reginei Victoria. Dușmanii îl considerau profund corupt, prietenii vedeau în el încarnarea înțelepciunii. Caracterul lui original și aventuros era celebru; îl moștenise de la tatăl său, care îl însoțise pe lordul Byron în fatala expediție a acestuia în Grecia, nu atât de interesat de cauza independenței grecești, cât considerând că frumusețea peisajului, compania poetului și ocazia de a intra în posesia câtorva obiecte antice rare merita deplasarea. După moartea lui Byron, continuase să lupte alături de Ipsilanti, riscându-și de mai multe ori viața pentru a cuceri Muntele Helios din mâinile cavaleriei turcești; odată obținută victoria, a jefuit templul și s-a întors triumfător în Anglia cu trofeele sale. Băiatul lui se căsătorise cu o țigancă, scandalizând tânăra regină și prințul consort; după moartea soției, s-a dus să trăiască timp de mai mulți ani în Spania, în șatra acesteia. Turiști englezi indignați îl recunoscuseră pe străzile Sevillei, cu un papagal pe umăr, acompaniind la tamburină numărul maimuței lui savante. Dispăruse apoi mai mulți ani în Extremul Orient, de unde se întorsese într-o zi cu craniul ras și îmbrăcat în rochia portocalie a preoților budiști. A fost rugat să părăsească Anglia după ce încercase inutil să-l convertească la budism pe arhiepiscopul de Canterbury și condamnase

vânătoarea de vulpi într-o scrisoare trimisă la *Times*, compusă pe un ton ironic și indignat cu care numai vreo vulpe ar fi putut fi de acord. A plecat în Italia și nu s-a mai vorbit despre el pur și simplu, fiindcă frecventa niște medii despre care nu s-ar fi putut vorbi în mod decent: boemi, socialiști, libertarieni, toți i se păreau în ordine. Dragostea de artă a sfârșit totuși prin a fi forța dominantă a vieții lui. Exactitatea gustului și judecăților lui de valoare ajunseseră legendare printre negustorii și colecționarii vremii; vedea în artă o revoltă a omului împotriva condiției și puținătății destinului său. Toleranța și bunăvoința lui surâzătoare erau considerate de unii ca o formă de indiferență aristocratică, ba chiar de dispreț, de alții ca semnul unei naturi pe care o excesivă sensibilitate și un soi de indignare permanentă o împinseseră să se refugieze în detașare și ironie; în orice caz, refuzul convențiilor și normelor victoriene i-ar fi făcut practic imposibilă viața în Anglia.

Se arătase interesat de Annette încă de la prima lor întâlnire la o recepție dată de ambasadorul Rusiei, contele de Rodendorff. Era evident căzut în admirație în fața acelei frumuseți blonde și voioase, dar, fără îndoială, intrigat totodată de anumite ciudățenii ale comportamentului ei. Annette era încă deseori nevoită să tacă și să se supravegheze permanent: o vorbă din argou, un gest prea vioi, vreo dovadă de ignoranță prea flagrantă și limbile și-ar fi și dat drumul; se simțea ușor iritată de fiecare dată când

Glendale o privea fix cu ochii lui cu un ușor *epicanthus*, cu pleoapele lipsite de gene și un zâmbet abia schițat, încremenit continuu în colțul buzelor; pomeții bine conturați și impasibilitatea trăsăturilor îi accentuau și mai mult caracterul straniu oriental al chipului. Bărbatul îi căuta compania și, peste puțin timp, ajunseseră să se vadă aproape zilnic, deși ea nu se simțea prea relaxată lângă el: avea un soi de a o privi și de a-i zâmbi elegant care-i dădea senzația că-i răspunsese, fără ca măcar să-și fi dat seama, la toate întrebările. Numai că era fermecător, amuzant și clar îndrăgostit de ea, care nu își putuse închipui vreodată că un simplu muritor ar fi putut duce o asemenea existență. Cu alaiul lui de bucătari francezi și chinezi, cu majordomii lui italieni, cu antrenorii irlandezi, cu poeții, cu muzicienii, cu trenul lui special, gata mereu să-l ducă de la un capăt la altul al Europei, cu caii lui de curse și haitele de câini de vânătoare, cu colecțiile lui de tablouri și de obiecte de artă, cu casele și grădinile lui, părea nu atât să se bucure de bogăția și de privilegiile lui, cât să își bată joc de ele, de sine însuși, de societatea care îl tolera și să parodieze, prin propria sa existență și prin modul lui de viață fastuos, tot ce însemna el însuși și tot ce îl făcea astfel posibil. „Un agent provocator", iată definiția pe care i-a oferit-o într-o zi lui Annette despre sine însuși, numai că ea a trebuit să aștepte să devină Lady L. pentru a înțelege cu adevărat ce înțelegea teroristul de el prin asta.

Orele petrecute în compania lui au marcat-o rapid; se lăsa câștigată printr-un soi de contagiune care o transforma puțin câte puțin, fără să își dea seama; felul lui de a privi lucrurile, amestecul acela de scepticism amuzat, care ascundea o profundă dragoste de viață, absența totală a prejudecăților, care mergea până la o toleranță și binevoitoare amoralitate, exercitau asupra ei o atracție irezistibilă: foarte repede, s-a decis că, în toată povestea aceea, descoperea un fel de a fi care îi venea ca turnat și se uita cu atenție la Dicky pentru a încerca să-i pătrundă secretul artei care-ți permite să ții lumea la distanță pur și simplu prin modul în care o privești. Nu o întrebase niciodată nimic despre trecutul ei și, deși discreția pe care o utiliza pentru a evita cu totul subiectul era prin ea însăși marca ușor ironică a unei anume neîncrederi, ba poate chiar a unei bănuieli, ea îi era recunoscătoare și, foarte repede, nu s-a mai simțit în prezența lui nici jenată, nici obligată să țină garda sus. Când făcea un pas greșit, când îi scăpa vreo vorbă din argou sau când vreo urmă mai serioasă de zeflemea de mahala îi marca dintr-odată cuvintele, el știa să se prefacă a nu-și da seama. În pofida plăcerii de a fi lângă el, nu și-a neglijat cu nici un chip misiunea și a alcătuit un plan minuțios al vilei Glendale, cu amplasarea exactă a comorilor ei, înșirând cu grijă conținutul fiecărei vitrine. Schițase puțin câte puțin planul în cursul ședințelor de desen pe care le aveau aproape în fiecare zi pe terasa

care se ridica deasupra parcului și a Lacului Leman; munții de pe malul francez închideau orizontul, iar vasele cu pânze ieșeau uneori din port cu alura lor de fluturi. Glendale îi făcea portretul, în timp ce Annette, cu un carton pe genunchi, se străduia un pic plictisită să reproducă pe hârtie formele virile ale statuii lui Apollo, care împodobea scara terasei.

— Dicky, ce sunt obiectele acelea micuțe și minunate, de la etajul doi pe dreapta, din coridor, chiar înainte de intrarea în bibliotecă?

Cu un ochi închis, Glendale o măsura cu un creion pe care-l ținea în mâna întinsă.

— Ai dreptate să te intereseze. Sunt scarabei egipteni. Sunt din mileniul trei și au fost special furați pentru mine din mormântul unui faraon. La drept vorbind, întrețin permanent o excelentă echipă de arheologi care fură pentru mine din Egipt. Tocmai au descoperit un mormânt nou și sunt pe cale să-l jefuiască în numele meu. Sunt ceea ce se cheamă un mecena.

— Și chiar sunt atât de valoroase minunile astea mici?

— Enorm. Sunt unice.

Annette a ridicat ușor desenul cu Apollo pentru a indica pe plan poziția vitrinei. Pe margine a scris: „Scarabei egipteni de aur, mulți bani. A nu se rata".

— Primăvara viitoare s-ar putea să mă duc chiar eu în Egipt pentru a supraveghea jaful, a zis Glendale. Nu vrei să vii cu mine?

— Ar fi minunat. Dar, spune-mi, Dicky, scarabeii... Dac-ar fi să-i vinzi, cât ai obține pe ei? Sigur, te întreb din curiozitate.

— Sigur. Să vedem... Luvrul mi-a oferit zece mii de livre, dar kaiserul, care a stat la mine anul trecut, mi-a propus aproape dublul și tot nu le-a căpătat.

— Douăzeci de mii de livre? a întrebat Annette coborând vocea, fiindcă încă mai simțea un serios respect pentru bani. Chiar crezi că ar fi plătit kaiserul prețul ăsta dacă i le-ai fi dat?

— Fără nici o ezitare. Nu m-aș fi mirat să fi declarat război Angliei sau Elveției numai pentru a pune mâna pe scarabeii mei... Fiindcă e și el un mecena.

Annette a notat suma cu un semn de întrebare și și-a însemnat grijulie numele cumpărătorului eventual: împăratul Germaniei. Era un debușeu interesant, dar, evident, ridica o problemă morală, fiind totuși dificil pentru prietenii lui Armand să negocieze cu kaiserul pe care-l detestau. Dintr-odată s-a întrebat dacă nu ar fi fost mai simplu să-i încredințeze secretul noului ei prieten: Dicky era atât de înțelegător, încât poate că i-ar fi ajutat furându-se chiar el pe sine însuși. Admirația fără margini, un pic copilărească, pe care i-o inspira era de o asemenea natură, încât nu s-a putut împiedica să o lase să-i scape în fața lui Armand, dar tânărul anarhist s-a arătat scandalizat.

— Nu e decât un putregai. Singurul lucru care se poate spune în favoarea lui e că putreziciunea îi

e într-atât de evidentă, încât, într-un fel, lucrează pentru noi, grăbind procesul revoluționar. Un sibarit egoist, care nu e interesat decât de propriile plăceri. Nu e nimic mai respingător decât această atitudine a liberalismului detașat, care pretinde că face din cinism și din scepticism o formă de înțelepciune... Își aruncă-n ochi praful de aur al artei pentru a nu vedea toată urâțenia și mizeria care-l înconjoară...

Annette a dat să protesteze.

— Bine, dar e atât de bun și de generos. Susține zeci de pictori, de scriitori, de muzicieni... Fără el ar fi murit de foame sau nu ar fi creat nimic.

— Ah, chiar nu mă-ndoiesc! a zis Armand ridicând din umeri. Artistul a fost dintotdeauna complicele claselor conducătoare și devine din ce în ce mai mult așa ceva, căci acestea vor să trimită masele să fumeze noul opiu în muzee, odată cu plecarea din biserici, dar din aceleași motive. Nu pot auzi cuvântul „cultură" spus de gura unui burghez fără să-mi vină să-mi scot pistolul[1]. Poeții și muzicienii noștri sunt chemați să cânte cântece de leagăn poporului pentru a-l ajuta să adoarmă. Pictorii execrabili ai acestor vremuri sunt plătiți pentru a arunca un preafrumos văl peste realitățile sociale. Nu ar trebui să existe frumusețe fără dreptate, artă fără o realitate

1. Armand Denis, scrisoare publicată în *Memoriile* lui Scavola, în 1904, deci cu treizeci și trei de ani înaintea declarației aproape identice a lui Goebbels. (N. a.)

omenească demnă de a fi exaltată. Glendale este un libertin reacționar, iată adevărul. Poporul se va descotorosi de el, din care nu va rămâne decât o descriere clinică într-un manual de istorie, pentru a evita revenirea răului.

Se plimbau printr-un câmp de narcise, pe o coastă a Muntelui Pèlerin. Armand se întorsese de la o întâlnire a studenților de la care luase, dată fiind împrejurarea, cascheta albă; acum o ținea în mână, umplută cu cireșele pe care le culeseseră. Vântul și lumina zilei se jucau în părul lui cu luciri tigrate; umerii cam îndesați, forța acestora, a brațelor îi dădeau neîncetat o alură cam grosolană, cum bine sesizase celebrul desen din *Père Peinard*. Lady L. decupase desenul și îl lipise peste imaginea Sfântului Chiril din icoana rusească pe care o ținea în pavilion. Lacul imens cu târgușoarele din jurul lui, munții albaștri, clopotele îndepărtate ale vreunor turme invizibile, a căror puritate cristalină părea s-o celebreze pe aceea a aerului și a ghețarilor, toată această vară proaspătă, care știa atât de bine să întoarcă spatele suferinței și urâțeniei, era, fără îndoială, și ea, un libertin reacționar, iar Annette era mai sensibilă la limbajul acesteia decât la al lui Armand.

— Glendale aparține unei clase condamnate, al cărei unic țel în viață este ceea ce se numește „egoismul sfânt"

Annette a oftat: nu știa nimic mai sfânt de-atât. Nici vorbă să-i fi displăcut să prade colecțiile lui

Dicky, din contră, dar i se părea de-a dreptul stupid să risipească apoi o asemenea avere pentru a arunca poduri în aer, a face să deraieze trenuri, a asasina miniștri, a imprima manifeste și a hrăni „tovarășii", tovarășii aceia care niciodată, dar absolut niciodată, nu ar fi ascultat muzică, nu ar fi privit vreo floare, nu ar fi întors capul după o femeie frumoasă.

— Bineînțeles că o să fac ce vrei, dar... Armand... Oare n-am putea și noi măcar o dată să ținem banii pentru noi, să călătorim, să vedem lumea, să fim fericiți așa, împreună? De ce trebuie mereu să dai totul prietenilor tăi? Nu sunt buni de nimic! Nu fac altceva decât să pălăvrăgească și să arunce banii pe fereastră. Ca tontul ăla de Kovalski. Care-a reușit perfect s-o arunce în aer pe maică-sa. Nu-i ridicol?

— A vrut să facă un lucru bun. Nu e decât unul din accidentele acelea regretabile care se pot întâmpla oricui.

— Iubitule, hai să-l furăm pe dragul de Dicky, dar să păstrăm pentru noi măcar o jumătate din bani. Îmi doresc atât de mult să călătoresc! În India, în Turcia... Măcar un anișor, Armand. După, ne-ntoarcem și schimbăm lumea. Dar aș vrea s-o văd înainte, cât mai e așa frumoasă...

A privit-o uimit: o tânără fermecătoare, elegantă, sigură pe ea, care se plimba printr-un câmp de narcise jucându-se cu umbrela. Era de acum departe de fata înnebunită și buimacă pe care o culesese din stradă în urmă cu doar optsprezece luni. S-a oprit printre florile care îi ajungeau până la genunchi.

— Ascultă-mă.

S-a întors spre el și i-a descoperit fața încruntată, ostilă aproape, fruntea lăsată-n pământ și sclipirea ochilor în care violența naturală se manifesta întotdeauna printr-o subită fixitate a privirii. L-a luat de mână.

— Armand, iartă-mă, ești viața mea. O să fac tot ce vrei tu. Sunt o frivolă; sunt beată de fericire, nici nu mai știu ce zic. Și-apoi, îmi petrec toate zilele cu Dicky, care își bate joc de orice și nici nu mai știu foarte bine pe ce lume mă aflu. Tot ce știu e că te iubesc cum n-a mai iubit nici o femeie vreodată.

Armand a strâns-o atât de tare de încheietura mâinii, încât a început s-o doară.

— Ascultă-mă, Annette. E în tine o duritate foarte de înțeles: ai suferit prea din vreme și atât de profund, încât pentru suferință nu ți-a mai rămas decât dispreț, nici nu mai vrei să auzi vorbindu-se despre suferință. Ai trecut printr-o asemenea școală a nefericirii, încât până la urmă ai ajuns să urăști nu doar nefericirea, dar și pe nefericiți. Este o reacție de apărare bine cunoscută, la fel ca aceea a burgheziei care, în definitiv, tot din popor s-a născut, a ajuns brutală și s-a retras în propria brutalitate... Însă e ceva ce nu înțeleg. Spui că mă iubești. Cum poți iubi pe cineva fără a-l iubi așa cum este el? Cum mă poți iubi și, în același timp, să-mi ceri să mă schimb complet, să devin un altul? Dacă aș renunța la vocația mea revoluționară, n-ar mai rămâne nimic din

mine: nu-mi poți cere în același timp să renunț la cel ce sunt și să rămân cel pe care-l iubești. Nu-i ușor, știi, să trăiești în pielea mea. Nu-i ușor să fii Armand Denis. E o condiție tare precară. Te trezești uneori dimineața uluit că ești încă pe-acolo. Ar trebui să fii o sursă a puterii mele, nu să încerci să-mi minezi voința, convingerile. Ar trebui...

A amuțit: ochii ei se umpluseră de lacrimi. Și-a îmblânzit tonul.

— Tot ce vreau să zic este că, dacă oamenii ar fi cedat întotdeauna la ce e mai omenesc în ei, de multă vreme nu ar mai fi fost oameni.

VIII

Peste două zile, când s-a întors la Glendale, a constatat, nu fără iritare, că întreaga colecție de scarabei dispăruse. S-a încruntat și a întrebat destul de indiferentă ce pățise; Dicky a privit cu nevinovăție vitrina goală.

— Ei, le-am pus la adăpost pentru ceva timp, în seiful meu de la bancă, i-a explicat. S-au dat două spargeri în ultima vreme în regiune și chiar aș fi distrus dacă mi s-ar fura astfel de obiecte rarisime. Noii posesori ar fi, Doamne ferește, în stare să le topească pentru a rămâne cu aurul!

Annette s-a străduit să pară indiferentă, deși avea o apăsată și neplăcută senzație că Dicky era cuprins de ceva dubii. Era foarte, foarte supărător. Se simțea contrariată, ba chiar indignată că o asemenea bănuială i-ar fi putut da prin minte prietenului ei. Zău, chiar nu era deloc agreabil. S-a arătat îmbufnată întreaga săptămână. Și totuși, Glendale părea foarte legat de ea. Îi căuta permanent compania. Se oferise să o învețe englezește și, chiar dacă ea nu a reușit

niciodată să își piardă evidentul accent parizian, făcea progrese rapide și, peste puțin timp, ajunsese să se exprime cu ușurință în limba aceea. Erau văzuți împreună peste tot: la concerte, la baluri, la *garden party*-uri, pe lac cu velierul sau făcând plimbări lungi cu mașina prin împrejurimi.

Tocmai la întoarcerea dintr-o asemenea plimbare, Annette, după o scurtă, dar fervență oprire la biserica unde aprinsese o lumânare, era să rateze începutul operațiunii de asasinare a lui Mihail al Bulgariei. Pe Dicky l-a revăzut a doua zi, la partida de crichet de la contele Rodendorff, ambasadorul Rusiei, unde atentatul, firește, era subiectul tuturor conversațiilor. Toată lumea era oripilată. Autoritățile elvețiene, îngrijorate de repercusiunile pe care terorismul le-ar fi putut avea asupra industriei turistice a țării, întreprindeau un control sistematic al emigranților politic, în așa fel încât situația lui Armand și a prietenilor lui devenise rapid extrem de dificilă. La rândul lui, guvernul francez, neliniștit de extinderea pe care o lua mișcarea anarhistă – explozia de la cazarma Lobau, de la 18 martie 1891, venea la numai șapte zile de la cea din Bulevardul Saint-Germain, de la domiciliul consilierului Benoît –, trecuse la o acțiune energică pentru demantelarea principalelor rețele extremiste din Paris. Chaumartin, Béala, Simon și Ravachol însuși, mâna dreaptă a lui Alphonse Lecoeur, au fost arestați și lăsați în seama justiției. Responsabilii „Internaționalei negre", nume pe care

începuseră să li-l dea ziarele, s-au adunat la Basel, iar Armand, încă o dată, a reușit să facă să prevaleze punctul lui de vedere: în loc de a face o pauză, din contră, să își accentueze acțiunea teroristă, mai ales la Paris, pentru a pune presiune prin spaimă asupra juraților chemați să le judece tovarășii arestați și, în același timp, să dovedească opiniei publice că poliția era neputincioasă, iar mișcarea nu își pierduse deloc avântul. La propunerea rusului Belaiev, s-a mai hotărât și părăsirea, pentru un timp, a Elveției și transferarea sediului „Comitetului Eliberării" în Italia. Toate acestea necesitau însă fonduri de care grupele de acțiune erau aproape cu totul lipsite: atacarea Creditului Funciar de la Bruxelles se soldase cu un eșec răsunător și cu arestarea lui Kobeleff. Întors la Geneva, Armand a anunțat-o pe Annette că intenționează să jefuiască vila contelui Rodendorff, pe care ea i-o semnalase de mai mult timp.

Ambasadorul Rusiei era un soi de urs neîndemânatic și petrecăreț, care pierduse la joc sume fabuloase, ceea ce nu îl împiedica să ducă un trai extravagant și să dea cine cu câte o sută de invitați care erau serviți în veselă de aur. Ambasadorul se îndrăgostise nebunește de tânăra doamnă de Camoëns: plânsese, îngenunchease la picioarele ei și, când Annette îi refuzase propunerea de a se căsători cu el, amenințase că își zboară creierii, făcându-l pe Glendale să afirme că „ar fi primul serviciu pe care l-ar aduce țării lui". S-a hotărât, deci, ca Armand,

Alphonse Lecoeur și jocheul să pătrundă în vilă în timp ce Annette s-ar fi dus la un bal împreună cu pretendentul ei. Din nefericire, ambasadorului, care se dedase unor excese gastronomice înainte de spectacol, i se făcuse rău în propria lojă, la puțin timp după începerea spectacolului, așa că prietenii fuseseră nevoiți să îl ducă acasă. Annette se întorsese în grabă în camera ei de hotel, tremurând de groază. Pe drumul de întoarcere, Rodendorff se simțise mai bine și dorise să revină la teatru, numai că prietenii aceia, generalul rus Dobrinski și un atașat de la ambasada Germaniei, au insistat să-l ducă la vilă.

Acolo au găsit ușa deschisă, servitorii legați și cu călușuri în gură și un bărbat de o statură impozantă, cu țigara în colțul gurii și pistolul în mână, proțăpit în mijlocul holului de la intrare, în timp ce jocheul era pe cale de a băga în saci vesela de aur. În momentul acela, Armand era la primul etaj și, cu țeava revolverului lipită de ceafa secretarului, îl invita pe acesta să deschidă seiful. Reacția imediată a lui Lecoeur, înfuriat de întrerupere, a fost să tragă în Rodendorff, pe care l-a rănit la braț. Armand s-a repezit pe scări și, deși cei trei au putut părăsi vila fără greutate, urmăriți doar de urletele de furie ale rusului, poliția, aflată în posesia semnalmentelor lor exacte, le-a pus peste tot în circulație, ambasadorul a oferit un premiu de zece mii de franci-aur oricărei persoane care ar fi contribuit la arestarea criminalilor, iar elvețienii, indignați de un asemenea abuz față

de ospitalitatea lor, și-au mobilizat toți informatorii, în așa fel încât cei trei s-au trezit într-o situație aproape disperată. Extraordinara frumusețe a lui Armand, pe care presa s-a grăbit să-l supranumească fie „îngerul negru", fie „demonul alb", statura gigantică a lui Lecoeur, prin contrast frapant cu talia minusculă a jocheului, îi făcea imediat recognoscibili: nici nu le-ar fi putut trece prin minte să treacă neobservați, așa că s-au ascuns în atelierul lui moș Lanusse, un ceasornicar respectat din Bergues, care arbora prin cafenelele de pe malul Lacului Leman o superbă mustață albă și o pipă de bunic liniștit, dar a cărui arestare, șase luni mai târziu, a permis să se descopere un stoc de bombe suficient pentru a pulveriza întreg cartierul. Poliția a percheziționat camera ocupată de Armand în vechea vilă, unde a dat de un grup de exilați ruși perorând în jurul unui samovar, printre valizele pline cu literatură anarhistă. De acum, arestarea lui Armand Denis și a tovarășilor lui nu mai părea decât o chestiune de ore.

Annette a fost cea care le-a venit în ajutor.

IX

Ferestrele dormitorului dădeau spre lac. Noaptea părea că nu mai vrea să se termine. Annette pândea fiecare zgomot de pași, fiecare trăsură care trecea, fiecare barcă de pescar ce se apropia de mal. Știa că Armand era în pericol de moarte, că nu s-ar lăsa prins fără o luptă înverșunată, dar era sigură că mai trăia, că nu era rănit: era o certitudine fizică pe care o simțea de-a dreptul în carne, ca și cum trupurile lor ar fi fost una.

Abia pe la ora nouă i-a bătut la ușă camerista pentru a o anunța că un ceasornicar cerea s-o vadă.

Annette a ascultat spusele lui moș Lanusse, umblând în lung și-n lat prin salon, înjurând câteodată printre dinți cu o asemenea cruzime, încât bătrânul idealist, obișnuit cu gânduri nobile și cuvinte înălțătoare, era vizibil ofuscat. Îi revenise întreg curajul și simțea crescând în ea gustul luptei și o voință de a împlini idealurile pe care nimic nu le-ar fi putut împiedica să triumfe. Totodată, pentru întâia oară începea să își dea seama de strania ambiguitate a

sentimentului care o împingea irezistibil spre Armand: o tandrețe aproape maternă, o nevoie de a se dărui cu totul, dar și de a poseda la fel, un soi de egoism tiranic și imperios, însă gata de orice sacrificii și de orice fel de supunere, plus o slăbiciune din care-și extrăgea totuși miezul puterii și energiei. Nu exista decât un singur om care i-ar fi putut veni în ajutor, însă îndrăzneala unei asemenea încercări cerea o prudență extremă, o abilitate și o relaxare ireproșabile, era necesar să își joace bine rolul, să impresioneze, să seducă, să binedispună. Minciuna trebuia să fie fermecătoare, emoția profundă trebuia să pară capriciu; se punea problema de a descoperi acel ton de superioritate dezinvoltă care-i permite vieții să te urmeze și prin saloane, însă ca un caniș bine dresat. În concluzie, urma să își treacă acum cu adevărat examenul de intrare în lumea bună. Peste o jumătate de ceas ajungea la Glendale.

Instalat pe terasă, acesta își împărțea micul dejun cu un tucan care i se cocoțase pe umăr. Era o pasăre neagră al cărei cioc monstruos, de un galben canar, era la fel de mare ca restul corpului. Dicky o adusese dintr-o călătorie în America de Sud și se înțelegea foarte bine cu ea. O cutie din aur și diamante, admirabil lucrată, era așezată pe masă și, când a deschis-o pentru a-i oferi o țigară lui Annette, cutia a început să cânte o mică melodie bavareză. În lumina dimineții, Dicky părea mai bătrân și mai grizonant. Chipul avea în el ceva încremenit, un aer de înțelepciune

orientală, iar ea a observat că la colțurile gurii i se desenau două riduri subțiri, care deseori probabil treceau drept surâs. Purta un halat din damasc și papuci. Se întreba câți ani ar fi putut avea. S-a așezat, a acceptat țigara și a așteptat să iasă servitorii.

— Dicky, mi s-a întâmplat ceva greu de suportat.

— Ceea ce ar însemna, presupun, că te-ai îndrăgostit, dar și că treaba asta pică prost. Niciodată nu pică bine să cazi în mrejele iubirii.

— Dicky, te asigur că mai prost de-atât nu puteam pica.

— Felicitări, copilaș. Deci, e minunat. Cu ce-ți pot fi de folos?

— Vai, Dicky, nici nu îți imaginezi cât de imposibil e totul.

— Deci, despre cine este vorba? Un vizitiu, un pescar? Un servitor? Ori, Doamne ferește, vreun poet?

Annette s-a apucat să-i povestească. Nu întreg adevărul, bineînțeles, doar ceea ce trebuia pentru ca minciunile să pară credibile. Avea o totală încredere în Dicky, totuși nu era încă sigură pe sine și-i era cam rușine de propriul trecut. Nu își intrase încă în rolul de mare doamnă, spre a-și permite luxul de a mărturisi că era o fiică a străzii. Își pregătise povestea cu grijă și o spunea admisibil, ascunzându-și de minune încordarea. De altfel, Dicky părea convins. Singurul lucru care a cam deranjat-o pe Annette, pe când povestea, era tucanul. Pasărea se uita la ea cu capul plecat într-o parte, cu un aer extrem de

sarcastic, iar ea se aștepta, de la o clipă la alta, ca tucanul să înceapă să rânjească.

Tocmai se pieptăna, într-o seară, la ea în apartament, când a observat dintr-odată draperia de catifea roșie mișcându-se bizar, deși fereastra era închisă. A făcut un gest ca pentru a suna camerista, însă ceva, instinctul, o intuiție, a împins-o să nu facă nimic. S-a ridicat, s-a apropiat de draperie și...

— În viața mea n-am văzut un chip mai nobil, o privire mai mândră, o frumusețe mai virilă... Era acolo, doar în cămașă și pantaloni, cu pistolul în mână, cu cel mai romantic aer care s-ar putea închipui. Semăna un pic cu portretul acela al Lordului Byron pe care-l ai în bibliotecă. Am crezut c-o să-mi stea inima. Mi-am dat pe loc seama că nu putea fi vorba despre un tâlhar. Că gândurile ascunse dincolo de fruntea aceea palidă și nevinovată nu ar fi putut fi decât nobile și inspirate...

Glendale, care tocmai își ungea o felie de pâine cu unt, s-a arătat un pic nemulțumit.

— E totuși extraordinar, a zis ușor iritat. De fiecare dată când o femeie simte o atracție fizică față de un bărbat, pretinde fără excepție că e sedusă de sufletul acestuia sau, ca să fim moderni, de inteligența lui. Chiar și atunci când nici nu a avut timp să scoată vreo vorbă, inteligentă ori nu, cum pare a fi fost cazul tău, ca să nu mai spun să îți lase timp să-i admiri sufletul... A confunda atracția fizică și

iubirea spirituală e ca și cum ai amesteca politica și idealismul: tare proastă treabă. Bun, și-apoi ce s-a întâmplat? Vreau să zic, în afară de asta... de celălalt lucru care evident s-a petrecut și din care ai obținut, e clar, o foarte mare satisfacție.

— Dicky, te rog, nu fi cinic. Mi-e silă de așa ceva. I-am pansat rănile... Ei, da, uitasem să-ți spun că era rănit.

— Nu cine știe ce, presupun. Doar atât cât să fie irezistibil...

— După care l-am ascuns la mine în apartament mai multe zile. Ne-am îndrăgostit nebunește unul de altul. Apoi, nu l-am mai revăzut cam o săptămână. Iar acum, mi-e tare frică să nu mai fi făcut o prostie.

— Ca, de pildă, să fi dat o spargere în casa idiotului de Rodendorff, de exemplu.

— De unde știi?

— Scrie-n ziare.

— Dicky, vreau să-l ajut.

— La drept vorbind, ce știi despre el? Dincolo de faptul că e irezistibil?

— Din păcate, cred că e un anarhist.

— Chiar așa?

— Și mai cred și că e celebru. Se numește Armand Denis. Ai auzit vorbindu-se vreodată despre el?

Pentru întâia oară de la începutul conversației, Glendale și-a manifestat o oarecare surpriză, ba chiar o umbră de excitație.

— Cred și eu! E un bine-cunoscut poet romantic.

— Eeei, Dicky, nici vorbă să fie poet! E un om de acțiune și un reformator social. Vrea să dăruiască dreptate, libertate și... de toate tuturor oamenilor de pe pământ.

— Exact asta am și spus: un poet romantic, a repetat Glendale. Genul de om care, la cincizeci de ani, va muri de diaree pentru independența Greciei, ca Byron. Nu e nimic mai patetic decât aceste ultime rămășițe ale epocii romantice, pe care trecutul continuă să le arunce pe malul nostru, deși aproape că a ajuns până la noi secolul XX. Prietenul meu Karl Marx mi i-a descris foarte bine într-o zi pe acești discipoli ai lui Kropotkin și Bakunin: „Visători la absolut, care își iau noblețea și rafinata calitate a sentimentelor lor umanitare drept doctrină sociologică. Oamenii aceștia abordează problemele sociale cu acea eleganță a sentimentelor, cu acea noblețe a inimii, cu acea bunătate a sufletului care ține mai degrabă de inspirația poetică decât de științele sociale... Se așază în fața omenirii ca un pictor în fața subiectului, întrebându-se cum să facă din el o capodoperă. Aruncă bombe tot așa cum Victor Hugo arunca fulgere poetice, dar cu mult mai puțin efect" Ceea ce nu face neapărat din tânărul acesta un amant mai prost, din contră.

Annette i-a trimis o privire rugătoare.

— Totuși, Dicky, ce trebuie să fac? Cum să-l ajut? Toată poliția elvețiană e pe urmele lui...

— Foarte romantic, a răspuns Glendale terminându-și cafeaua. În fine, în măsura în care în Elveția poate fi ceva romantic. Ei bine, de ce nu te duci să faci o plimbare romantică împreună cu trubadurul tău în Italia, fie și pentru a scăpa de obsesia asta a ta? Și, cine știe, poate că până la urmă, în brațele tale, va pricepe că există și alte mijloace decât bombele pentru a ajunge la paradisul terestru. Dar, de fapt, a continuat luând încă o felie de pâine prăjită, de fapt, cine ești tu cu adevărat, Annette?

Cea întrebată a făcut ochii mari, cu nevinovăție.

— Ce vrei să zici? Sunt contesa de Camoëns.

— Ei, hai, nu a existat niciodată vreun conte de Camoëns, i-a răspuns Glendale un pic plictisit. Mă rog, s-o lăsăm așa. O să văd ce se poate face. De altfel, mi-ar plăcea să-l cunosc pe tânărul ăsta. Personal nu am aruncat niciodată cu bombe, dar am făcut și eu ce-am putut mai bine. La drept vorbind, felul meu de a trăi trebuie că a cauzat mai multe daune aristocrației engleze și celor pe care tânărul tău prieten îi numește „putredele clase conducătoare" decât toate atentatele teroriste din ultimii ani. Prin urmare, voi încerca să organizez o mică plimbare romantică în Italia pentru tine și pentru tânărul tău protejat. S-ar putea să fie amuzant. Mă voi bucura să-i povestesc într-o bună zi prințului de Wales cum am făcut să treacă frontiera elvețiană un anarhist periculos. Sper ca lucrul ăsta să ajungă și la urechile scumpei noastre suverane. Chiar c-a venit timpul să fac ceva

pentru a-mi susține reputația. Altfel, s-ar putea crede c-am îmbătrânit.

Evadarea lui Armand și a tovarășilor lui a fost fără îndoială cea mai ușoară și cea mai confortabilă dintre toate cele la care a îndrăznit vreodată să viseze vreo bandă de criminali urmăriți de polițiile din trei țări. Au trecut frontiera în stil mare, la bordul unui tren special al lui Glendale, admirând peisajul elvețian de la fereastra vagonului marcat cu coroana ducală și emblema leopardului țâșnind pe un fond galben, pe care familia lui și-o așezase pe blazon încă de la a treia cruciadă la care, de altfel, nici vorbă să fi luat parte. Autoritățile federale deschideau drumul și urcaseră pază la bordul trenului fiindcă, după recentele atentate teroriste, Elveția era hotărâtă să nu mai neglijeze nimic pentru asigurarea securității distinșilor ei oaspeți. Li se explicase că ducele își însoțea caii la cursa cu obstacole care trebuia să aibă loc la Milano. Un vagon special fusese atașat trenului și un antrenor cu o prestanță deosebită, îmbrăcat într-un superb costum cărămiziu în carouri și însoțit de un jocheu care-și ducea șaua sub braț, a luat liniștit loc la bord, sub privirile respectuoase ale polițiștilor. Glendale și Sapper se aruncaseră probabil unul în brațele celuilalt, doar cunoscuseră aceiași cai.

Armand Denis, îmbrăcat impecabil, urcase în tren oferindu-i brațul lui Annette. Elvețienii inspectaseră încă o dată convoiul, însă nu descoperiseră nici o bombă ascunsă, în timp ce Union Jack și drapelul

federal fluturau frățește, alături, sub cerul radios. Trenul s-a urnit. Conversația dintre bătrânul anarhist și tânărul aristocrat – formularea îi aparținea lui Glendale –, așezați unul în fața celuilalt, cu câte o cupă de șampanie în mână, degustând tartinele cu caviar, în timp ce maestrul bucătar veghea la gătirea fazanilor și *roastbeef*-ului, continuase toată călătoria, spre marea satisfacție a interlocutorilor, dar și a lui Annette care, deși era mai preocupată să se uite la Armand decât să-l asculte, era mândră și fericită că iubitul ei sclipea în fața unui asemenea adversar. În scrima verbală cu unul dintre cei mai rafinați bărbați ai vremii sale, Armand dădea dovadă de un asemenea stil, de o asemenea perspicacitate și precizie, încât Annette nu se putea împiedica să nu-și spună că soarta fusese nedreaptă cu el, care ar fi trebuit să se nască măcar arhiduce.

— Domnule, n-aș spune că logica dumneavoastră mă impresionează prea mult, spunea Glendale. Ideea dumneavoastră de a distruge statul atacându-i câțiva reprezentanți efemeri mi se pare puțin nebuloasă. Subestimați importanța individului, fie el rege ori simplu președinte al republicii. Am o serioasă bănuială, în rest, că vă folosiți de bombe pentru a vă exprima, fără îndoială în lipsă de alte mijloace de expresie, la drept vorbind din lipsă de talent. Dacă mi-ați spune că aruncarea în aer a unui parlament sau a unui pod vă distrează ori vă destinde, v-aș putea înțelege, după cum îi înțeleg, fără a le

împărtăși plăcerea, pe cei care-și petrec zilele pe malul apei, cu undița-n mână. În ce mă privește, detest pescuitul.

Armand a clătinat din cap cu un aer de politicoasă dezaprobare.

— Domnule, arta pentru artă nu este unul dintre viciile mele. Asasinând șefi de stat, hărțuind poliția, înspăimântând guvernanții urmărim un scop absolut practic și extrem de precis: ne dorim să forțăm conducătorii să devină din ce în ce mai prostește de cruzi în încercarea lor de a apăra „ordinea" Vor sfârși astfel prin a suprima libertățile iluzorii al căror lux și-l pot oferi în acest moment; atunci când viața maselor din ce în ce mai oprimate va ajunge de nesuportat, ceea ce nu va întârzia să se întâmple, acestea se vor ridica în sfârșit printr-o revoltă împotriva întregului sistem capitalist. Scopul nostru este de a forța puterea să strângă atât de tare menghina, încât să provoace ea însăși zvâcnetul care o va mătura. Excesele noastre vizează provocarea, din partea puterii, a reacțiilor ei excesive. Această reacție este cel mai bun aliat al revoluției. Fiecărui act de terorism pe care-l comitem i se va răspunde cu o teroare, însă mai mare și mai orbească. Și-atunci, când nu-i va mai rămâne nici un dram de libertate, întreg poporul ni se va alătura.

Glendale părea întristat.

— Domnule, a observat, aveți o idee cu totul jalnică despre popor. Personal, deși ar presupune

că sunt un aristocrat decadent – în treacăt fie spus, ești întotdeauna decadent față de altcineva –, am o concepție infinit mai elevată despre masele populare, care nu trebuie conduse către revoltă ca niște vite, împungându-le cu fierul înroșit în foc. Revoluția este și o noțiune culturală, nu doar pur economică sau numai de natură polițistă. Este aproape momentul în care, după o generație care mi-a observat modul de viață pe care mi-l expun cu bună știință, maselor le va veni absolut natural ideea de a dori să trăiască aceleași plăceri cu ale mele sau, cel puțin, să mă lipsească pe mine de ele. Joc un rol revoluționar, căruia greșiți subestimându-i importanța. Sunt un minunat agent provocator și servesc progresul într-un fel mărunt, poate, dar necesar. Adaug că, atunci când voi vedea masele clar decise să profite în sfârșit cu adevărat de tot ce le poate oferi viața și arta, voi dispărea cu sentimentul absolut satisfăcător că mi-am jucat cum trebuie rolul meu istoric. Nimic nu-mi va face mai multă plăcere decât să văd venind după mine milioane de oameni care știu să se bucure. Iubesc plăcerea. Nimic nu bucură mai mult un hedonist autentic decât să vadă specia căreia îi aparține crescând și înmulțindu-se. Adevăratul, autenticul juisor poate chiar să se lipsească de plăcere și să ducă o existență de ascet, cu condiția să i se permită să savureze spectacolul infinit mai satisfăcător pe care i-l oferă deliciile aproapelui. Astfel devine un voyeur, dar în sensul cel mai nobil, în

sensul budist al cuvântului. Fiindcă, în fond, exact asta se înțelege în Orient prin detașarea contemplativă. Buddha a ajuns la nivelul la care propria plăcere nu i-a mai fost de ajuns, dorind să se simtă înconjurat de bucuria a tot ce respiră. Din clipa în care vom putea fi siguri că bucuria ne va supraviețui, moartea nu va mai fi decât un savuros înec în fericire...

— Domnule, a răspuns Armand strâmbându-se, paradoxul este refugiul clasic al tuturor celor care încearcă să o scalde și să semene vrajbă, falsificând lumea pentru a-și fabrica scuza de a exista, care încearcă să te orbească printr-un joc savant al oglinzilor deformatoare, fiindcă se știu ei înșiși diformi – un biet efort pentru a încurca pistele și pentru a încerca să scape astfel de adevărul în evoluție, care vine să-i strângă din toate părțile.

Annette se amuza copios și-i venea să aplaude. Nu știa ce o încânta mai mult: pateul de gâscă, trenul special, semănând cu o minunată jucărie, extraordinara aroganță și frumusețea lui Armand sau finețea și umorul bătrânului hedonist zbârcit și tolerant, care trăise atâtea și al cărui surâs îi plutea pe buze cu o imuabilitate care amintea de opere de artă din timpuri imemoriale.

X

În decursul următoarelor luni, în timp ce Armand se ascundea într-o casă din Milano, Glendale, cu ușurință de magician, i-a dezvăluit lui Annette o lume străveche, dar pe a cărei existență nici nu o bănuia. Era primul ei contact cu Italia și, deși îl așteptase atât de mult, nimic nu o pregătise pentru acea răvășitoare revelație. Febrilitatea a îmbolnăvit-o și a fost nevoită să rămână în pat mai multe zile, contemplând pe fereastra deschisă orașul de smarald, trecând de la trandafiriul zorilor la galbenul asfințitului, până când medicul, diagnosticând foarte corect boala de care suferea, i-a prescris pur și simplu să tragă cortina peste bazilica San Giorgio Maggiore și câteva picături de valeriană. La Roma, străbătând solul Colosseumului, unde primii creștini fuseseră aruncați la lei, și l-a închipuit firesc pe Armand în rolul de martir și a izbucnit în asemenea hohote de plâns în mijlocul arenei, încât un preot care trecea pe acolo, impresionat de calitatea atât de evidentă a credinței ei creștinești, s-a apropiat și a binecuvântat-o.

Stând în picioare chiar în locul – ghidul o asigurase, prezentându-i și diploma de profesionist atoateștiutor – unde Nero cântase din liră, admirând Roma în flăcări ce i se întindea la picioare, se întrebase, un pic perplexă, dacă Armand ar fi ales lira poetului ori torța incendiatorului și, până la urmă, optase pentru torța care se potrivea de minune cu genul lui de frumusețe. Trecând pe Via Appia în trapul plăcut al faetonului, cu capul lăsat pe perne, își învârtea veselă umbrela, văzându-l parcă pe Armand mergând în fruntea legiunilor sale, sub vulturul imperial, și se întreba visătoare ce ar fi purtat ea în acele împrejurări, drept care dăduse pe loc o fugă la Luppi, pentru a-și comanda o rochie nouă. La întoarcerea la Veneția, alunecând pe Canal Grande în gondola lui Dicky, vizitând bisericile trandafirii atât de ușoare, atât de vesele, ba chiar atât de frivole, încât și ea cădea în genunchi, descoperind Florența și Pisa, Bologna și Padova, primind în ochi lumina lui Giotto, ascultând Verdi în loja de la Scala, nu a întârziat să decidă că pentru ea nici nu se mai punea problema de a trăi altfel, că în sfârșit își găsise locul, lumea, destinul. Glendale o observa cu o atenție tandră; simțea că planul îi evolua cum trebuie și că, poate, avea să o exorcizeze.

— Ai un talent care a ajuns tot mai rar, cel de a te bucura de viață. Trebuie să-ți cultivi harul ăsta și nu-ți cer altceva decât să mă lași să te ajut.

Și totuși, chiar cu întreaga Italie drept aliat, Glendale simțea uneori că intrase într-o bătălie deja

pierdută și că, în pofida tuturor splendorilor pe care i le punea la îndemână, în pofida tuturor viclesugurilor lui de iluzionist, nu reușea să o facă să uite esențialul: dintre toate bucuriile de care viața era atât de bogată, ea știa foarte bine care era singura care conta cu adevărat. La Milano, după spectacolul de la Operă, Glendale știa foarte bine spre ce ungher obscur și rău famat avea ea să se grăbească, după ce o însoțise la hotel și îi sărutase resemnat mâna.

— Vrei să îți las trăsura?

— Nu, dragă Dicky, o să iau alta. E mai puțin bătător la ochi.

Așa că a chemat o trăsură, a ajutat-o să urce, iar ea s-a îndreptat, arzând de nerăbdare, grăbind vizitiul, către Via Perdita, unde Armand se ascundea într-o clădire întunecoasă, în fundul unui coridor sordid.

— Câți bani i-ai putut subtiliza azi nobilului nostru protector? o întreba acesta batjocoritor.

Pe Annette însă nu o păcălea atitudinea lui cinică, știind că suferea din cauza absențelor ei și a relației strânse cu Glendale. Armand depindea complet de ea, în imobilitatea lui forțată, căutat cum era peste tot de poliție, și chiar dacă ea avea grijă să nu i-o arate, o încânta să simtă acea notă de gelozie în spatele bravadei lui. Niciodată nu avusese nevoie de ea și asta îi oferea în sfârșit și pentru întâia oară lui Annette sentimentul că era în totalitate al ei. Atunci când o strângea la piept cu o brutalitate care nu era

decât un mijloc de a lupta împotriva excesului de tandrețe, când, uneori, îi murmura înjurături pe care ea le înăbușea pe loc sub sărutări, se putea citi în privirea lui aproape disperată o mărturisire pe care nici un sarcasm, nici o vorbă cinică și dezinvoltă nu reușeau să o camufleze. Annette simțea că era pe cale de a câștiga, că Libertate, Egalitate și Fraternitate își desfăceau în sfârșit strânsoarea și că Armand le scăpa. Omenirea nu mai era decât sunetul unui cor îndepărtat, din străfundurile unei păduri, care nu mai reușea să străbată prin pereți. El avea nevoie de ea și tot restul nu mai însemna nimic. Se apleca asupra lui, părul despletit îi curgea peste sânii goi și peste chipul lui Armand și se simțea atât de liniștită, de veselă, de total eliberată de orice grijă, atât de sigură, în sfârșit, că îl păstra doar pentru ea și pentru totdeauna, încât o veche melodie de pe străzile Parisului, auzită în copilărie, care-i revenea pe buze cu tot cu banalitatea stâlcită a bietului ei refren, i se părea acum mai umană decât cele mai nobile proclamații:

Nu știu alt totdeauna, da,
Decât iubirea mea
Decât iubirea mea...
O zi să mai trăiesc n-aș vrea
Fără iubirea mea
Fără iubirea mea...

Poetul-Laureat a ridicat capul stupefiat: Lady L. cânta. Se oprise sub o ramură de liliac înflorit, iar

vocea aceea extraordinar de tânără nu se potrivea sub nici o formă cu părul ei alb. Fiindcă glasul acela nu se pricepuse să îmbătrânească, ceea ce era cam stânjenitor. După care melodia i-a murit pe buze și i-au dat lacrimile, în ciuda surâsului, în timp ce palma îi mângâia tandru creanga liliacului, așa că Sir Percy și-a întors privirile, și-a plecat fruntea și s-a apucat să deseneze mici pătrate în pulberea potecii.

Într-o seară, intrând în clădirea mizerabilă cu piftie de fazan, struguri și o sticlă de vin într-un paner, i-a găsit pe Alphonse Lecoeur și pe jocheu așezați pe pat, ascultându-l pe Armand care le vorbea umblând înfierbântat prin încăpere. Acesta i-a făcut distrat un semn din cap, iar Annette nici nu a mai trebuit să-i asculte cuvintele pentru a înțelege că obsesia pusese din nou stăpânire pe el. Lecoeur, deși își păstrase întreaga putere ca de taur, aerul de o întunecată aroganță și siguranța de sine, ajunsese pe atunci în ultimul stadiu al unei bine-cunoscute maladii care nu i se citea decât în pupilele dilatate. Stătea cu o expresie buimacă pe chipul stacojiu, iar Sapper ridicase spre Annette o privire tristă, înainte de a o coborî spre propria țigară: având încredere în constituția lui zdravănă, Lecoeur abandonase de ani de zile tratamentul cu mercur. În cameră mai era un bărbat, un italian scund, chel și care n-avea astâmpăr, pe nume Marotti, care-și freca neîncetat și vesel palmele, de parcă ar fi fost mereu gata să

încheie o afacere excelentă. Era pe cale să pună la punct asasinarea regelui Umberto al Italiei, la premiera noii opere a lui Verdi. Annette și-a aruncat coșul, a izbucnit în lacrimi și a plecat în fugă. Din acel moment, lucrurile au pornit pe un drum pe care-l cunoștea prea bine: era încă o dată nevoită să se lipsească de bijuterii și toți banii – la nici măcar o treime din valoare – au trecut la pregătirea atentatului. S-a întâmplat așa și cu o pereche de cercei pe care i-i dăruise Dicky, aspect tipic al legăturilor stranii care-i uneau pe Annette, Glendale și Armand. Erau niște diamante relativ mici, dar de o admirabilă puritate, veritabilă capodoperă a bijutierilor din Amsterdam; Annette îi lua în fiecare seară în căușul palmei ca pe niște animăluțe vii și vesele. Când Armand i-a cerut și i-a scos imediat și i i-a întins doar cu un oftat din rărunchi, iar cerceii au fost vânduți pe loc la *Galliera*. A doua zi, la cină, Glendale i-a aruncat o privire și a întrebat-o pe neașteptate cui fuseseră vândute bijuteriile. Le-a răscumpărat imediat și i le-a dat înapoi. Cerceii nu au întârziat să cadă iarăși în mâinile „Grupului de Acțiune", să ia din nou drumul spre *Galliera*, iar Glendale, după ce i-a ținut o predică lui Annette, i-a mai răscumpărat o dată, nu fără o ușoară iritare. Lady L. izbucnea deseori în râs amintindu-și cum de trei ori fuseseră răscumpărați cerceii de la bijutierul care nu mai pricepea nimic și cum, în pofida tuturor promisiunilor pe care le făcea de fiecare dată, cu aerul cel

mai nevinovat cu putință, nestematele erau predate fără excepție lui Armand.

Până la urmă, Glendale și-a pierdut răbdarea. I-a făcut o scenă lui Annette și, lăsând-o în lacrimi, a urcat în trăsura vopsită în galben și negru, cunoscută peste tot în Milano, și s-a dus în noua ascunzătoare a teroriștilor, care pusese să fie supravegheați continuu, de teamă că poliția ar fi putut efectua o descindere în timp ce încântătoarea contesă de Camoëns se afla alături de redutabilul ei amant. Un asemenea scandal i-ar fi încurcat serios planurile, așa că veghea la siguranța teroriștilor cu o exasperare crescândă, pe care simțul umorului nu mai reușea să o controleze prea eficient. Îmbrăcat într-o haină de blană neagră, urmat de doi valeți în livrele și cu jobenele pe cap, și-a făcut o intrare dramatică în imprimeria clandestină unde Armand tocmai se pregătea să pună în funcție presa, în timp ce Marotti făcea o ultimă corectură unuia dintre pamfletele pe care anarhiștii le revărsau pe atunci asupra nordului Italiei. Glendale a coborât treptele până în încăperea din spate, a fulgerat din priviri onorabila adunare, s-a apropiat de Armand, și-a scos portofelul și l-a întrebat cu glas sec:

— Cât vă trebuie, exact, pentru a duce la bun sfârșit asasinarea lui Umberto? Sunt gata să-mi asum toate cheltuielile acțiunii, însă trebuie să vă rog să-i lăsați cerceii în pace. Îi plac. Să zicem, dacă vreți, că sunt un cadou din partea dumneavoastră.

Mecanismul bombei plasate în loja regală nu a funcționat, iar Umberto a trebuit să aștepte până în 1900 pentru a fi asasinat. De altfel, Annette își descoperise pe vremea aceea o anume sensibilitate pentru regi și îi părea rău că nu erau mai mulți. Înțelegea perfect că mai trebuia omorât câte unul, din timp în timp, pentru a-i învăța să se poarte și să nu exagereze, dar îi plăceau ceremoniile care le înconjurau aparițiile, pompa și muzica, decorul de purpură și de aur, săbiile scoase din teacă și penele, tiarele și reverențele, lucruri care chiar că făceau toți banii. Era încă prea apropiată de viața de stradă pentru a nu se simți fermecată de spectacolul regalității, atunci când aceasta era bine prezentată. Îi plăceau caii care tropăiau nerăbdători, generalii cu panaș și cardinalii ieșiți în fața bisericilor, avea o slăbiciune pentru roșul-cardinal și, în general, considera că lumea Bisericii era cu adevărat bine îmbrăcată. Niciodată nu e destulă culoare, sclipire, nu sunt suficiente costume drăgălașe pe lume, iar regii pentru asta sunt făcuți, pentru bucuria ochilor. În rest, nu aveau decât să nu-i lase să guverneze. Puțin o interesa, de altfel, dacă aveau s-o sfârșească toți sub lama ghilotinei, numai să fie duși acolo cu mare tam-tam.

Fibra ei teroristă era destul de puternică pentru a-i permite să facă să se-aleagă praful de unii și de alții, chiar cu un strop de ironie și fără a se simți covârșită sufletește.

Prima tentativă de a se elibera de sub jugul căruia i se supusese a avut loc la puțin timp după incidentul cu cerceii și înainte de a pleca împreună cu Dicky la carnavalul de la Veneția. Numele lui Armand Denis era în fruntea tuturor listelor poliției, așa că trebuiau să apeleze la infinite precauții pentru a se întâlni. Într-o seară, când Annette venise să îl întâlnească într-o trăsură închisă, după balul de la prințesa Montanesi, observase că Armand o privea cu un aer sumbru și disprețuitor. Nu avusese timp să se schimbe și, în lumina felinarului cu gaz, gâtul, lobii urechilor, degetele și încheieturile mâinilor îi sclipeau îmbrăcate în smaraldele și diamantele scânteietoare pe care i le împrumutase Glendale pentru acea serată.

— Trebuie să joc bine jocul, Armand, i-a zis cu timiditate.

— Cu toate că luxul ăsta insolent e o insultă la adresa tuturor celor ce mor de foame în lume.

La început, s-au deplasat în tăcere pe străzile din Milano. Apoi, Armand i-a strigat vizitiului numele unui cartier pe unde ea nu mai ajunsese niciodată. Și-au continuat cursa în liniște, ca niște străini. Annette se simțea nefericită și disperată: din toate angoasele pe care le cunoscuse în viață, groaza de a-l pierde era cel mai greu de suportat. Când au ajuns pe străduțele întunecoase și înguste din *Campo*, Armand a oprit trăsura. Au coborât. Lumina lunii se pierdea pe pavele cioplite grosolan și în băltoacele

pline de noroi. Aerul trăsnea a vetust și a gunoaie. O cerșetoare bătrână stătea pe trotuar, cu spatele sprijinit de zid; văzându-i apărând, și-a întins pe loc mâna. Fără o vorbă, Armand i-a smuls lui Annette cerceii, colierul, brățările și inelele. S-a aplecat spre bătrâna nemișcată și i-a fixat cu blândețe, cu tandrețe aproape, cerceii în urechi, i-a petrecut colierul în jurul gâtului descărnat și a reușit să-i pună inelele și brățările la degetele și încheieturile deformate. După care și-a lăsat mâna pe umărul ei.

— Ia-i, i-a spus cu un zâmbet plin de bunătate, de o blândețe pe care Lady L. nu avea s-o uite vreodată. Sunt ai tăi de drept.

Sub greutatea pietrelor prețioase și a aurului, mâinile bătrânei i-au căzut mai întâi până în dreptul ochilor. A rămas nemișcată pentru o clipă, uitându-se la Armand fără urmă de expresivitate. Apoi și-a lăsat fruntea-n pământ.

Ceva din atitudinea cerșetoarei a frapat-o dintr-odată pe Annette. S-a aplecat. Ochii bătrânei erau deschiși, dar aceasta murise din cauza emoției. Annette a început să țipe și a luat-o la fugă hohotind de plâns.

A doua zi, ziarele din Milano erau pline de ceea ce numeau „misterul cel mai formidabil al secolului": descoperirea, în cartierul *Campo*, a unei bătrâne cerșetoare moarte, cu un colier neprețuit la gât, cu diamante de douăsprezece carate la urechi, cu un scarabeu de aur prins cu un ac de zdrențe și cu brățări din aur și smaralde la încheieturile reci.

Avocaților lui Glendale le-au luat doi ani până când au recuperat bijuteriile, susținând că acestea fuseseră furate din seiful hotelului unde locuia clientul lor. Au fost formulate tot felul de ipoteze, însă numele lui Annette nu a apărut niciodată, nici în ziare, nici în cursul anchetei. Scriitorul italian Arditti a luat acest fapt divers ca punct de plecare pentru unul dintre cele mai cunoscute romane ale sale.

Annette și-a petrecut noaptea plângând la ea în cameră. A făcut febră și a trebuit să stea la pat. Pentru întâia oară de când îl cunoscuse pe Armand, i se făcuse frică de el. Se simțea umilită, disprețuită, respinsă și tot ce mai era încă în ea – violență, nesupunere, pasiune, întreaga ei feminitate rănită – o împingea să facă acel pas care desparte iubirea de ură; ironia nu mai era de ajuns, atitudinile, jocul sarcastic își pierdeau sensul și virtutea protectivă; se abandonase unui vârtej de pasiune, de emoții, în care visurile copilărești de răzbunare și de triumf se amestecau într-o disperare profundă, într-o vinovăție pe care lacrimile nu mai reușeau să o liniștească. Abia refăcută, a luat trenul până la Como, ducându-se să caute refugiu și consolare lângă singurul bărbat care o înțelegea cu adevărat și o aproba în totalitate.

— Dicky, nu mai pot continua așa. Nu mai pot. Nu mai pot și... nu mai *vreau*...

Glendale i-a apăsat ușor capul înlăcrimat pe umărul lui. Trăsăturile lui impasibile și puțin orientale, cu ochi înguști și privirea un pic fixă, abia de reușeau

să-i ascundă expresia de bucurie. Avea senzația extrem de satisfăcătoare că în sfârșit reușise să fure Gioconda de la Luvru.

— Dicky, te rog, ajută-mă... O să mă distrugă... și... și-l iubesc atât de mult!

— Liniștește-te. Sunteți amândoi două firi pasionale, nu cunoașteți nicidecum latitudinile temperate, singurele pe unde fericirea omenească se manifestă uneori cu oarecare șanse de a dura. Pentru el, extremismul sufletului și al ideilor, pentru tine, cel al inimii, al sentimentelor... Tare rele, toate astea! Pasiunile, cele ale inimii ca și acelea ale ideilor, sfârșesc întotdeauna prin a transforma lumea într-o junglă. Amintește-ți versurile lui William Blake: *Tiger, tiger burning bright, in the forests of the night...*[1] Nu cunosc imagine mai măreață și mai corectă a pasiunii...

— Dar ce e de făcut, Dicky, ce e de făcut?

— Păi, draga mea, e totul foarte ușor! Nu te mai vedea cu el. Pentru a evita chinurile de la început, putem petrece șase luni în Turcia. Primăvara în Bosfor aranjează bine lucrurile.

— N-o să folosească la nimic, Dicky. Nu e destul de departe. O să mă întorc mereu, alergând, ca să m-arunc în brațele lui. Nu pot să trăiesc fără el... Doamne Dumnezeule, Dicky, ce-o să se-aleagă de mine?

1. Tigru, tigru foc sclipind / Prin codrii nopții licărind... (N. a.)

Glendale s-a prefăcut că se gândește foarte serios.

— Pe cuvântul meu, a zis până la urmă, nu văd decât un singur lucru pe care l-am putea face. Nu avem de ales, nu-i așa, având în vedere pasiunea exclusivă pe care ți-o inspiră. Trebuie să ți se organizeze de așa manieră situația, încât pur și simplu să nu mai existe posibilitatea *materială* de a te vedea cu el. Soluția riscă să ni se pară penibilă la început, dar după un an sau doi, viața fiind așa cum este, sunt sigur că vom reuși să trecem peste această problemă.

— Îți spun că nici măcar China nu este destul de departe. Mă cunosc eu bine.

— Nu chiar asta aveam în minte, i-a răspuns Glendale cu blândețe. Mi se pare că unica soluție pentru tine este să fii despărțită de el prin niște ziduri groase și cu supraveghere strictă clipă de clipă, în așa fel încât Armand să fie pus în imposibilitatea absolută de a mai ajunge până la tine.

— Ce vrei să zici? Nu-mi pot petrece zilele într-o fortăreață.

— Nici vorbă, nici vorbă, draga mea. Nu despre tine ar fi vorba. Despre *el*. Cu siguranță, treaba e foarte ușor de aranjat. Putem extrem de ușor să-l închidem pe Armand într-una dintre acele venerabile închisori pe care italienii le moștenesc de la austrieci și pe care le întreține foarte bine.

S-a uitat la el oripilată.

— Dicky, ești un monstru! Îți interzic cu desăvârșire! Dacă-l dai pe mâna poliției, n-o să ne mai vedem niciodată! Și-o să mă omor.

A luat-o de mână.

— Ascultă-mă, Annette, și gândește-te bine. Sănătatea mea nu e strălucită... Doctorii bănuiesc că îmbătrânesc. Nu am copii. Când mă gândesc, iubito, la grădinile, la tablourile mele... Tu și cu mine suntem amândoi în stare să ne atașăm de obiecte ca de niște prieteni, să le iubim, să avem grijă de toată această lume misterioasă, care e considerată neînsufletită... Lucrurile nu ajung neînsufletite decât atunci când sunt părăsite, pentru a trăi, obiectele au nevoie să fie privite, au nevoie de prietenie... Când am să mor, tot universul meu familiar se va împrăștia, se va risipi în cele patru zări... Îmi vine tare greu să suport gândul ăsta... Aș vrea ca, după mine, să fii tu cea care veghează asupra micii mele lumi fermecate. Aș vrea să te măriți cu mine.

Annette s-a uitat lung la el, fără să-i vină să creadă.

— Dicky! Nici măcar nu știi cine sunt.

— Știu tot. De un an de zile îți cercetez trecutul și nu cred să-mi mai fi rămas mare lucru de aflat. Ba chiar pot să te anunț ceva și mai bun: nu a mai rămas nici o urmă din trecutul tău. Nu mi-a fost deloc ușor, însă oricine ar căuta certificatul de naștere al lui Annette Boudin la primărie și-ar pierde vremea. Iar de toate nimicurile astea numite naștere, noblețe, rang, mereu mi-am bătut joc de la un cap la altul, cu furie chiar. Și-mi inspiră un total dispreț. Soția mea a fost o țigancă dansatoare pe străzi atunci când am întâlnit-o și avea o finețe, o noblețe cu

adevărat autentice, cele ce vin din natura însăși. Singurul lucru care contează pentru o ființă omenească este calitatea, iar pe asta o ai în cel mai înalt grad. Pentru mine vei fi tovarășa perfectă și moștenitoarea ideală a tot ce posed. Fără tine, tablourile mele nu vor mai însemna decât bani, casele mele se vor goli și vor decădea încet-încet în urâțenie, grădinile mele vor duhni a părăsire și a uitare... Annette, nu le putem face asta lucrurilor pe care le iubim și care au nevoie de noi.

Femeia era ametită, răvășită, nu și-ar fi putut închipui un compliment mai impresionant. Însă a scuturat din cap.

— Aș vrea atât de mult să-ți spun da, Dicky. Doar că-mi e imposibil, ar fi necinstit față de tine. Nu pot trăi fără Armand. Știi ce-nseamnă asta.

A sărutat-o pe frunte.

— Da, draga mea, i-a răspuns întristat. Da. Știu ce-nseamnă. În fine... Hai la Ravena.

O lăsase să întrevadă însă o posibilitate de evadare și toată noaptea a rămas cu ochii larg deschiși, fumând țigară de la țigară, tulburată, disperată, visând la libertate și totuși incapabilă să se elibereze. Începea să își dea seama că iubirea putea deveni o servitute crudă și că, pentru a scăpa, trebuia să ai o forță a voinței prea puțin obișnuită, de care, în orice caz, ea nu se simțea în stare. Cu toate acestea, Armand o învățase atât de limpede că nimic nu e mai prețios decât libertatea și că nu trebuie să eziți să-i sacrifici

totul, dar, hotărât lucru, ea nu știuse să profite de lecțiile lui. Era nevoie, își spunea suspinând, să își dăltuiască un suflet de adevărat terorist, să treacă la acțiunea directă, cum spunea el, să se lase pătrunsă în sfârșit de învățătura pe care o primise și să arunce o bombă spre a se elibera de tiran.

Când l-a revăzut, la întoarcerea de la Ravena, l-a ascultat cu o atenție înnoită și a încercat, pentru întâia oară, să asimileze cu adevărat logica lui implacabilă, să se lase câștigată de puterea de convingere care emana din vocea aceea vibrantă, pasionată, captivantă atunci când denunța sclavia sub toate formele ei și respingea servituțile inimii și ale sufletului. Lady L. știa acum că exista o contradicție între ce o învăța Armand și felul lui de a fi, între acea libertatea absolută pe care o invoca și propria aservire în fața unei idei. Contradicție exista până și între ideea de libertate absolută și devotamentul absolut față de respectiva idee. Exista o contradicție între libertatea omului, de la care se revendica, și supunerea lui oarbă în fața unui mod de gândire, a unei ideologii. În ziua de azi i se părea că omul trebuie să fie cu adevărat liber, că trebuie să se comporte liber și față de propriile idei, să nu se lase antrenat cu totul nici de logică, nici măcar de adevăr, să lase o marjă de omenesc în fața oricărui lucru, a oricărui gând. Poate chiar e nevoie să te ridici deasupra ideilor, deasupra convingerilor tale, pentru a rămâne om liber. Cu cât o logică este mai riguroasă, cu atât riscă să

devină o închisoare, iar viața este făcută din contradicții, din compromisuri, din înțelegeri provizorii, iar marile principii pot la fel de bine să lumineze ori să carbonizeze lumea. Expresia favorită a lui Armand – „Trebuie mers până la capăt" – nu putea duce decât la neant, visul lui despre justiția socială absolută se revendica de la o puritate pe care numai vidul total o cunoștea. Însă ea nu avea decât douăzeci de ani, nu era educată, nici măcar nu bănuia puterea distructivă la care extremismul logicii putea ajunge, la fel de bine atât în favoarea adevărului, cât și a erorii, încă nu trăise în marele secol al ideomaniei; tot ce știa era că el era subjugat de o pasiune devoratoare și că ea era obligată să se mulțumească doar cu resturile. A mai realizat și că el vorbea despre omenire de parcă ar fi fost o femeie, iar Annette a început să urască această rivală fără chip, tainică, misterioasă, tiranică, pe care bărbații nu reușeau niciodată să o satisfacă și a cărei plăcere maximă părea a fi să-i împingă la pierzanie. Turba auzindu-l tot timpul vorbind despre o alta, aplecându-se către iubitul ei și observându-i privirea plină de o pasiune, de un vis, de o nevoie din care era complet exclusă. Nu despre ea era vorba în tumultul lui imperios, năvalnic, în planurile lui temerare de acțiune, nu pentru ea trăia, suferea, își risca el capul. Întreagă acea virilitate, acel trup atât de carnal, de fierbinte, făcut pentru viața pe pământ, cu coapsele și gambele lui puternice, cu șoldurile suple și zdravene, cu mâinile aspre, făcute

să strângă și să păstreze, aparțineau unei amante indiferente, crude și insațiabile, unei prințese îndepărtate și rele pe care el o slujea cu total devotament, ale cărei fericire, plăcere și satisfacție erau unicul lucru de care lui îi păsa cu adevărat. „Ea", „Aia", „Ailaltă" erau termenii în care Annette se gândea la rivală; în omenire vedea o femeie pretențioasă și imposibil de satisfăcut, care voia să-i ia iubitul. Da, o prințesă, o foarte mare doamnă, asta era, nemiloasă, dură, cu capricii teribile și gust pentru jocurile sângeroase. În rest, ideile, cauzele, teoremele politice erau toate prea complicate și ireale, un pic scârboase și, din moment ce trebuiau să fie puse bombe și asasina pentru a reuși să-i asiguri „ăleia" fericirea, asta se întâmpla fiindcă „aia" era o vicioasă înrăită, știa Annette bine că existau bărbați cărora le plăcea așa ceva și care adorau femeile ce-i făceau să sufere cerându-le imposibilul, iar „Ea" cu siguranță era una dintre curvele alea. Trebuia, mai ales, să se ferească să o critice deschis, să facă și cea mai mică observație nepoliticoasă, fiindcă Armand avea în acea clipă un fel înghețat de a o privi, de parcă Annette i-ar fi insultat mama, lucru care o descumpănea total.

— Regii, guvernele, polițiile, generalii, asta e zilnic soarta omenirii, zicea el mototolind furios ziarul. Omenire care e lăsată-n voia apetitului ei feroce, incapabilă să se apere, în timp ce presa îi înăbușă strigătele, iar Biserica îi predică resemnarea.

Annette ridica din umeri.

— Poate că așa-i place, de unde poți să știi?

I-a aruncat o privire de o asemenea duritate, încât ea s-a îngrozit pe loc.

— Iartă-mă, iubitule, nici nu mai știu ce zic. Îmi rămân atâtea de învățat...

„Ce curios, își zicea Annette mângâindu-i cu vârfurile degetelor minunatul chip pasionat, aplecată asupra ochilor lui înflăcărați, bântuiți, răniți, ce curios, este la fel de irezistibil atras de curva asta a lui cum sunt eu de el, riscă în fiecare clipă să fie distrus de iubirea lui imensă ca mine de a mea, pune libertatea mai presus de orice și totuși nu reușește să se elibereze; îi critic dragostea lui oarbă și nu sunt în stare să scap eu de a mea."

Toate deciziile însă i se risipeau de cum îl vedea și, când îl avea în ea, fericirea îi atingea un asemenea punct, încât toate motivele admirabile și juste pe care le descoperise sfârșeau prin a deveni biete însăilări teoretice, în întregime lipsite de realism, dar și Armand, când o strângea în brațe, când gusta în sfârșit din această realitate vie, accesibilă, tangibilă, pe care era cu putință să o lipească de el, din această plenitudine trăită, posedată, în fine, din acest rar moment de absolut dintr-odată materializat, i se abandona cu o asemenea vigoare și cu o asemenea tandrețe pasionată, încât ea uita ceea ce, de altfel, știa foarte bine: că nu era decât o clipă de răgaz, de odihnă, pe un pământ cu adevărat omenesc, pe care acest vagabond printre stele și-o permitea. În care se regăseau fulgurant într-o fericită banalitate.

— Te iubesc, știi bine.

— Taci, Armand, că dacă te-aude…

— Cine?

— Ailaltă.

— Nu-nțeleg.

— Haide, Armand, doar știi bine, ce mai, ailaltă. Omenirea.

Bărbatul râdea, jucându-se în părul ei.

— Totuși, exagerezi. Vorbești despre ea ca despre o rivală.

— Are spioni peste tot, să știi. Care sunt capabili să te denunțe. În ziua cutare, individul cu pricina s-a iubit cu o femeie în locul cutare. Flagrant delict. Libertate, Egalitate și Fraternitate erau acolo și pot depune mărturie.

— Și pe urmă?

— Pe urmă nu mai știu. O să fii condamnat.

— Voi pleda nevinovat.

— Cum vezi, nu mă iubești…

— Îi voi spune omenirii: iubesc o femeie care ne împărtășește ideile și e un tovarăș de luptă credincios, abil, hotărât… Acum, serios, în curând îți voi cere să ne ajuți. Avem vântul în pupă. Se poate judeca asta după severitatea represiunii. Muncitorii i-au suportat duritatea și se trezesc acum aruncați automat către noi.

Îl privea gânditoare, oftând.

„Dumnezeule, își zicea, de ce a trebuit să mă îndrăgostesc de un idealist, de ce nu iubesc și eu un

porc oarecare, ca toată lumea? Ce fericiți am fi fost!" Știa însă că nu era adevărat. Din contră, era atrasă de frumusețea acelei flăcări care-l devora, torturată de o dorință imperioasă, instinctivă și foarte feminină de a întoarce spre ea tandrețea din el, de a fi al ei, de a nu lăsa alteia, fie aceasta și omenirea-ntreagă, ființa lui excepțională, capabilă de o asemenea fervoare, de o asemenea credință...

— Haide, Annette, acum de ce plângi?

— Lasă-mă-n pace.

Terorismul își atingea pe atunci culmile, mai ales în Franța. Bancheri, oameni politici, veroși uneori, alteori nevinovați, erau împușcați în plină stradă, ba chiar în incinta parlamentului, erau aruncate bombe în locurile publice, în cafenelele frecventate de „putregai": Glendale sfârșise prin a-i lua lui Annette ce mai rămăsese din bijuteriile sale. Armand se deplasa continuu, fără a dormi de două ori în același loc, păzit de doi studenți, ambii împușcați în timp ce încercau să-l protejeze; Annette nu știa nici unde, nici când urmau să se mai întâlnească. Un bilet o chema pe neașteptate la bordul unei ambarcațiuni de pescuit de pe lacul de lângă Stresa, unde dădea de Armand îmbrăcat în cămașă roșie și cu bonetă albastră de *pescatore*, și își petrecea noaptea culcată într-un năvod, de parcă ar fi fost o ondină captivă. După care se făcea liniște vreme de una sau două săptămâni, în timp ce ziarele anunțau un nou atentat – o fetiță din mulțime fusese rănită de o

mașină infernală în timpul ceremoniei de inaugurare a noii gări din Milano –, iar ea aștepta nefericită, îngrijorată, indignată, gata să se revolte cu adevărat, de data aceasta, până când un nou mesaj o grăbea până în *Campo Santo*, în Geneva, unde Armand apărea pe neașteptate în fața ei, printre statuile de ghips și îngerii pietrificați. Se întâlniseră de mai multe ori și în casa lui Gabriele D'Annunzio, al cărui renume își începuse deja ascensiunea sclipitoare pe firmamentul Italiei. Făcuseră cunoștință în maniera tipică lui D'Annunzio, cea dintâi manieră, dacă se poate spune așa, fiindcă acesta lucra la construcția vieții sale cu aceeași grijă inspirată ca pentru opera sa poetică. Se plimbau prin *Campo Santo*, într-o după-amiază, când observaseră că un omuleț tânăr și îmbrăcat elegant îi urmărea pas cu pas printre monumentele baroce ale celui mai cunoscut cimitir din lume. Gândindu-se imediat că era de la poliție, Armand își și dusese mâna la pistolul ascuns sub haină, când necunoscutul înaintase și îi salutase cu o deosebită politețe care, altfel, nu excludea o umbră de insolență.

— Mă numesc Gabriele D'Annunzio și sunt poet, le-a spus. Am o cerere să vă adresez și vă rog dinainte să mă scuzați dacă vi se poate părea un pic insolită. Domnule și dumneavoastră, doamnă, ați accepta să vă pun la dispoziție locuința mea?

Armand l-a măsurat rece, din cap până-n picioare.

— Mă tem că nu-nțeleg ce vreți să spuneți.

— Aș vrea să vă pun la dispoziție locuința mea – unde stau singur –, în așa fel încât iubirea și

frumusețea să binecuvânteze noul meu sălaș de poet și să inspire opera pe care o voi crea...

Povestea, D'Annunzio o spune altfel. În versiunea lui, își oferise casa unui cuplu de îndrăgostiți fără bani, pe care-i întâlnise în *Campo Santo*, la Geneva, în momentul în care cei doi se pregăteau să își pună capăt zilelor împreună. Citind mai târziu povestea într-o scrisoare a poetului, pe Lady L. o amuzase să afle că fusese o tânără florăreasă care-și ducea sub braț coșul cu violete de Parma, pe care le arunca pe „pământul rece care le primise ultimele sărutări" și că avea „incomparabila frumusețe a unui animal nestrunit". Știa însă să aprecieze licențele poetice și fusese încântată, altfel, să afle că era calificată drept „animal nestrunit".

Pe atunci au survenit două evenimente care au făcut-o pe Annette să ia hotărârea cea mai crud logică a existenței ei și printre ale cărei fericite consecințe a fost și aceea că dăruise coroanei britanice câțiva dintre cei mai puternici stâlpi ai ei.

Într-o zi, răspunzând chemării stăruitoare a secretarului lui Glendale, s-a dus acasă la prietenul ei și a fost introdusă imediat în dormitorul acestuia. Întins pe divan, Dicky avea chipul cenușiu și scofâlcit, pomeții păreau încă mai ieșiți în relief și ochii mai înecați în riduri; semnelor vârstei se adăugau acum cele ale bolii. În mână ținea o miniatură la care se uita cu veritabilă tandrețe, căci aceasta nu risca să moară, fiind pictată de Holbein. Doi bărbați se aflau

la căpătâiul lui: celebrul cardiolog Manzini și senior Felicci, un anticar din Milano. Imediat ce au plecat cei doi străini, Glendale i-a surâs cu tristețe celei mai frumoase dintre toate operele de artă pe care le iubea atât de mult, numai că opera aceasta era vie și dotată cu voință și spirit independent, ceea ce făcea viața amatorului de artă extrem de dificilă.

— Manzini îmi mai dă un an. Cred că mă subestimează, dar e la fel de posibil să mai țină doi ani ori șase luni. Nepoții mei probabil că se ling deja pe buze, iar cele patru semnale ale destinului din simfonia lui Beethoven vor fi date de cel ce face strigările la licitație... Vrei să te măriți cu mine?

— Nu pot, asta e, nu pot! a strigat Annette. Vasăzică, n-o să-nțelegi niciodată...

— Annette, libertatea e bunul cel mai prețios de pe fața pământului, așa cum toți filozofii și toți revoluționarii demni de acest nume nu încetează să ne învețe. Nu poți rămâne sclava acestei pasiuni până la sfârșitul zilelor tale. Ar fi trebuit deja să profiți de lecțiile lui Armand, dacă nu cumva ești cu adevărat un discipol nedemn de maestru. În orice caz, în jungla în care trăiește, pasiunea lui idealistă, tigrul despre care vorbește Blake, va sfârși prin a-l devora, și pe tine odată cu el. Revoltă-te contra tiranului, fiindcă acesta nu e în stare să se revolte împotriva tiranului lui. Scutură-ți jugul. Eliberează-te. Chiar dacă pentru asta trebuie să arunci o bombă în nemilosul tău maestru. Gândește-te, draga mea, și dă-mi repede răspunsul.

Annette a început să plângă în tăcere, nemaiștiind nici unde se afla, nici cărui sfânt ori cărui diavol să își vândă sufletul. Simțea că era ultima ei șansă și că timpul îi era limitat. În momentul în care Dicky dispărea, nimic nu ar mai fi putut-o salva de la prăbușire; numai că tot ce a putut face a fost să scuture încăpățânată din cap.

Abia peste câteva zile, soarta i-a venit în ajutor și i-a impus decizia: s-a trezit că Armand o lăsase gravidă. Lady L. se întreba deseori ce ar fi ajuns viața ei fără acea intervenție a providenței: Boldini și Sargent nu i-ar mai fi pictat portretul, spița Glendale nu ar mai fi avut moștenitor, Biserica Anglicană, Imperiul și Partidul Conservator i-ar fi pierdut pe unii dintre cei mai fideli susținători, iar Anglia, una dintre cele mai mari doamne ale sale.

— Uite de ce țin totuși lucrurile, a zis privindu-l pe Sir Percy cu aer visător.

Chipul Poetului-Laureat exprima o neîncredere oripilată, se oprise pe cărare și își strângea bastonul cu o asemenea putere, încât Lady L. s-a întrebat o clipă dacă nu cumva o să-nceapă dintr-odată să-l învârtă în aer pentru a alunga demonii batjocoritori de care fără îndoială se simțea înconjurat.

Imediat ce nu a mai avut nici o îndoială asupra propriei stări, a acționat cu o hotărâre de fier, amuțindu-și inima, evitând până și să se gândească și, lucru caracteristic noii ei dispoziții de spirit, nu i-a

dezvăluit lui Dicky vestea că era însărcinată, în pofida încrederii pe care o avea în el. Refuza să își asume și cel mai mic risc și începuse imediat să lupte cu sălbăticie și cruzime pentru viitorul copilului ei, cu întreaga obstinație instinctivă a animalelor care ascultă de cea mai veche lege a naturii.

Ultima lor întâlnire a avut loc în Insulele Borromeo de pe Lacul Maggiore. Insule care erau încă, la vremea aceea, proprietatea familiei Borriglia, de care fusese invitată. Armand sosise cu o barcă, în ciuda mării agitate. Annette, în rochie albă, cu umbrela în mână, îl așteptase din zori pe scara de marmură care ducea la un debarcader privat. Armand urcase pe cărarea dintre tufele de trandafiri: erau ultimii, de septembrie, cu acel parfum în același timp rarefiat și dulceag ce caracterizează într-un final florile, tot așa cum li se-ntâmplă oamenilor cu înțelepciunea.

I-a spus că Glendale preconiza să își închidă vila în octombrie și să ducă în Anglia toate comorile lui; cum mișcarea era, ca de obicei, în lipsă de bani, aceasta ar fi fost ultima șansă să mai facă rost de ceva. Promisese să își petreacă weekendul la vilă, pe malul Lacului Como; urmau să mai apară câțiva invitați, dar se angaja ea să le toarne somnifer în vin, iar servitorii nu erau greu de stăpânit. Firește, trebuia mai întâi să se asigure că planurile lui Glendale nu se schimbaseră. Lady L. încă își mai amintea de senzația de sfâșiere aproape fizică pe care o încercase în timp ce vorbea. Își amintea de bâzâitul viespilor

în jurul trandafirului, de sentimentul de disperare profundă, totală, iremediabilă, dar și de ura aproape furioasă care clocotea în ea, de amestecul indescifrabil în care dominau când furia rece, ironică, ascuțită ca niște gheare, când tandrețea, mila, voința de a apăra, de a salva și de a ucide, pentru a nu suferi, căreia îi urma imediat dorința de a face rău, de a pedepsi, care o răvășea cu totul. Pentru a face lucrurile și mai dificile, Armand se arătase atât de tandru și de recunoscător, atât de mângâietor, avea aerul atât de vesel și de plin de speranță, era atât de frumos, iar ea resimțea o asemenea fericire lăsându-și privirea să alunece peste trăsăturile lui în care deja le recunoștea pe acelea ale copilului pe care-l purta în pântece, încât, incapabilă să mai suporte mult acele elanuri contradictorii care o-nnebuneau, i s-a aruncat în brațe și a început să-i plângă pe umăr. Era pe punctul de a-i ierta totul și de a-i mărturisi totul: numai că, din fericire, înainte de a fi avut timpul să-i spună ceva și pe când ochii ei deja îl implorau să o ierte, tânărul posedat a recăzut în ghearele demonului său, lansându-se într-o admirabilă evocare a lumii noi care aștepta o omenire eliberată de toate lanțurile și mântuită de toate otrăvurile, improvizând un asemenea cântec de dragoste și de credință la adresa rivalei, descriind cu un asemenea realism și o asemenea forță de convingere luptele și încercările care încă îi mai așteptau, încât un oftat adânc a pus capăt celor din urmă scrupule și ezitări.

— De altfel, a fost făcută o descoperire științifică de cea mai mare importanță pentru revoluția permanentă, a conchis Armand. Un exploziv ușor de fabricat și de o sută de ori mai puternic decât tot ce se cunoștea până în prezent...

— Ce veste bună, i-a răspuns, va fi minunat.

— Vom putea cu adevărat să facem lucruri mari, Annette. O mână de oameni hotărâți va fi de ajuns pentru fiecare sarcină. În fața burgheziei amorfe și putrede, a venit clipa preluării puterii ajunse la îndemâna minorităților dinamice. Iar noi vom fi prezenți.

Annette și-a închis ochii pe jumătate și l-a privit în egală măsură tandru și răutăcios. Glasul bătrânului ei ispititor se insinua convingător: „Trebuie să te revolți împotriva tiranului. A venit clipa în care să profiți de lecțiile lui Armand sau, altfel, te vei dovedi un discipol nedemn de maestru..." I-a întors spatele cu zâmbetul pe buze, cu umbrela pe umăr, mângâind un trandafir roșu cu vârful degetelor înmănușate.

— Toți tovarășii noștri simt că noua descoperire ne deschide noi perspective...

— Nu mă-ndoiesc, iubitule.

În ea nu mai rămăsese decât ironie. Aceea a fost clipa precisă, când lacrimile îi tremurau încă pe gene, iar ea ridica ușor, cu vârful degetelor, o floare de trandafir către viespea ce dansa în jurul ei, în care s-a născut cu adevărat personajul caustic, sofisticat și un pic crud care este Lady L.

S-a mai întors o dată spre Armand și și-a lăsat privirea să rătăcească îndelung peste trăsăturile lui, cărora de acum numai memoria avea să le restituie misterioasa și virila armonie: „Zău așa, Dumnezeu nu ar trebui să își facă dușmani atât de frumoși", și-a zis oftând, cu o mână sprijinită de creanga unui portocal, cu acea suplețe latentă și felină a trupului, încă mai perceptibilă în imobilitate decât în mișcare, și i s-a părut dintr-odată că privirea lui întunecată și arzătoare deja îi sosea de dincolo de grilajul unei cuști.

Tiger, tiger burning bright
In the forests of the night...

și-a murmurat.

— Ce spui?

— E dintr-un poem al lui William Blake. Iau lecții de engleză.

Ce nedreptate! Câtă cruzime din partea lui s-o trateze așa, să o oblige să recurgă la metode atât de înfiorătoare; n-o să i-o ierte niciodată, niciodată... Și-a scos din mânecă batista de dantelă și a dus-o la ochi. Armand a tras-o spre el și a început să râdă.

— Ei, hai, hai, Annette. Nu e chiar așa de grav...

„Cum e posibil, se întreba privindu-l cu atenție, să fi reușit atâția ani să înșele toate polițiile din Europa și să nu fi fost prins niciodată? Este adevărat

că poliția este alcătuită din bărbați, nu din femei, iar ei nu știu cum să ia lucrurile, asta-i tot." Au convenit ca Armand și cei doi locotenenți ai lui să sosească la Como vineri seara, adică a treia zi. Urmau să își petreacă noaptea în vila contelui Granowski, închisă și părăsită de mai multe luni, după ruina la joc și sinuciderea răsunătoare la Monte Carlo a proprietarului; sâmbătă după-amiaza, Annette trebuia să arunce un trandafir roșu peste gardul vilei, pentru a confirma că totul era în ordine și nu apăruse nimic neprevăzut. La ora zece, grupul urma să pătrundă pe proprietatea Glendale de pe malul lacului; legau cei patru servitori și, după ce își umpleau gențile, cei trei se întorceau la vila Granowski, își puneau uniforme de ofițeri de cavalerie austriacă și franceză – la Como avea loc concursul hipic anual – și coborau la Geneva cu trenul de noapte. De acolo, se îmbarcau imediat pentru Constantinopol, care era, pe vremea aceea, cea mai bună piață din lume pentru a scăpa de obiecte de preț furate. Numele magic de Constantinopol suna în imaginația lui Annette cu un asemenea accent romantic, încât imediat ce Armand l-a pronunțat, a fost încă o dată tentată să își schimbe hotărârea și să-l ajute cinstit să jefuiască vila lui Glendale: se și vedea într-un caiac aurit, pe apele Bosforului, în brațele iubitului ei. Din fericire, o ușoară și providențială lovitură de picior simțită exact în acel moment pe dinăuntru a ajutat-o să-și vină-n fire. Nu era propriu-zis o

credincioasă, dar îi era uneori greu să nu se simtă înconjurată de un soi de bunătate protectivă, care veghea asupra ei, dându-i prietenește dreptate. De altfel, i se întâmpla deseori să și-l închipuie pe Dumnezeu ca pe un fel de Dicky atotputernic, al cărui surâs misterios și binevoitor era răspândit asupra lumii prin frumusețea florilor și dulceața fructelor.

De atunci, Lady L. se dusese de mai multe ori la Istanbul, cum se numește acum Constantinopolul, și-i plăcuse de fiecare dată la fel de mult acest oraș cu farmecul său ușor corupt și sinistru; firește însă, fără Armand nu mai era deloc același lucru, nu mai era decât un decor părăsit. Asta este, nu poți avea *totul* în viață.

Armand a găsit, după cum se înțeleseseră, trandafirul roșu pe care Annette îl aruncase peste gard, în ziua și la ora convenite. Era o floare artificială, din tul. Annette o smulsese de la una din pălăriile ei. Trandafirii adevărați țin foarte puțin, iar ea dorea ca Armand să poată păstra în închisoare ceva care să-l facă să se gândească mereu la ea.

Cei trei bărbați pătrunseseră fără vreo greutate în vilă. Doi studenți ruși din Geneva, Zaslavski și Liubimov, au fost însărcinați să stea de pază în fața porții. Annette lăsase ușa larg deschisă, iar Glendale își drogase din greu invitații, printre care consulul britanic la Milano, generalul von Ludekindt, căpitanul echipei imperiale germane la concursul hipic, și alte două distinse personalități cărora Lady L. le

uitase de multă vreme numele. Se prăbușiseră cu toții în jurul mesei, în lumina candelabrelor, într-o atmosferă de festin de piatră, alături de doi valeți în livrea, de majordom și de un fazan în aspic; pentru mai multă siguranță, Glendale le dăduse și servitorilor din poțiunea aceea, ba chiar și canișului Murat. Se hotărâse ca inclusiv Dicky să se prefacă drogat, mai ales că trebuia să fie atent din cauza bolii lui de inimă. Prin urmare, se prăbușise în fotoliu, într-o atitudine convingătoare și pitorească, trăgând cu coada ochiului la desfășurarea scenei și considerându-și foarte reușit micul lui tablou vivant. Cât despre Annette, își turnase și ea o doză mai mult decât generoasă de narcotic: știa că fără această precauție nu ar fi reușit să adoarmă.

După trei sferturi de ceas de muncă absolut relaxantă, Armand, Alphonse Lecoeur și jocheul se întorseseră cu prada la vila Granowski. Dar nici nu puseseră bine piciorul în parc, că douăzeci de polițiști se repeziseră la ei din toate părțile. Armand și jocheul fuseseră puși pe loc la pământ, însă Lecoeur, trăgând o înjurătură groaznică, reușise să își scoată vechiul lui cuțit de tâlhar și să-l înfigă adânc în pieptul unuia dintre polițiști. Zaslavski și Liubimov, care se duseseră direct la gară pentru a-și lua locuri la tren, reușiseră să fugă și au făcut să se vorbească mai târziu despre ei, cu ocazia atentatelor nihiliste din Rusia: Liubimov a murit în Siberia, iar Zaslavski, supraviețuind, s-a alăturat social-democraților și a

jucat un rol oarecare în anturajul lui Kerenski, pe care l-a urmat în emigrație. Cei trei anarhiști fuseseră duși la Milano și, timp de mai multe zile, vestea arestării lui Armand Denis și a complicilor lui fusese trâmbițată triumfal în toate ziarele; numai că unicul cap de acuzare care a putut fi reținut, până la urmă, împotriva lor a fost acela de jaf cu mână armată; din întreaga rețea demantelată nu s-a găsit un singur militant care să depună mărturie contra lor; mai mult, jurații se temeau de represalii; verdictul dat până la urmă, cincisprezece ani de muncă forțată, a fost considerat drept o adevărată achitare morală și a fost întâmpinat cu huiduieli indignate de către toți cetățenii cuminți și ascultători, în Franța ca și în Italia, cu atât mai mult cu cât loviturile date de Ravachol picaseră la timp pentru a le reaminti prietenilor ordinii publice că vremea asasinatelor era departe de a se fi încheiat.

Poetul-Laureat era indignat în asemenea măsură de povestea scandaloasă pe care Lady L. îl obliga să o asculte, încât, pentru moment, se străduia să o audă cât mai puțin cu putință. Încerca să se gândească la câteva dintre acele lucruri reconfortante și luminoase din care era alcătuită viața lui, chemând în ajutor imagini ale unui univers familiar și sigur, pe care nimic nu l-ar fi putut zgudui: intrarea Clubului Boodle's, din Saint James Street, scene din ultimul meci de crichet contra Australiei, coperta de la *Times*

și liniștea relaxantă și un pic sfidătoare a micilor lui anunțuri, pe care cea mai serioasă revistă din lume le publica hotărât pe prima pagină, înaintea editorialelor și actualității mondiale, ca pentru a pune la locul ei Istoria cu tot cu dezastrele și războaiele ei, cu problemele ei de viață și de moarte, cu sclavajul și libertatea. O atitudine cu adevărat aristocratică, ba chiar puțin nihilistă, dacă stai bine să te gândești, potrivindu-se la fel de bine atât cu marea tradiție teroristă a umorului englezesc, care nu permite vieții să vină prea aproape de tine și să te deranjeze, cât și cu Lady L., cu esența felului ei de a fi, dovedită prin știința de a face să treacă ceea ce nu avea vreo importanță înaintea a ceea ce avea cu adevărat, cu acea răceală surâzătoare a adevăraților seniori. Însă degeaba făcea eforturi pentru a se convinge că toată povestea aceea nu era decât o scorneală, începea, în pofida a orice, să discearnă un înfiorător accent de adevăr. Îl cunoscuse un pic pe Glendale, o ființă originală și capabilă de cele mai groaznice rătăciri, care pusese întotdeauna mari probleme Coroanei. Nu dăruise oare el, într-o bună zi, prințului de Wales, un cutter de trabucuri sub formă de ghilotină? Ce era, probabil, cel mai greu de suportat era nonșalanța, ba chiar cruzimea cu care Lady L. își continua povestea, ca disprețuindu-i sensibilitatea și, mai ales, sentimentele profunde pe care ea i le inspira și pe care nu avea cum să le ignore, deși Sir Percy știuse mereu să le ascundă cu o discreție perfectă. O iubea de aproape

patruzeci de ani, cu o asemenea consecvență, încât uneori i se părea că nu va muri niciodată, pur și simplu fiindcă nu și-ar fi putut imagina că dragostea lui pentru ea ar fi putut avea vreun sfârșit. Și uite că în prezent ea se străduia cu bună știință să îl rănească, să-i distrugă admirabila imagine pe care el o purta în inimă, ba chiar părea să-i facă o adevărată plăcere să își picteze sieși un portret nedemn de rangul ei social și de bunul ei nume! Numai câțiva pași îi mai despărțeau de pavilionul care își ridica spre cerul albastru cupola ascuțită, iar Sir Percy se întreba cu o crescândă stare de rău ce îl aștepta dincolo de spalierul acoperit de trandafiri sălbatici și de iederă, care ascundea intrarea. Toată acea atmosferă de loc pentru întâlniri tainice îl neliniștea și îl și ofensa puțin. De altfel, peste tot erau statui ale unor Cupidoni care se distrau cu arcurile și săgețile lor, cu fundurile-n aer, printre trandafiri și lilieci; o atmosferă de dulceață insinuantă și atât de încărcată de arome domnea în acest colț, încât până și fluturii păreau că plutesc într-o voluptuoasă langoare: Poetul-Laureat își strângea cu putere măciulia bastonului și nu se putea împiedica să nu se compare cu Sir Galahad cel pierdut, cu lancea-n mână, în cine știe ce grădină vrăjită.

— Căsătoria a fost oficiată cu cea mai mare strălucire, a reluat Lady L. povestea. Ne-am dus să locuim în Anglia, unde fiul meu a văzut lumina zilei. Dicky a trăit mai mult decât preconizaseră

medicii și poate că am contribuit și eu cu ceva la asta. Familia regală a început prin a se încrunta, bineînțeles, însă arborele meu genealogic, pe care Dicky îl pusese la punct cu ajutorul uneia dintre somitățile vremii, s-a dovedit extrem de convingător, la fel și documentele mele de familie și portretele străbunilor – descoperirea celui al stră-străbunicului, Gonzague de Camoëns, pictat de El Greco și autentificat în unanimitate de toți experții, a fost, după cum știi, unul dintre marile momente ale artei contemporane în pragul noului veac –, iar trăsăturile mele se regăseau prin timp cu o emoționantă asemănare și chiar aveam impresia că fusesem amestecată în ceasurile cele mai glorioase ale omenirii. Mediul de la Curte s-a arătat deci, până la urmă, mult mai puțin reticent decât mă temusem că avea să se întâmple. De altfel, Dicky a domolit câteva reacții și numai din dragoste pentru mine s-a consolat cu absența scandalului. Prințul de Wales a declarat că mă găsea fermecătoare și, deși nu am fost niciodată primită la Palatul Buckingham până la moartea reginei Victoria, asta s-a întâmplat mai degrabă din cauza micului ei război privat cu Dicky decât din cauza persoanei mele. Îndatoririle mi le-am luat foarte în serios. Cheltuiam mulți bani. Mă înconjuram cu un lux rar și pentru epoca aceea, ceea ce nu prea-mi stătea-n fire; era mai ales un fel de a mă lupta împotriva rivalei mele, de a o sfida, de a alunga amintirea singurei bogății veritabile pe care am

cunoscut-o vreodată. Ajutam să trăiască sute de familii lipsite de apărare, dar de fiecare dată mergeam mai întâi să mă conving că acei bieți oameni aveau chipuri adevărate, care puteau fi recunoscute: nu voiam să fac nimic pentru cealaltă, pentru acea omenire abstractă și anonimă, fără chip și fără căldură, care dădea târcoale oamenilor bine intenționați și-i devora pentru a încerca inutil să își nutrească nevoia de absolut. Se spune că există femei insațiabile, care sfârșesc prin a-și devora, de-atâta iubire, bărbații pe care-i râvnesc; dacă este adevărat, atunci omenirea își merită genul ei feminin. Luxul pentru care optasem nu însemna cinism, dar cred că intra în el o doză bună de nihilism, ba chiar de neant. Continuam să mă explic cu mâncătorul meu de stele[1]. Nu era chiar o profesiune de credință ci, mai degrabă, o stare de insurecție permanentă, un extremism sufletesc care urma să se regăsească, după Primul Război Mondial, în suprarealism, o formă de expresie artistică la fel de disperată. La Glendale House aveam o sută patruzeci de servitori, dintre care jumătate ne urmau când ne mutam la Londra, pentru iarnă; viața îmi era o succesiune de baluri, seri la teatru, recepții. Mă lăsam prinsă de acel vârtej nu

1. Trimitere la romanul lui Romain Gary *Les mangeurs d'étoiles* (scris în engleză și publicat în 1961, apoi tradus de autor în franceză, în 1966), primul roman al seriei *La comédie américaine*. (N. tr.)

atât pentru a mă distra, cât pentru, cum să-ți spun?, pentru a-l irita încă și mai tare pe Armand. Dicky a mai bombănit el un pic, însă era încântat de primirea care mi se făcea peste tot, de respectul tot mai mare cu care eram înconjurată: se gândea la cum începusem, acolo, în strada Gire, și un surâs larg îi lumina chipul. Era cu adevărat un anarhist înnăscut. Cred că-l făceam fericit. Mi se întâmpla deseori să-l visez pe tigrul meu negru, dar era de ajuns să-mi iau băiețelul în brațe și să-l aud râzând pentru a ști că făcusem foarte bine ce făcusem și pentru a-mi alunga remușcările și regretele. Am ajuns rapid una dintre femeile cele mai căutate și mai admirate ale timpului; spiritele cele mai sclipitoare ale Europei se grăbeau să ajungă în saloanele mele; la masa mea se discutau chestiuni de stat și mi se asculta cu aviditate părerea. Nimeni n-ar fi crezut că acele colecții fabuloase de care mă înconjuram mă lăsau indiferentă, în secret, și că le preferam niște vechituri fără valoare, pe care le strângeam încet-încet în pavilionul oriental, de un prost gust extrem, care pusesem să fie construit într-un colț al grădinii. Îmi continuam însă duelul cu acea rivală a mea și cu iubitul ei, iar colecția de tablouri, de bijuterii, grădinile și vilele mele au fost peste puțin timp, spre marea mea bucurie, citate ca exemple de decadență și de corupție ale aristocrației, prin toate publicațiile anarhiste. Dacă un pictor îmi executa portretul, era imediat asaltat de comenzi; virtuozul care era invitat să

concerteze în saloanele mele se putea considera realizat. Scriitorii îmi dedicau operele lor. Când dădeam dovadă de un gust excentric, ba chiar de prost gust, lucrul acesta pur și simplu lansa o nouă modă. Pe scurt, făceam tot ce puteam eu mai bine. Când a murit Dicky, la șase ani după căsătoria noastră, am luat în grijă tot ce iubea el, iar lumea tăcută a lucrurilor, a obiectelor, a devenit din ce în ce mai mult refugiul și prietena mea. M-am măritat cu Lordul L. – servitorii buni deveniseră deja foarte rari – și l-am ajutat în cariera lui politică; Partidul Conservator, partidul meschinilor și al filistinilor, vedea în mine cel mai fidel sprijin al lui și nu-mi refuza nimic. Le degustam din plin inexistența ideilor, sărăcia imaginației și deșertăciunea exorbitantelor lor precauții: simțind cât de tare îmi înfuriau rivala, omenirea, m-am aliat firesc cu dușmanii dușmancei mele. Am învățat multe lucruri. Nopțile mi le petreceam citind, iar cărțile au devenit pentru mine o prietenie miraculoasă. Ideile liberale mă atrăgeau puternic prin bunul lor simț și prin moderația lor, dar știam să mă abțin, nu se punea problema să mă las în voia propriilor mele înclinații. Fiul meu era un copil adorabil, cu privirea întunecată și înflăcărată: trebuie că se întreba deseori de ce mama sa, după ce-l privea îndelung, izbucnea dintr-odată în lacrimi. Făceam tot ce puteam pentru a mă exorciza, pentru a încerca să fiu fericită: concerte, balete, expoziții, călătorii, cărți, prietenii, flori,

animale – pe toate le-am încercat. Umerii mei însă erau uneori lucrul cel mai înghețat și mai părăsit din lume. Timp de opt ani, m-am luptat totodată cu acea rivală a mea, purtând o bătălie frivolă și disperată, clipă de clipă. Și-apoi, într-o noapte…

XI

Fereastra era deschisă. Parcul dispăruse în întuneric; dacă pe cer erau stele, atunci noaptea le păstra numai pentru ea. Lady L. era așezată într-un fotoliu, cu ochii închiși, ascultând ecourile îndepărtate ale lui Scarlatti, ce păreau a sosi din trecut. Părăsise sala de concerte și invitații, pentru a se duce să bea un pahar de vin de Xeres și a fuma o țigară. Și mai ales pentru a fi singură, după atâtea zâmbete și fraze grațioase. Solicitase cvartetului Szilagi să dea un concert la ea acasă, dar de ceva vreme se întâmpla ceva cu muzica, părea făcută doar din regret; chiar frumusețea ei era un fel de reproș pe care tăcerea de după nu făcea decât să îl prelungească. Lady L. își lăsase capul pe o pernă. Țigara i se consuma între degete.

Auzise o tuse discretă și deschisese ochii. Cu toate acestea, era singură în salon. S-a uitat mai atentă în jur și a zărit, sub draperia grea de catifea roșie, vârful unui bocanc plin de noroi. L-a contemplat o clipă mirată, dar fără umbră de teamă: ar fi trebuit un

pic mai mult decât prezența unui bărbat ascuns după o draperie pentru a se speria. Chiar și atunci când draperia s-a dat la o parte și un necunoscut a înaintat către ea, tot nu a simțit altceva decât o ușoară iritare: paznicii parcului își făceau prost îndatoririle. Era un bărbat corpolent, cu brațele scurte, cu mâini albe și nervoase, cu trăsături rotunde, tulburate de anxietate; acesta a privit-o lung, cu o expresie în care spaima și aroganța se amestecau cu un aer de indignare stupefiată care sfârșește prin a cuceri anumiți oameni bine intenționați, după numeroase și varii decepții. Lady L. și-a coborât ochii spre picioarele lui, care erau cu adevărat enorme, iar bocancii acoperiți de noroi păreau încă mai grei așa, călcând pe covorul de China. Paltonul era și el plin de noroi: căzuse, probabil, când se suise pe vreun zid. Pe scurt, trecuse prin destule necazuri. Lady L. a mai observat că musafirul nu-și scosese pălăria – fără îndoială o manifestare a sfidării – și continua să se uite la fel de lung la ea, cu aerul rănit, scandalizat, al eternului protestatar care face din privirea ochilor lui albaștri o veritabilă revendicare socială.

— Gromov, Platon Sofocle Aristotel Gromov[1], umilul servitor al umanității, a spus dintr-odată in-

1. În realitate, P.S.A. Thomas, fiul unui organist de la catedrala din Chichester, membru al grupului *Acțiunea*, fondat de Kropotkin în Anglia. Anarhiștii, precum, mai târziu, balerinii, începuseră deja, pe vremea aceea, să își ia pseudonime rusești. (N. a.)

trusul cu glas răgușit și ciudat de disperat, de parcă ar fi abandonat orice pretenție de a mai fi chiar în clipa în care și-ar fi susținut-o. Scarlatti, nu-i așa? Mare amator de muzică eu însumi, al belcantoului, fost protejat al marelui Hertzen, al lui Bakunin, fost prim-bariton al Operei Covent Garden, alungat mârșav fiindcă am refuzat să cânt în fața capetelor încoronate...

Lady L. se uita la el rece, cu un soi de interes înghețat. Era o ușurare ca, după toți acei ani petrecuți printre străini, să întâlnească pe cineva pe care-l cunoștea cu adevărat: gândul a dus-o dintr-odată la tatăl ei, dar a știut să își stăpânească ostilitatea. Bărbatul a făcut câțiva pași înainte, cu mers de rățoi; micii lui ochi albaștri și tandri, fața udă de sudoare și înspăimântată îi dădeau aerul patetic al unui cântăreț întrerupt în plină romanță cu o găleată de apă rece. Lady L. a dus țigara la buze, și-a îngustat privirea și a expirat fumul. Începea să se amuze.

— E o problemă foarte delicată, un mesaj de cea mai mare importanță, o chestiune literalmente de viață sau de moarte... Nu sunt decât o simplă cutie poștală în serviciul umanității... Omul va să fie. Eliberat de toate piedicile, fericit, luminos în prospețimea naturii lui regăsite... În sfârșit. Nu a fost ușor să ajung până aici, latră câini, noaptea e neagră, dar iată-mă totuși; am dat, ca întotdeauna, tot ce-am avut mai bun în mine. Un pahar de vin ar fi foarte apreciat.

Lady L. știa că în orice clipă ar fi putut intra vreun invitat ori servitor și, din grijă față de convenienţe, era nevoită, din nefericire, să pună capăt distracției. Fiindcă se distra foarte tare. După atâția ani de etichetă, de bune maniere, de societate politicoasă și împiedicată, aerul nerușinat al acestui bărbat, amestecul lui de spaimă și sfidare, până și bocancii plini de noroi călcându-i covorul erau o gură de aer proaspăt. Însă nu își putea permite să prelungească pauza. Nici nu se punea problema să se lase surprinsă zâmbindu-i acelui personaj prea puțin agreabil, ca unui vechi prieten regăsit. S-a încruntat și a ridicat mâna spre cordonul soneriei. Moment în care, cu o rapiditate de prestidigitator, bărbatul și-a ridicat melonul și a scos din el un trandafir din tul roșu, pe care l-a ridicat cât de sus și-a putut întinde brațul.

Lady L. a contemplat trandafirul fără a face vreun gest. Chipul îi rămăsese indiferent, abia cu o umbră de surâs amuzat. Dar trupul părea a o fi abandonat dintr-odată: un vid total, în care nimic nu mai rezista, cu excepția bătăilor violente ale inimii. Cuvintele prietenului ei Oscar Wilde, „Pot rezista la orice, numai la ispită nu", i-au răsunat în urechi. A întins mâna. Platon Sofocle Aristotel Gromov a părut uluit: nu avea obișnuința reușitei. Mereu totul se rata, nimic nu ieșea, totul nu era decât neînțelegere, eroare și contratimp, indiferență și batjocură, dar continuai să crezi, să iubești tandru, să te sacrifici. Omenirea

avea puterea misterioasă de a inspira iubiri indestructibile, pe care nici un eșec, nici un fel de vorbe goale, nici o deriziune sofisticată nu le-ar fi putut clinti vreodată: era cu adevărat o foarte mare doamnă care putea cere totul celor îndrăgostiți de ea. Clovnul acesta patetic venise să își ducă la bun sfârșit amărâta de însărcinare a celui-care-primește-palme, să-i fie învinețită spinarea, după care să fie aruncat pe ușă-afară, și uite că acum ceva lua un cu totul alt sens, stătea-n picioare, ajungea să aibă un rost, o realitate. Drept care chipul i s-a luminat, i-a dat iute trandafirul, a lăsat să-i scape un oftat de ușurare, pe buze i-a apărut un zâmbet ironic și naiv, s-a apropiat cu îndrăzneală de gheridon, frecându-și palmele, și și-a turnat un pahar de Xeres.

— Pentru frumusețea vieții! a spus, ridicând paharul. Pentru o omenire fără clase, fără rase, fără patrii, fără stăpâni, unită frățește pentru dreptate și dragoste. *Cheers*.

— Bun. Și mesajul? a întrebat Lady L. cu asprime. Ai face mai bine să-mi spui totul, prietene, e prea târziu să mai dai înapoi. Vorbește, altfel pun să fii biciuit până când o să-ți pară rău că ai buci. Care e deci mesajul ăla nemaipomenit și din partea cui vine? Aștept.

Platon Sofocle Aristotel Gromov părea complet dezorientat. A clipit scurt, cu sticla într-o mână, cu paharul în cealaltă, a mai avut o ezitare, după care a început să vorbească cu un soi de curaj disperat,

ca un om care se aruncă-n apă fără să fie sigur că va putea înota. Doi dintre prietenii lui – luptători pentru o cauză sfântă, care petrecuseră opt ani în fundul unei celule – reușiseră să evadeze și să ajungă în Anglia, unde sperau să găsească ajutor și protecție, conform unei promisiuni făcute și care trebuia ținută... Așa că se gândeau că Alteța Sa ar fi avut poate bunătatea să dea un bal costumat peste exact cincisprezece zile... Ceva deosebit de elegant, de rang înalt, la care doamnele evident vor veni împodobite cu cele mai frumoase bijuterii – o serată cum numai Alteța Sa știa să organizeze –, cu valsuri și focuri de artificii, cu *foie gras*, șampanie și pui de potârniche pe pat de pâine prăjită, în fine, nu-și permite el să dea sfaturi, ba încă mai puțin ordine, nu e decât o simplă cutie poștală în serviciul umanității, transmite doar un mesaj, asta-i tot... Anumite persoane, care deocamdată erau extrem de lipsite de mijloace, ar fi putut să se alăture mascaradei și...

A amuțit și a mai golit un pahar de Xeres, uitându-se într-o parte, vizibil îngrozit de ceea ce îndrăznise. Lady L. a reflectat rapid. În lipsa totală a fricii se amesteca un sentiment de veselă nerăbdare, de exaltare aproape: urma în sfârșit să-l revadă pe Armand, iar tot restul nu mai însemna nimic.

— Percy, a fost într-adevăr un moment minunat. Aveam dintr-odată impresia că îmi fusese dat înapoi totul. Urma să plecăm împreună la Sorrento, sau la Neapole, sau poate încă mai departe, la Istanbul,

oraș căruia ambasadorul nostru în Turcia tocmai îi făcuse o admirabilă descriere în timpul unei cine. Într-un caiac, pe Bosfor, împreună cu Armand, ți-ai putea închipui ceva mai îmbătător? În situația mea, i-aș fi putut oferi de acum totul, l-aș fi putut învălui în tot luxul imaginabil, l-aș fi putut întreține așa cum merita, i-aș fi putut dărui un cadru demn de el. Firește, știam foarte bine că mai trebuia ucis câte cineva, din timp în timp – aș fi preferat, pe cât posibil, să fie un președinte de republică mai degrabă decât un rege totuși, din cauza relațiilor mele –, că s-ar mai fi întrerupt, uneori, pentru a arunca în aer un pod sau un tren, dar și un asemenea lux mi-l puteam acum permite fără vreun prea mare pericol, nu i-ar fi venit nimănui ideea de a mă bănui. Eram cam supărată pe el, cei opt ani de singurătate la care mă condamnase nu erau ușor de uitat, se purtase într-adevăr foarte crud cu mine și, chiar dacă ai să mă acuzi de frivolitate și de slăbiciune, dacă vrei, eram gata să-i iert totul. Pe calea cuvintelor confuze și prudente ale lui Gromov, ordinele lui Armand mi se înfățișau limpede: se punea problema scuturării întregii lumi bune a Londrei de bijuterii și se conta pe mine pentru lista de invitați. Mi s-a părut că aud vocea ironică a lui Dicky șoptindu-mi la ureche: „Ei bine, dat fiind că nu avem de ales, să încercăm cel puțin să ne distrăm un pic…“

Ecourile muzicii lui Scarlatti continuau să ajungă până la ea din sala de concerte. Gromov, care băuse

totuși, bătea tactul cu capul și paharul. După care muzica a încetat și au izbucnit aplauzele.

— Spui că sunt doi?

— Doi. Unul mare... un bărbat vestit, și un irlandez mic de tot cu gâtul sucit. Au fost trei, dar unul a murit în pușcărie...

— Săracul de el, a zis Lady L. Ei bine, toate astea sunt foarte interesante. Vino să ne vedem săptămâna viitoare. Fără să te mai ascunzi și îmbrăcat cum se cuvine. Poftim...

Și-a scos inelul din deget și i l-a întins.

— Vinde-l. Și-acum, șterge-o.

Bărbatul a pus paharul pe gheridon, a făcut o reverență și s-a îndreptat spre fereastră. Avea platfus. Înainte de a ieși, s-a întors, a oftat și a început dintr-odată să își plângă de milă.

— Bietul de tine, Gromov. Niciodată pe ușă, mereu pe fereastră și mereu noaptea.

Și cu asta, a dispărut.

Lady L. și-a lăsat capul pe spate. În salon, muzica reîncepuse și așa, de la depărtare, se auzeau acordurile lui Schumann. Un zâmbet ușor îi rătăcea pe buze, iar ochii pe jumătate închiși îi priveau trandafirul de tul roșu, pe care îl ținea în mână.

XII

Poetul-Laureat stătea extrem de bățos în fotoliul victorian ale cărui încântătoare motive brodate reprezentau lei, cățeluși, căprioare și turturele amestecați cu tandrețe în dulcea intimitate a paradisului terestru. Sir Percy nu intrase niciodată în pavilionul de vară și acum își plimba de jur-împrejur o privire bănuitoare, impregnată de dezaprobare. Atmosfera locului era pur și simplu neplăcută. De pildă, în pavilion se găsea un pat mare, absolut scandalos prin dimensiuni, aurit, oriental, insistent, care mirosea a harem dacă nu cumva și mai rău, având deasupra un baldachin și, mai ales, o oglindă care chiar nu avea ce căuta pe-acolo. Evita să-l privească, dar blestemata de mobilă pur și simplu îți sărea-n ochi, iar oglinda părea chiar să aibă un soi de zâmbet cinic. Întreg locul era, în rest, de un gust dubios și avea în el ceva bizar, ba chiar morbid. Peste tot erau portrete de războinici mustăcioși și bărboși, turci probabil, aplecați deasupra unor prizoniere leșinate, icoane rusești în care trăsăturile desenate cu creion din

cărbune de salbă-moale ale unui tânăr sumbru, de o mare frumusețe, înlocuiseră chipurile sfinților, măști, narghilele, o rochie spaniolă din alte vremuri pe un manechin din răchită, mult prea multe perne moi, dar și un paravan ciudat, făcut în întregime din cărți de joc: sute de dame de pică lipite unele lângă altele, care păreau că te măsoară din cap până-n picioare cu ochiul lor negru, plin de prevestiri funeste. Peste tot, parcă de la sine înțeles, boturile animalelor lui Lady L. erau pictate cu totul ireverențios peste chipuri omenești, peste portretele de familie ale Lordului L. Câini, pisici, maimuțe, veverițe, papagali în costume de la Curte îl priveau țintă, mândre, pe Sir Percy Rodiner din înălțimea cadrelor lor aurite. Aceasta era una dintre modalitățile favorite ale lui Lady L. de a-și petrece timpul: o văzuse pictând ore-n șir imaginea cine știe cărui cățeluș care tocmai îi murise peste chipul unuia dintre distinșii străbuni ai soțului ei. Pisici în armură, pisici pe cal, în uniforma lăncierilor din Bengal, pisici în ținută de amiral, pe puntea corăbiei, la Trafalgar, privind cu ocheanul flota dușmană, capre în uniformă, cu căciula de blană a grenadierilor din Gardă, ținând cu mândrie într-o labă un pergament îngălbenit pe care încă se mai putea distinge nobila deviză *Je maintiendrai*[1], papagali suprapuși peste trăsăturile

1. Deviza lui Wilhelm de Orania, din 1815, deviză națională a Regatului Țărilor de Jos. (N. tr.)

demne ale unei străbunici, capetele angelice ale unor pisoi proaspăt fătați pictate pe fotografia de grup a nepoților ei aflați împreună cu doica transformată în maimuță, și un superb motan negru, reprezentat într-o atitudine deosebit de îndrăzneață, pe cal, cu sabia scoasă, strângând puternic, cu coada voluptuos înfășurată pe lance, stindardul unuia dintre cele mai ilustre regimente ale Majestății Sale.

— Acesta e iubitul meu Trotto, a explicat Lady L. Dragul de el conduce asaltul Brigăzii Ușoare, în Crimeea. Este unul dintre cele mai glorioase momente ale istoriei noastre, cum bine știi.

Sir Percy i-a aruncat o privire dezaprobatoare. Lady L. era așezată într-un uriaș fotoliu baroc peruvian, îmbrăcat în purpură și aur: spătarul era dominat de o gură de leu, iar brațele se terminau cu labele acestuia, cu ghearele scoase. Lady L. părea ușor emoționată, ca de fiecare dată când vorbea despre amintirea cuiva dintre cei dragi și dispăruți. Poetul-Laureat întorcea capul într-o parte și-ntr-alta, cu aerul sever al omului curajos, dar continuu în gardă. Lupta greu cu senzația de pericol, de tainică primejdie. Atmosfera din pavilion avea ceva apăsător și un pic sinistru, lucru datorat, în parte, lipsei de aer proaspăt, în așa fel încât fiecare obiect prăfuit, fiecare petic de stofă, fiecare bucată de lemn își impunea prezența fizică, mirosul de învechit și uscat ce părea să te solicite. Jaluzelele erau coborâte și puțina lumină care reușea să se strecoare înăuntru nu făcea

decât să sublinieze bizareria locului și stranietatea obiectelor cu care era ticsit. Ideea de oarecare pericol latent era absolut absurdă și totuși greu de îndepărtat. Sir Percy Rodiner s-a întrebat dintr-odată dacă nu cumva prietenii anarhiști ai lui Lady L. nu utilizaseră odinioară pavilionul pentru a-și depozita acolo bombele. Locul se preta excelent unui asemenea scop: explozibilul ar fi putut fi ascuns oriunde, în șifonierul din Zanzibar, poate, cel încrustat cu fildeș și sidef, sau în seiful îmbrăcat în piele, negru și pântecos, în care bancherii din Madras obișnuiau să își păstreze aurul și pe care Glendale îl adusese dintr-una dintre călătoriile lui în Orient.

— Bine, a zis morocănos, străduindu-se să își ascundă starea de rău tot mai pregnantă. Și-atunci ce-ai făcut?

Acum credea fiecare cuvânt din povestea ei: atmosfera locului îi conferea un curios accent de adevăr. A aruncat încă o dată o privire scurtă spre pat, element de mobilier deosebit de dezgustător și care chiar nu avea ce căuta în Anglia.

— E un pat tunisian, i-a explicat Lady L. L-am cumpărat chiar eu de la Kairouan. Provine direct din haremul beiului și…

— Și-atunci ce-ai făcut? a ripostat rapid Sir Percy, pentru a fi scutit de cine știe ce alte detalii care riscau să însemne pentru el o lovitură mult prea puternică.

— Două săptămâni, pentru a da un bal mascat cu adevărat reușit, era puțin. Deci am fost foarte

ocupată. Și, colac peste pupăză, prințul de Wales ne-a anunțat grațioasa-i intenție de a petrece weekendul la noi, la întoarcerea de la Bath, ceea ce însemna o suită de cel puțin douăzeci de persoane, printre care, firește, Miss Jones, și două zile pierdute cu baliverne și împlinire de hachițe. Sigur că aveam o sută patruzeci de servitori, ca să nu-l mai pun la socoteală și pe soțul meu, dar oricum trebuia să fiu atentă personal ca Eddie să se simtă în largul lui, ca eticheta să fie respectată riguros, sub aparența unei amabile nepăsări – toate regulile jocului, ce să mai vorbim. De-a dreptul istovitor. Trăiam însă ca-n transă, într-o fericită nerăbdare: urma să-l revăd în sfârșit pe Armand și, după cum ți-am mai spus, nimic altceva nu părea să mai conteze. Mă întrebam cum suportase cruda noastră despărțire, dacă avea să mă găsească schimbată, dacă tot mai iubea omenirea cu acea pasiune totală care-mi lăsase un loc atât de îngust în inima lui sau dacă rivala sfârșise prin a pierde un pic din farmec în ochii lui dezamăgiți după lecția pe care ea i-o dăduse. Nu prea îndrăzneam să mizez pe asta, și totuși până și cei mai mari poeți sfârșesc prin a se sătura de lună, astfel că în unele clipe mă simțeam sigură că urma să mă ia în brațe și să-mi ceară tandru iertare pentru tot răul pe care mi-l pricinuise. Mi-a luat o groază de timp pentru a stabili lista invitaților pentru bal, încercând să îmi amintesc de toți cei cărora aveam să le întorc vreun gest amabil, în așa fel încât să nu uit și să nu

jignesc pe nimeni, și trebuie să mărturisesc că resimțeam o anumită plăcere la gândul că unora dintre cele mai arogante dintre prietenele mele le vor fi șterpelite bijuteriile. În rest, nu aveam de ales, nu exista nici cea mai mică posibilitate de a opune rezistență din partea mea, era de ajuns ca Armand să spună o vorbă și să-mi dezvăluie trecutul pentru ca scandalul să izbucnească. De minune: asta mă scutea de procese de conștiință și de dileme morale. Ai intrat în horă, joci până la capăt și, trebuie să mărturisesc, contam pe câțiva care aveau să-și piardă capul de la atâta-nvârteală. Mă simțeam cam încurcată la gândul de a-l revedea pe Sapper, mă consideram mai vinovată față de omulețul acela decât față de Armand, fiindcă pe Armand îl iubeam cu pasiune, dar Sapper stătuse opt ani la ocnă fără vreun motiv. Prințului de Wales i-am făcut o mie de mici bucurii, așa că părea deosebit de mulțumit. Soțul meu nutrea pe atunci speranța de a fi numit ambasador la Paris și, firește, Eddie, care tocmai se împăcase cu maică-sa, ar fi putut constitui un ajutor prețios. Eram, prin urmare, hotărâtă să fac tot ce puteam mai bine. Altfel, trebuie să recunosc, eram destul de tentată să fiu ambasadoarea Angliei la Paris: îmi ziceam că ar fi fost amuzant să văd Parisul dintr-un unghi atât de diferit. De altfel, Parisul este un oraș în care se pot duce la bun sfârșit în egală măsură chestiunile sentimentale și acelea de stat, și dacă Armand ar fi fost de acord să se lase în voia

vieții măcar ceva vreme, punând deoparte ideile acelea ale lui, chiar c-am fi putut petrece câțiva ani foarte fericiți împreună. Aveam să-l instalez într-o vilă particulară discretă, să-i asigur un trai plăcut, fără vreo problemă materială, ba chiar și-ar fi putut continua cu prudență activitatea politică, iar eu i-aș fi putut fi deosebit de utilă, cu condiția să nu exagereze și să se dea dovadă de precauție. De altfel, contactul cu tâlharii de toate soiurile, pe care trebuia să-i fi întâlnit în închisoare, speram să-l mai fi dezintoxicat de idealism, să-i fi adus o brumă de bun simț realist, să-l fi influențat cât de cât: într-adevăr, vedeam viitorul în roz. Aș fi putut chiar să-l ajut să fie ales deputat. Nu aveam decât douăzeci și cinci de ani și încă îmi mai făceam iluzii. Ardeam de nerăbdare și soțul meu se cam mira văzându-mă cum umblam ba pe-afară, ba prin casă, cu privirile pierdute, cu un surâs visător pe buze. Mă simțeam atât de fericită, încât uneori îl sărutam pe neașteptate și-i strângeam mâna cu tandrețe. Nici că mai fusese martorul unor asemenea manifestări de bucurie. Mi se întâmpla să mă ridic și să alerg în camera fiului meu pe care îl luam în brațe, îmi ascundeam zâmbetul fericit în buclele părului lui și-l acopeream de sărutări: ce păcat că nu era mai mare, aș fi dorit atât de mult să-i spun întreg adevărul, eram convinsă că ar fi înțeles și iertat totul. Privirea amuzată a lui Dicky mă urmărea oriunde și simțeam că aveam aprobarea lui completă.

Gromov s-a întors să ne vedem, conform înțelegerii, de data aceasta prezentându-se curajos pe ușa principală și în plină zi. Am pus împreună la punct toate detaliile. Am convenit ca fugarii să se deghizeze în pavilion, la căderea nopții, după care să se amestece printre invitați: m-a amuzat foarte tare să le aleg costumele. Pentru Sapper am pregătit pur și simplu o ținută de jocheu, cu șapcă și cazacă în negru și oranj, culorile soțului meu. Pentru Gromov, o rasă de călugăr franciscan, care mi se părea că mergea de minune cu genul lui de frumusețe. Și mărturisesc că nu fără o anume maliție i-am ales lui Armand peruca albă și costumul de Curte al unui gentilom din vremea lui Ludovic al XV-lea: noblețea sufletească o implica pe cealaltă și aveam senzația că așa urma să atragă privirile care-i erau datorate. Fostul bariton al Operei Covent Garden mă asculta respectuos, cu melonul în mână, aruncând priviri uluite și înspăimântate spre prințul de Wales, care se plimba împreună cu soțul meu pe gazon. Revăzându-l proțăpit așa, pe picioarele lui enorme, cu platfus, ca un pinguin, făcând plecăciuni la fiecare ordin pe care i-l dădeam, mi-am spus că, și cu un pic de antrenament, ar fi fost cu siguranță un excelent majordom de care aveam mare nevoie în acel moment. Am fost însă nevoită să renunț la idee, amintindu-mi că bea prea mult.

XIII

Invitații coborau din tren în gara din Wigmore, unde încă de dimineață erau așteptați de trăsuri. S-au servit răcoritoare pe pajiște, într-un cort superb, împodobit cu obișnuitele motive ale lui Dandalo: amorași bucălați, cu poponețele rozalii, tineri zei zburând pe bolta azurie în carul lor înaripat, o întreagă lume fermecătoare, a cărei frivolitate și ușurință erau ca o sfidare adusă de trandafiriu negrului și de albastrul pastelat roșului sângeriu. Totul era departe de marea artă care, în catedrale, celebra cultul suferinței și făcea din muzeele care-i erau dedicate, locuri ale agoniei.

Pe la ora șapte, fiecare s-a dus să își îmbrace costumul și o mulțime de servitori au invadat pe loc toate etajele, cu brațele încărcate de turbane, peruci, cape și spade, în timp ce glasuri iritate cereau un drot sau niște manșete rătăcite. Cei mai mulți dintre musafiri își aduseseră servitori cu ei; unii chiar își chemaseră coaforul și croitorul, pentru a nu fi luați pe nepregătite.

Lady L. se costumase în ducesa de Alba, al cărei portret ocupa locul de onoare deasupra scării principale; înainte de a coborî în sala de bal, s-a oprit o clipă înaintea legendarei ducese și i-a adresat o rugă tăcută, dar înfocată, celei ce știuse să iubească sub semnul unui asemenea abandon, dar și cu o asemenea cruzime. Lordul L., după multe ezitări, își alesese un costum de doge venețian, iar ea nu își putuse înfrâna un zâmbet amintindu-și că dogii Veneției erau toți căsătoriți, de fapt, cu marea tainică și adâncă.

La ora zece, șampania începea deja să împrumute vocilor și râsetelor accente înfierbântate; arlechinii, regii magi și prinții orientali pălăvrăgeau cu inevitabilele Șeherazade, păstorițe și zeițe Britannia, în fața a trei bufete cu lungimea de douăzeci de metri fiecare, a căror aranjare fusese supravegheată de însuși domnul Fortnum, în timp ce orchestra de țigani, adusă după adevărate lupte de la Café Royal, cânta melodii din stepă, care sporesc apetitul și merg atât de bine cu antreurile. Lady L. era într-un continuu du-te-vino printre musafiri, febrilă și fericită, abia ascultând ce i se spunea; privirea îi aluneca peste măști, nasuri false, deghizări: Armand probabil că deja era aici, așa că-l căuta printre conchistadori, Don Juani, mari inchizitori ușor afumați și faraoni cu bărbi de aur. Era încă supărată pe el, se purtase doar atât de urât cu ea, o lipsise de dovezile lui de tandrețe timp de opt ani și, poate, și el era supărat pe ea și, fără îndoială, avea să-i dea o lecție, să o certe

cum știa atât de bine s-o facă, dar era sigură că totul avea să fie uitat încă de la primul sărut. A dat ocol salonului verde cu papagali, în care sute de păsări roșii, verzi, albastre, galbene zburau până la tavan, în timp ce mici maimuțe cu boturile negre țopăiau prin binevoitoarea junglă italienească și păreau gata să țâșnească pe lustre, în coafuri și decolteuri, a trecut prin marea sală de bal unde primul vals aruncase pe dalele de marmură negre și albe veselele sale vârtejuri, rătăcind, cu evantaiul în mână, ca unul dintre acele automate care se-nvârt în loc sub clopotul de sticlă al cutiei muzicale, și dintr-odată l-a zărit, în picioare, în cadrul ușii-fereastră care dădea spre terasa cea mare, între un călugăr franciscan cu mutră naivă și îngrozită și un jocheu imobil, cu capul într-o parte. O farandolă țopăitoare, cu personaje din *commedia dell'arte*, care păreau să fi ieșit de sub penelul lui Tiepolo, i-a despărțit o clipă, într-un nor de confetti; apoi privirile li s-au reîntâlnit, iar ea a înaintat, cu mâna întinsă, cu un surâs amabil pe buze, către marchizul în haine de mătase și cu perucă albă, care deja se înclina galant. Costumul îi venea de minune, iar ea își amintea foarte bine trupul lui.

— Armand Denis în haine de Curte, zice Lady L. Ăsta deja era un rezultat. Din păcate, pe atunci nu existau fotografi. Nu mă puteam împiedica să nu-i mângâi cu tandrețe ceafa cu vârfurile degetelor, în timp ce dansam și cred că nu prea gusta modul frivol

de a-i atinge ușor cu buzele lobul urechii: știi, nu era deloc bărbatul potrivit pentru serbări galante. Simțeam însă nevoia irezistibilă de a-l pedepsi și aș fi dat orice pentru a-l forța să iasă din universul lui și pentru a-l obliga să trăiască într-un tablou de Fragonard. Nu se schimbase, era la fel de frumos, mai ales când furia, pasiunea, o indignată violență greu de înfrânat îi dădeau privirii acea sălbatică intensitate ce i se potrivea atât de bine. Dar era parcă *prea* micuț. Am mai remarcat că băuse, ceea ce nu i se întâmpla niciodată mai-nainte. Dar, ce să mai vorbim, petrecuse opt ani în pușcărie, deci avusese tot timpul să mediteze la natura umană, și poate că i se părea mai puțin frumoasă, poate că își mai pierduse pentru el din atractivitate, acum, că-i arătase de ce e uneori capabilă... Vocea îi avea acum accente aspre, răgușite, iar ochii, o expresie indignată, rănită, violentă, nu găsesc alte cuvinte, un soi de vehemență, de protest. Pe scurt, cu puțină bunăvoință, ți l-ai fi putut deja închipui peste zece, cincisprezece ani, cu sticla de poșircă de vin roșu pe sub vreun pod de pe Sena, uitat și disprețuit de „ea", de îndepărtata lui prințesă care descoperise, printre noii aspiranți, noi amanți pentru a-l face să sufere, așa că din anarhist nu mai rămăsese decât o făcătură eșuată. Nici nu-ți poți imagina, dragă Percy, ce simțeam. Fiindcă e în afara registrului tău de imaginație. Mă tem că nu ești un extremist, că, pentru tine, terorismul e ceva ce se întâmplă în Spania sau în Sicilia,

doar produsul pasiunilor politice... Nu poți înțelege. Mă cuprindea dorința de a-l sfâșia, de a mă sfâșia pe mine, de a fi a lui cu totul, umilă, într-o totală supunere, de a...

A amuțit. Poetul-Laureat se uita undeva, în gol, evitând cu grijă să o privească. Numai Dumnezeu știa de ce expresie de tandrețe și de regret risca să dea pe chipul acela pe care totuși crezuse că-l cunoștea atât de bine și pe care fiece trăsătură părea să smulgă legilor naturii o tinerețe și o puritate pe care nici un asalt al timpului nu reușise să își pună amprenta. Lady L. închisese ochii. Surâdea. Și avea să conteste până la capăt, pentru a-l exaspera și mai tare, pentru a extrage încă o sclipire din acea privire, încă un accent dureros din glas, pentru a-i simți mai bine sub gheare carnea și sângele.

— Complimentele mele, doamnă. Trădați de minune...

Alcătuiau un cuplu atât de fermecător, încât Polichinellii, zânele, Nelsonii, Bonaparții și Cleopatrele care se-nvârteau în jurul lor, pe tabla de șah din marmură, încetineau în trecere pentru a o admira pe ducesa de Alba care zâmbea vesel în brațele unui curtean al lui Ludovic al XV-lea, în haine de mătase albă și pe care nimeni nu-l cunoștea, dar ale cărui gesturi purtau pecetea acelei distincții naturale pe care cei din familiile aristocratice le observă imediat

și a cărui frumusețe virilă trezea curiozitatea femeilor și iritarea bărbaților.

— Ah, Armand, Armand!...

— Bine, bine. Ai grijă, suntem observați. Să ne spunem lucruri plăcute.

— Ascultă-mă...

— Câtă nevinovăție în privire, ce aer uimit... Bine jucat. O mare doamnă, ce mai. Titluri autentice de noblețe, revoluționari denunțați, dați pe mâna poliției, cum se cuvine. Minciună, ipocrizie, trădare... Incontestabil, o femeie din lumea bună.

— Armand...

— Da, Armand. Bordelul nu face neapărat dintr-o femeie o curvă, dar cu un pic de lux, de frumusețe, de rafinament, nu-i așa, poți ajunge foarte bine, te poți vinde, îți poți vinde prietenii...

— Nu eu am fost...

Era un deliciu să-l vadă chinuindu-se așa, să-i asculte glasul bombănitor printre dinții strânși, să-i simtă acea indignare aproape disperată, care-i stătea atât de bine. I-a strâns tandru mâna.

— Ești frumos, știi?...

— N-am de gând să mă răzbun, stai liniștită. Nu riști nimic, doar că mai avem nevoie de tine. În rest, răzbunarea e o satisfacție prea personală pentru gustul meu, prea egoistă. Nici eu nu contez, nici tu, nu facem altceva decât să trecem pe-aici, așa, de-un vals, ce să mai vorbim... Contează, din contră, că dușmanii noștri învinș peste tot, că imprimeriile ni

s-au închis, că militanții noștri au fost împrăștiați și lipsiți de mijloace, în timp ce conducătorii și negustorii de tunuri se pregătesc să ducă popoarele la abator și că Internaționala Socialistă, cu mănușile ei albe și promisiunile de zăhărel pentru proletariatul cuminte, ne răpește toate pozițiile... Ne trebuie mulți bani. Acum, că ai ajuns o curvă adevărată, ne vei fi cu adevărat utilă...

— Glendale îți supraveghea și cele mai mici mișcări, era la curent cu orice, el a...

— E-n ordine, ți-am mai zis. Când te dezbrăcai ca să-ți lași clientul să ți-o tragă, nu făceai prea mare rău... Bărbații nu fac niciodată rău când își scot pantalonii... Asta-i morala burgheză. Deci, nu, pentru adevăratele lor ticăloșii, oamenii se-mbracă. Își pun uniforma, sacoul. Nimeni nu a făcut vreun mare rău în curul gol...

— Armand...

— Mda, Armand. Haide. Zi-o. Dar zi-o-n formulă completă. Armand, te iubesc. Refrenul e știut, umblă peste tot. *Carmen*, Bizet, marea operă la care lumea bună merge să se-mbete cu găunoșenii sonore, pentru a-și ascunde urâțenia sub produsele de înfrumusețare... De mă iubești, eu te iubesc și de te iubesc, ai grijă de tine... Se știe. S-a văzut. S-a-nțeles. N-am stat opt ani în pușcărie degeaba...

— Glendale a...

— Minți. De mințit, minți bine. Fiindcă, îți zic, o să minți cum n-ai mai mințit vreodată și asta-i

puțin spus... Într-adevăr, îți vei juca marele rol. O să rămâi unde te afli, printre Rotschilzii și Gulbenkienii tăi, printre ducii și milorzii tăi, dar vei lucra pentru noi, pentru marile mulțimi uitate, pentru o omenire invizibilă din înălțimile la care te-ai cățărat...

Nu se schimbase. „Ea" rămăsese la fel de frumoasă în ochii lui. Și-o iubea la fel de mult. „Ea" putea face orice, se descurca el spre a-i găsi scuze și alibiuri. Crimele, ticăloșiile, lașitățile și cruzimea i le punea pe seama unei clase, unui mediu, unei societăți. Omenirea rămânea deasupra oricărei bănuieli. O foarte mare doamnă, cu nume prestigios, pe care nimic nu o putea atinge ori murdări. Numai că glasul emitea aceleași mârâituri minunate, iar cuvintele contau prea puțin.

— Armand...

Șampania, valsul, emoția îi suceau capul, iar ea nu mai știa prea bine unde se afla. Cu greu reușea să se mai abțină, să nu se lipească de el, să nu își lase privirea să rătăcească îndrăgostită, cu zâmbet fericit, peste trăsăturile lui. Să fi fost ea, oare, Lady L. cea respectată, răsfățată, admirată, de care erau îndrăgostiți în taină cel puțin cinci bărbați din sala de bal, ori tot Annette rămăsese, cea gata să își asume toate riscurile și să comită toate nebuniile pentru a smulge vieții încă o clipă de beție vinovată?

— Haide, Armand. Hai să plecăm. Să plecăm imediat. Ia-mă cu tine.

— Gata cu gânguritul. O să rămâi aici, pe piedestal, și-o să lucrezi pentru noi.

Valsul se termina și a trebuit să facă un efort pentru a înțelege ce îi spunea: după următorul dans, se întâlneau în sala de biliard; apoi, când petrecerea era în toi, Armand, Gromov și Sapper urmau să facă turul etajelor. S-au despărțit, iar ea a făcut câțiva pași pe caroiajul de marmură, s-a oprit să bea un pahar de șampanie, l-a ascultat politicoasă pe Sir Walter Donahue, deghizat în valet de cupă, care își alesese momentul acela pentru a-i vorbi despre vicontele de Lesseps și despre afacerea Panama, după care s-a îndreptat în fugă spre camera fiului ei. Lumina lunii mângâia chipul adormit, iar mâna lăsată pe plapumă ținea un Punch cu nasul coroiat și roșu, care o fixa cu ochii lui răutăcioși. S-a aplecat spre copil și, într-un elan aproape sălbatic, și-a lipit buzele de mica lui ureche caldă. Băiețelul s-a mișcat, a întors capul, dar nu s-a trezit. I-a fost însă îndeajuns să simtă pe obraz acea răsuflare fragilă pentru a-și regăsi pe loc controlul și luciditatea și, când s-a întors lângă invitați, era în atitudinea ei, în fiecare mișcare, o relaxare sigură de sine, calificată adesea și atât de greșit drept „regală"

— În tot ce conta, eram încă o femeie din popor, a constatat Lady L. Încă nu aparțineam, din fericire, lumii bune. Și asta m-a salvat. Eram încă foarte aproape de natură și de fiecare dată când se vorbește în fața mea despre femela care își apără puiul – Kipling a scris pagini minunate în sensul acesta – știu că am făcut un lucru teribil, dar că nu am nimic să-mi reproșez.

În salonul verde cu papagali, un Mefisto care se juca neatent cu propria coadă stătea de vorbă despre chestiuni politice cu un John Bull cu joben, care părea ieșit dintr-o caricatură a revistei *Le Charivari*. Un prinț arab, care se-ntâmpla să fie ambasadorul Olandei pe lângă Curtea de la Saint-James, își spunea părerea despre situația din Transvaal unui pirat foarte slab, cu bandă neagră la ochi și înfășurat într-un fular sângeriu: Saint-John Smith, secretarul permanent al Foreign Office. Președintele tribunalului King's Bench, unul dintre cei mai severi și mai temuți magistrați ai vremii sale, venise deghizat în Casanova, ceea ce lui Lady L. i s-a părut destul de impresionant; acesta bea șampanie stând la taclale cu un călugăr franciscan care asuda cu picături mari și a cărui privire se străduia cu disperare să scape de cea a judecătorului, într-o veritabilă chemare în ajutor.

— Da, Înălțimea Voastră... asupra acestui subiect sunt absolut de acord cu Înălțimea Voastră, bâiguia bietul Gromov cu glas răgușit și mecanic, vizibil fără a asculta nici măcar o vorbă din tot ce îi explica magistratul. Cum îmi spunea într-o zi Disraeli... Cum bine zicea... în fine, indiferent ce mi-a spus, sigur avea dreptate... un mare om, Disraeli, incontestabil. Vânam amândoi cocoși de munte în Scoția... Sau să fi fost potârnichi? În orice caz, doar în sezonul de vânătoare. Absolut legal... N-am braconat în viața mea, pe cuvânt de onoare... Am spus-o întot-

deauna: trebuie să respecți legea, dacă vrei ca legea să te respecte, clar...

S-a îndepărtat dând înapoi și mai că s-a ascuns după Lady L., cu respirația tăiată: fața îi era inundată de sudoare și până și ochii păreau a-i înota într-un lichid unsuros.

— E prea mult, tremur ca o frunză, uitați... Bărbatul acela, cel care se uită la mine, mi-a altoit trei ani de pușcărie fiindcă am insultat Coroana, după manifestația Jubileului împotriva reginei... Mi-a zis că e sigur că ne-am mai întâlnit pe undeva... Nu-mi mai rezistă inima la asemenea încercări, nici nu mai văd, am o ceață pe ochi, mi-e o frică abominabilă, e sfârșitul, vă spun... Nu așa ar trebui să fiu tratat... Sunt cel din urmă anarhist care-a mai rămas prin Anglia, ar trebui totuși să fiu menajat...

În sala de biliard, Armand conversa amabil cu trei doamne care păreau fermecate de el și dintre care una era costumată în Maria Antoaneta, alta în Jeanne d'Arc și a treia în Ofelia, dacă nu cumva era Julieta. În orice caz, și-a zis Lady L. iritată, aveau fiecare cel puțin douăzeci de ani în plus față de rolurile lor. Armand a reușit în sfârșit să scape și s-a apropiat de ea. Au ieșit pe terasă și s-au oprit în pragul întunericului. Un vals vesel, rapid, feminin ridica în spatele lor râsete și țipete, iar lejeritatea muzicii părea a-și bate joc de toate greutățile pământului.

— E totul gata?

— Mi-am lăsat în dormitor sacoșa. Cu bijuteriile mele. La etajul unu, ultima ușă pe dreapta. Ia-le. E

o adevărată avere, ai cu ce să omori un an de zile. Dar nu te atinge de ceilalți. E prea periculos.

— Cum, doamnă, nu vă amuză să vă vedeți cele mai bune prietene lăsate fără bijuterii?

— M-ar amuza enorm, iubitule, dar nu poți râde tot timpul...

Lady L. și-a ridicat fața și gâtul în aerul nocturn, căutând în răcoare un dram de calmare.

— Armand, Armand, nu ți se întâmplă niciodată să dorești să trăiești un pic și pentru tine?

— Mi se-ntâmplă tot timpul, dar trebuie să știi să te abții.

— Să te abții să fii fericit?

— Numai asta cer, dar trebuie să și ai cu cine.

— Păi câți locuitori are pământul? Un miliard? Două?

— Vor ști ei curând cum să-ți amintească de existența și de numărul lor.

— Ia bijuteriile. Tâlhărește-mi invitații. Păstrează însă o parte pentru tine. Hai să plecăm undeva, pentru un timp, doar noi doi. În India, în Turcia...

— Hotărât lucru, n-o să înțelegi niciodată nimic din dragoste.

Vocea îi căpătase accente dureroase aproape. Lady L. s-a gândit la singurul anarhist veritabil pe care-l cunoscuse: „Iubitul dumneavoastră este un mâncător de stele care se ia drept un reformator social. Aparține celei mai vechi nobilimi a pământului, aceea a visătorilor idealiști. Coboară direct din

Moartea lui Arthur și din cavalerii rătăcitori plecați în căutarea Graalului al cărui secret crede a-l fi descoperit în *Principiile anarhiei*. Aceștia ucideau la fel de mult și pe vremea vrăjitorului Merlin, chiar dacă nu era vorba despre aceiași dragoni. Setea de absolut, un fenomen foarte interesant și, de altfel, destul de periculos, fiindcă duce aproape întotdeauna la masacre de toată frumusețea. Este unul dintre marii îndrăgostiți pasional de omenire, care, într-o bună zi, sfârșesc prin a-și distruge iubita printr-o crimă pasională, rănit fiind în propriul sentiment. – Da, dragă Dicky, ai de o mie de ori dreptate, dar e așa de frumos! – Atunci comandă-i lui Boldini portretul lui, pe post de Pierrot lunar, și fă ce vrei cu restul".

Numai că toți clopoțeii batjocurii, pe care învățase atât de bine să-i facă să sune la ureche, pentru a încerca să acopere accentele profunde și disperate ale vieții, toate atitudinile abil construite din care încerca să își alcătuiască o a doua natură, în speranța de a o uita pe cealaltă, pe cea adevărată, toate șiretlicurile amabile nu-i mai erau de nici un ajutor în fața nevoii de a păstra, de a avea, de a întoarce spre ea acea frumusețe care se găsea în el și care se îndrepta spre o alta, o rivală cu milioane de chipuri necunoscute, așa că, dintr-odată, a lovit balustrada de piatră cu evantaiul atât de impetuos, încât acesta s-a rupt.

— Să ne întoarcem.

XIV

Sir Percy Rodiner, cu mâinile puțin încleștate pe brațele fotoliului, își plimba în jur privirea bănuitoare: era de crezut că Lady L. avea un motiv serios de a-l fi adus aici, căci locul acesta nu era exact unul dintre cele în care ținea să fie văzută. O pendulă era ascunsă pe undeva, fără îndoială în spatele paravanului acoperit cu damele de pică indiscutabil sinistre, iar tic-tac-ul ei regulat, implacabil, părea că presimte apropierea unui moment fatal: după toate acele povești cu teroriști și atentate cu bombă, avea senzația că mișcarea unui funest orologiu fusese pusă în funcție și că tot acest decor morbid urma să-ți sară dintr-odată în față. Atmosfera pavilionului avea în ea ceva scandalos, ceva dubios și sugestiv, și nu te puteai împiedica să nu resimți în acest cadru unele curiozități nesănătoase și nici măcar să nu te lași purtat pe aripile unor anume reverii. Astfel, pe pereți erau tablouri de o inspirație clar ofensatoare: femei blonde, poate chiar englezoaice, deși aveau sânii complet dezgoliți, gata să leșine în brațele unor

amanți mustăcioși și bronzați de la natură, pe malul Bosforului; desene pentru care cuvântul „îndrăznețe" nu era suficient spre a le preciza natura; două sau trei gravuri în detaliile cărora era mai bine să nu se intre și care puteau fi doar calificate drept „franțuzești"; călăreți negri ducând pe cai prizoniere albe, care parcă numai asta așteptaseră; peste tot îndrăgostiți strângându-se în brațe la toate latitudinile, în troici, pe zăpadă, în clasicele balcoane italienești, sub clasicele claruri de lună, și însuși aerul părea încărcat de săruturile lor. Poetul-Laureat stătea în mijlocul tuturor acestora cu aer reprobator, cu atât mai încurcat cu cât Lady L. îl urmărea cu un zâmbet amuzat. Toată strânsura aceasta de lucruri era lipsită de orice valoare și era greu de imaginat care era comoara pe care ea o ascundea acolo și pe care trebuia să o ajute să o transporte în altă parte, dincolo de pavilionul amenințat – cu siguranță, Sir Percy era acum convins de asta – cu distrugerea iminentă. Unica pânză de o oarecare valoare de piață din pavilion era o pictură de Fragonard reprezentând o scenă cu odalisce îmbăindu-se. Poetul-Laureat nu știa că Fragonard pictase subiecte de inspirație orientală. Credea că își limitase indecența la Franța.

— Nu știam că ai colecționat astfel de... nimicuri, a comentat el sec.

Lady L. se juca distrată cu capetele șalului indian care-i învelea umerii. Contempla ceva zâmbind tandru; Sir Percy i-a urmărit privirea și s-a trezit în fața

botului unuia dintre animalele ei îndrăgite: un motan uriaș, tigrat, în costum de marinar, cu guler albastru și pe cap cu un pompon roșu, într-o minunată ramă aurită. Și s-a întrebat cu tristețe ce canar ori papagal avea să figureze într-o zi peste propria sa fizionomie, când va îngroșa și el rândurile prietenilor dragi dispăruți.

— Unele dintre obiectele de aici au pentru mine o mare valoare sentimentală. Acum, că pavilionul va fi dărâmat, aș vrea să mă ajuți să le duc în altă parte.

A scuturat din cap cu acel gest viu și capricios pe care i-l cunoștea atât de bine.

— Mi-am petrecut o mare parte din viață aici și tot acest bricabrac, cum îi zici tu, Percy, a făcut și el tot ce a putut pentru mine... M-a ajutat să visez... să-mi amintesc...

Cât e de ciudat, se gândea ea cumva nevenindu-i să creadă, cât e de ciudat să te trezești dintr-odată așa, o foarte bătrână doamnă, ca acum, și să-ți spui că au trecut aproape șaizeci de ani, șaizeci de ani cu-adevărat, și că n-a mai rămas nimic, că totul s-a evaporat, că balul s-a terminat. Auzea totuși cu atâta claritate notele *Ceardașului* și vedea cuplurile învârtindu-se pe sub lustră, și orchestra de țigani cu viorile și tamburinele lor, și dirijorul care Dumnezeu știe de ce se îmbrăcase în uniformă de austriac, numai fireturi aurite, și jocheul care era și el acolo, în fața ei, în cadrul ușii, cu casca și toca lui oranj cu negru, cu cravașa în mână, cu capul lăsat într-o parte, în

mijlocul unui grup de bărbați care îl priveau lung, cu cea mai mare atenție. Băuseră cu toții prea mult. Unul dintre ei era Sir John Evatt, al cărui cal, Zefir, câștigase derby-ul din acel an.

— Vă rog, vă rog să-mi permiteți, zicea Evatt. Pretindeți că dumneavoastră l-ați călărit pe Hurricane în ultima lui cursă, la Ascot?

— Exact, domnule, eu și nimeni altcineva, i-a răspuns jocheul cam pus pe harță.

— Și mai afirmați că tot dumneavoastră l-ați călărit pe Sirius pentru familia Rothschild?

— Asta afirm, da, pe cuvânt de onoare, domnule! i-a răspuns Sapper sec. Un cal măiestru, Sirius, domnule.

— Și că ați câștigat de două ori Grand National?

— De două ori, domnule. De două ori, doi ani la rând, acesta-i adevărul, domnule.

Cei trei bărbați s-au privit rece, legănându-se ușor de pe un picior pe altul.

— Atunci, domnule, vă pot spune că ați venit aici costumat în „Sapper" O'Malley, celebrul mic jocheu care și-a rupt gâtul acum doisprezece ani la Paris, la Grand Prix-ul din Bois de Boulogne.

— Absolut exact, domnule, memoria dumneavoastră vă face cinste.

— Faimos jocheu, Sapper acela, a adăugat Evatt.

— Vă împărtășesc în întregime opinia, domnule, a zis Sapper.

— Păcat că și-a rupt gâtul.

— Păcat, într-adevăr mare păcat, domnule, s-a arătat Sapper de acord.

— Mă întreb ce s-o mai fi întâmplat cu el de atunci?

— O mulțime de lucruri, o mulțime de lucruri, domnule.

— Era cel mai mare dintre toți, a zis Evatt.

— Într-adevăr era singurul, unicul de felul acela, da, așa e, domnule, a întărit Sapper.

— Atunci, să bem pentru bietul lui suflețel, domnule, a propus Evatt.

— Așa e, să bem, domnule, a confirmat Sapper.

Acela a fost momentul în care Armand a intervenit, simțind că jocul începea să devină periculos. L-a tras pe Sapper spre bufetul unde deja se afla Gromov care, pradă unei spaime teribile, dădea pe gât ceașcă după ceașcă de consommé fierbinte, pentru a încerca să se liniștească.

— Nu mai pot, le-a spus smiorcăit. Mi-e o frică absolut monumentală, ceva minunat, de altfel, ceva vecin cu adevărata măreție... Mi-e groază de acțiunea directă. Întotdeauna am dat tot ce-am avut mai bun în mine într-un cânt din fundul inimii și al sufletului în cinstea cauzelor sacre, dar când vine vorba să pun mâna la treabă... mă descompun, mă pierd, nu mai știu de mine. Pentru mine, adevărata acțiune e cântecul, e strigătul, nu pistolul... Scoateți-mă de-aici. Mai am încă în mine câteva cântece minunate, vocea mea încă mai e-n stare să împingă

mulțimile la asalt... Dar pentru asta, esențial e să rămân în viață. Susțin că un poem minunat, un cântec de revoltă bine pătruns pot face pentru cauza noastră mai mult decât prezența mea aici. Sunt într-o asemenea stare, încât cred c-am să mor...

— Așa cred și eu, i-a răspuns Armand cu privirea înghețată.

Ceașca de consommé a început să tremure în mâna mică și durdulie a lui Gromov, iar ochii i s-au umplut parcă de ulei.

— Bun, e momentul, a zis Armand. Începem de la etajul trei și continuăm coborând.

S-a întors spre Annette.

— Supraveghează orchestra. Să nu cumva să se oprească... Dă-ne măcar patruzeci de minute, pe urmă ne revedem în pavilion.

— Încercați să nu ucideți pe nimeni, dragilor, i-a răspuns Lady L. Pătează.

I-a privit cum se îndepărtau toți trei: pe sub lustrele scânteietoare, pe care oglinzile le multiplicau la infinit, mulțimea costumată i-a făcut într-o clipă să dispară în adâncurile istoriei, printre Charlemagni, Brutuși, Gingis Hani și Richarzi Inimă de Leu. Lady L. s-a oprit un moment în fața portretului ducesei de Alba, a ridicat ochii spre aceasta și s-a întrebat ce-ar fi făcut oare în locul ei. Numai că divina ducesă trăise într-o altă epocă, iar dorințele, toanele, capriciile ei aveau putere de lege. Lumea modernă chiar nu era un loc în care să te îndrăgostești. A

oftat, i-a făcut portretului un semn discret cu mâna și s-a amestecat printre invitați, mergând de la unul la altul, urmată de un Scaramouche cam obez, un Iago care vorbea despre Bursă ori de niște Robin Hoozi fericiți să uite, în compania ei, și că luaseră proporții, și de secretele de stat. Toată lumea era foarte veselă. Soțul a venit să o felicite, părând ca de fiecare dată extrem de mulțumit de toate și mai ales de el.

— Pe cinstea mea, Diane, strălucită serată, dacă vrei să știi părerea mea, una dintre cele mai bune ale noastre, toată lumea e de acord. Capitală idee ai avut. Apropo, Smithy mi-a confirmat că postul de ambasador în Franța încă e-n discuții. Mi-a mai zis c-ai fi o ambasadoare admirabilă. Și că și știi țara. Mi-a promis să-i strecoare o vorbă reginei, dar se pare că Majestatea Sa nu ține să numească imediat pe cineva în post.

— Așa cred și eu, a răspuns Lady L., pentru iubita noastră Victoria, gândul de a fi reprezentată la Paris are în el ceva șocant. Pentru ea, Parisul e un loc rău famat.

Au fost întrerupți de o sarabandă de dansatori care țâșneau dintr-un salon într-altul ținându-se de mână. Lady L. s-a trezit înconjurată de trei monseniori italieni, tinerii lorzi Ridgewood, Brackenfoot și Chilling. Băieții ăștia de ispravă se străduiau să întrețină proasta reputație pe care tatăl lor și-o câștigase în vremea regenței, fără a depăși totuși limitele

riscului, în așa fel încât să pară îndrăzneți, fără însă a șoca pe cineva, iar Lady L. era convinsă că acest lucru nu ar fi mers mai departe decât să bea șampanie dintr-un pantof de satin sau să viziteze vreo tânără cu grijă examinată în prealabil de medicul familiei. S-a desprins de ei râzând și s-a întors în sala de bal.

Petrecerea începea să lâncezească. Oboseala și șampania își făceau treaba. Ambasadorul Austriei, deghizat în Talleyrand – o, zei ai lui Metternich! –, moțăia într-un fotoliu, iar tânărul duce de Norfolk, costumat în Henric al VIII-lea, cu privirea destul de tulbure, era sprijinit respectuos de Eddie Rothschild.

— Diane, o dată măcar n-ai dansat cu mine în seara asta...

— Imediat, Bunny, i-a promis, lasă-mă să răsuflu un pic.

A tras cu ochiul la micul ceas italienesc prins cu un ac de batistă. Era aproape trei. Cele patruzeci de minute se scurseseră de o bună bucată de vreme. Muzica avea accentele stridente și frenetice ale zorilor. S-a apropiat de dirijor, un omuleț amabil și rotofei, cu mustăți de gândac și ochii mari, și l-a rugat să mai cânte o jumătate de oră. Acesta s-a înclinat politicos, fără a-și întrerupe mișcarea brațelor, însă deja câțiva invitați începeau să părăsească balul. A zărit-o pe doamna Oulbenkian, nevasta armatorului, costumată în Înger al Bunătății, care urca scara cu pas mai degrabă plictisit. „Dumnezeule, și-a zis,

măcar de-ar fi terminat!" Cu puțin noroc, în clipa aceea ei o șterseseră probabil cu prada, se duseseră să se schimbe în pavilion, luaseră liniștiți trenul de cinci dimineața de la Wigmore, poliției avea să-i ia ceva timp până să descindă în forță și să înceapă cercetările, iar ea ar fi putut câștiga câteva luni, știa însă că nu aveau să o lase niciodată în pace, că era la bunul lor plac și că, mai devreme sau mai târziu, scandalul avea să izbucnească. Poate că ar fi fost mai bine să o ia înainte, să dispară odată cu ei în noapte, să părăsească totul, să se distrugă și pe sine, la nevoie, pentru ca lumea să nu afle niciodată adevărul, astfel încât copilul care dormea atât de liniștit sub lumina lunii să nu cunoască decât treziri fericite... Avea însă mintea prea bine organizată pentru a reuși să se mintă pe sine. „Iată-mă pe cale de a-mi găsi scuze pentru a-l urma pe Armand", și-a zis. A luat o cupă de șampanie și a observat că mâna îi tremura.

Moment în care un țipăt de femeie a răsunat în întreaga clădire. Lady L. a avut impresia că țipătul făcuse pereții să se prăbușească, însă orchestra tocmai începuse cu un nou avânt, pentru a reînsufleți petrecerea care dădea semne de sfârșeală, așa că a rămas cu senzația că fusese singura care să-l fi auzit. S-a îndreptat rapid către marea scară de marmură albă, s-a oprit un moment și a ascultat.

La primul etaj, doamna Oulbenkian abia ce trecuse pragul dormitorului, când dăduse nas în nas cu un jocheu și un călugăr în rasă din pănură, pe cale

să-i golească într-o geantă din piele caseta ei cu bijuterii: călugărul încă-i mai ținea în mână colierul de perle. Dăduse înapoi și strigase după ajutor și acesta fusese țipătul îngrozit pe care-l auzise Lady L. O cameristă de la acel etaj alergase la timp pentru a prinde-n brațe un Înger al Bunătății leșinat și pentru a se trezi, la rândul ei, față-n față cu cei doi „asasini" Fusese cuprinsă de o asemenea groază, încât trebuise să se aștepte mai multe ore înainte de a se putea scoate de la ea cea mai mică informație coerentă. În momentul acela, Armand se afla într-o cameră alăturată. S-a repezit pe coridor și și-a dat pe loc seama că nici camerista încremenită, nici Îngerul Bunătății, care-și pierduse cunoștința, nu prezentau vreun pericol imediat; făcându-le semn complicilor să-l urmeze, s-a îndreptat către scara dinspre aripa de sud, a coborât rapid la parter și s-a amestecat în mulțimea de invitați. În felul acela ar fi putut fără nici o îndoială să ajungă toți trei în parc, însă Gromov, care-și stăpânise prea mult frica, și-a pierdut de data aceasta capul complet. Nemaiștiind ce făcea, nu mai avea în minte decât să fugă și, ținând într-o mână geanta de piele și în cealaltă colierul de perle pe care tocmai îl înhățase, s-a repezit cu fruntea-n pământ pe scara principală, care ducea în sala de bal. Chiar și în acel moment, dacă și-ar fi regăsit cât de cât sângele rece, ar fi putut să se facă nevăzut în vacarmul petrecerii, fiindcă nimeni nu dăduse atenție țipătului, instrumentiștii țigani se

dezlănțuiseră, *Ceardașul* era-n toi, iar exclamațiile și râsetele țâșneau din toate părțile. Doar că, în loc să o ia liniștit spre ieșire, nefericitul amant al cauzelor pierdute și-a pierdut și mai tare controlul, făcând când un pas înainte, când unul înapoi, urcând o treaptă, după care a înlemnit pe scara cea mare, cu spatele de perete, cu chipul înspăimântat, cu geanta într-o mână și colierul într-alta, expus tuturor privirilor. Avea atât de limpede aerul unui hoț prins în flagrant delict, încât orchestra s-a oprit din cântat, cuplurile s-au întrerupt din dansat în mijlocul pistei, s-a făcut liniște și toate privirile s-au îndreptat către călugărul franciscan lipit de zid, într-o atitudine de animal hăituit.

Sapper, care se aruncase în urmărirea lui Gromov pentru a încerca să-l prindă, și-a făcut apariția în capătul de sus al scării, a ezitat o secundă, apoi a dat înapoi și a dispărut, în timp ce hoțul, transformat în zdreanță dârdâitoare, era ținut bine de tânărul Patrick O'Patrick, costumat în conchistador, și de Sir Allan Douglas, în statuie a comandorului.

Nici nu puseseră bine mâna pe el, că marele bariton a și început să își bâlbâie mărturia.

— N-am vrut! M-au amenințat, m-au forțat…

Lady L. și-a dus mâna la gât: Gromov o privea, iar ea simțea că numele îi era deja pe buzele acestuia și, dacă brațele-ar fi fost libere, ar fi arătat-o cu degetul. Exact în același moment, l-a văzut pe Armand țâșnind pe lângă ea din mulțimea de invitați și

urcând încet și cu calm scara, cu pistolul în mână. Gromov l-a zărit și el, o umbră de zâmbet i s-a schițat pe buze și, crezând că-i venea în ajutor, a început să se zbată violent, încercând să scape. Armand a mai urcat o treaptă și, cum Gromov, cu un ultim efort disperat reușise să se elibereze, a ridicat pistolul și i-a tras un glonț în inimă. Expresia unei intense surprize se așternea pe chipul rotund și unsuros al călugărului franciscan, în timp ce se prăbușea moale la jumătatea scării.

— Doamnelor și domnilor, a spus Armand ridicând vocea, sunt inspector Lagarde de la poliția franceză. Mai mulți criminali evadați se ascund aici în seara aceasta, sub diferite deghizări, așa că trebuie să vă rog să nu părăsiți locul și să rămâneți calmi. Din păcate, suntem obligați să verificăm identitatea tuturor celor prezenți. O să procedăm rapid: colegii mei de la Scotland Yard deja l-au arestat pe celebrul anarhist Armand Denis. Știm însă că unii dintre complicii lui încă se mai găsesc aici. Nimeni să nu părăsească locul sub nici un motiv: am dat drumul câinilor în parc.

Invitații alcătuiau mici grupuri imobile și tăcute, de-ai fi zis că vreo sută de personaje de ceară, evadate din muzeul Doamnei Tussaud, tocmai își reluaseră pozițiile pitorești și încremenite. Armand a luat imperturbabil geanta și colierul căzute din mâinile lui Gromov, a coborât câteva trepte și s-a înclinat în fața lui Lady L.

— Doamnă, îmi pare rău de cele întâmplate și că nu am fost în măsură de a le preîntâmpina. Vă rog să primiți scuzele mele. În câteva minute totul va fi rezolvat.

S-a mai înclinat o dată și a murmurat cu glas greu de auzit:

— Te-aștept în pavilion.

Pe buze i se întinsese o urmă de ironie abia perceptibilă, pe când își arunca privirea peste figurile stupefiate ale celor din jur. După care s-a îndreptat fără grabă spre terasă, cu geanta și colierul în mână. Lady L. a urcat la rândul ei câteva trepte și s-a adresat invitaților:

— Cred că o distracție un pic... neprevăzută ne-a fost oferită în această seară, dar totul se va aranja, ca de obicei. Maestre, te rog, puțină muzică...

A urmat un murmur de voci excitate, de șușoteli și de exclamații. Apoi a reînceput muzica și figurile de ceară s-au însuflețit. Chiar și cei care se pregăteau deja să părăsească petrecerea, înaintea pauzei brutale, considerau un gest de onoare să continue să danseze, pentru a-și dovedi cum trebuia nepăsarea britanică și ajutorul dat gazdei pentru a ieși din încurcătură. Și pur și simplu evitau să se uite la călugărul în rasa lui de pănură, care zăcea nemișcat pe treptele de marmură, cu o expresie de uluită consternare în ochii înghețați.

Lady L. și-a ridicat ușor rochia, a trecut peste cadavru și a urcat în apartamentul ei. A trecut în

fugă prin budoar, prin dormitor și dressing și a ajuns la scara de serviciu. Nu era nimeni acolo, însă auzea glasuri dinspre bucătărie și servitorii alergând pe culoare; o cameristă plângea, pe o alta o apucase un râs isteric, iar un lacheu încerca să o liniștească, având un puternic accent *cockney*. A coborât repede scara și a ajuns pe aleea dependințelor. Abia de făcuse câțiva pași prin curte când a zărit dintr-odată o formă ghemuită pe jos, sub lumina lunii. Probabil că Sapper încercase să coboare de la etajul trei pe jgheab, iar acum zăcea pe pietriș, cu cravașa alături, pentru întâia oară aruncat din șa. S-a uitat o clipă la forma inertă din băltoaca de lumină de lună, apoi și-a ridicat fusta și a alergat mai departe spre pavilion.

XV

Noaptea dansa în jurul ei agitându-și vălurile albastre și până și norii păreau să-i împărtășească panica în goana lor nebunească. Alerga pe aleea pală, pe sub castani, printre băncile de marmură goale și statuile pe care le însufleția uneori jocul fugar al norilor și al lunii; auzea, dinspre helești, lătratul câinilor; o muzică frenetică se dezlănțuise în spatele ei și i se repezea pe urme: orchestra tocmai trecuse la *Ceardașul zorilor* al lui Llados, iar noaptea sălbatică a pustei țâșnea în jurul ei, în sunet de tamburine. Spaima de a ajunge prea târziu, de a-l vedea plecat, îi imprima zbuciumului o nuanță aproape animalică și întreg parcul părea înecat în tumultul inimii ei. Se aruncase pe cărare, printre trandafirii care-i zgâriau brațele și i se agățau de rochie, înjurându-și în franțuzește pantofii cu tocurile lor înalte. S-a descălțat și a reînceput să alerge către pavilionul care-și ridica umbra ascuțită sub Ursa Mare.

O lumânare strâmbă se topea la căpătâiul patului, iar umbra lui Armand tremura pe perete. Acesta

stătea în picioare în mijlocul încăperii, cu pistolul în mână, prins din cap până-n picioare în acea imobilitate de fiară la pândă pe care i-o cunoștea atât de bine și care o obseda fizic aproape în fiecare noapte; așa-i apărea în vis și atunci trupul se dăruia, în așteptarea unui salt care nu mai sosea niciodată; până și chipul bărbatului era încremenit într-o expresie de atenție extremă, de ironie de gheață; țeava pistolului rămăsese îndreptată ferm spre ea; dintr-odată, a căpătat extrem de iritanta convingere că el nu mai avea încredere totală în ea, că încă-l mai bântuia o urmă de neîncredere.

— Era un pic jignitor, după toate dovezile de dragoste pe care i le dădusem, a constatat Lady L.

Poetul-Laureat i-a aruncat o privire înfricoșată.

Damele de pică îl fixau în continuare de pe paravan cu privirile lor întunecate; deasupra patului oriental, oglinda crăpată părea înghețată într-un surâs josnic; impresia de pericol latent se accentua cu fiecare bătaie a pendulei invizibile; se simțea o prezență sinistră, un pericol odios ascuns printr-un ungher. Chipul lui Lady L., sub părul ei alb, era impasibil, iar mâna îi era lăsată pe baston într-un gest suveran; în ochi avea o sclipire amuzată.

— Da, am simțit imediat că era în gardă, că nu mai avea încredere totală în mine. E adevărat că eram gata de orice – sau capabilă de orice, cum preferi – pentru a-l păstra. Nici nu mai știu dacă

dragostea era aceea care domina în mine sau ura pentru rivală, pentru omenire, amanta aia pe care o slujea cu asemenea fervoare, cu un devotament absolut. Se uita la mine cu o atâta detașare, cu așa o răceală ironică și, cum să zic, cu o asemenea *cunoaștere a subiectului*, ăsta-i cuvântul, încât m-am simțit rănită în amorul propriu: dacă iubita aia a lui își închipuia că îmi spusesem ultimul cuvânt, se înșela. Era-n stare de orice pentru ochii ei frumoși, nimic nu l-ar fi oprit, era gata să-i sacrifice totul, dar și eu știam ce însemna o pasiune totală și aveam să-i dovedesc. Îți dai seama, urmasem o școală excelentă. Avea o prezență, o clasă – da, nu există alt cuvânt mai potrivit –, în ținuta de Curte, în mătasea albă, albul îi venea atât de bine, chipul îi rămăsese atât de frumos, dar și atât de tânăr, în pofida tuturor lucrurilor groaznice, încercărilor teribile din anii de închisoare, încât m-am oprit o clipă și am zâmbit asemănării, înainte de a mă arunca plângând în brațele lui: era de parcă s-ar fi uitat la mine chiar fiul meu…

Sir Percy Rodiner a tresărit.

— Toate astea sunt monstruoase. Monstruoase.

— Nimic nu-nțelegi din extremism, dragul meu, a constatat Lady L. pierzându-și un pic răbdarea. Pasiunea e ceva ce îți scapă complet. Încearcă să te informezi, în loc să bodogăni. Erau în el o flacără, o putere de a iubi și de a se dărui, o frumusețe, da, o frumusețe, pe care sub nici o formă nu le puteam

lăsa alteia. Orice femeie îndrăgostită m-ar înțelege. Nici măcar nu se punea într-atât problema de a-l păstra numai pentru mine, cât de a-l împiedica să fie al rivalei mele.

— Armand, ascultă-mă...

— Mai târziu, mai târziu. Unde e Sapper?

— E mort.

— Poftim?! Ce-ai zis?!

L-am simțit încordându-se, iar pe figură i-a apărut o asemenea expresie de suferință și de descumpănire, încât a început iarăși să spere: poate că în sfârșit se recunoștea învins.

— Plecam cu el sau ne întâlneam peste câteva zile, aveam să fim unul al altuia, ca pe vremuri, la Geneva, aveam să vizităm Turcia, India poate – Taj Mahalul, știi tu; după toate câte îmi făcuse, chiar că-mi datora puțină fericire...

Lady L. a clătinat din cap, amintindu-și de acea incorigibilă Annette, de acea midinetă încăpățânată care visa până-n pânzele albe la beatitudinea-n doi, la gondola fericirii, la dragostea victorioasă... Încă era o subretă cu inima pictată-n roz și azuriu, un suflet de bucurat prin baluri... O altă mare doamnă, prințesa Alice de Baden, i-ar fi spus într-o zi, referindu-se la drama de la Mayerling: „Ei, haide, dragostea e de lăsat sărăcimii".

Armand s-a întors spre lumânarea semănând cu un gât sucit, care părea să se uite la el, și i-a surâs cu tristețe flăcării.

— Bietul Sapper. Va fi mult mai greu fără el... Era un om adevărat. În fine...

Însă asta fusese tot: un tovarăș căzut nu conta prin comparație cu omenirea. S-a aplecat spre geanta din piele, a luat o mână de bijuterii și-a început să râdă.

— Așa da! Zi de doliu pentru Lloyds. Vom putea acționa. Avem cu ce ne ține măcar un an.

Lady L. a închis ochii. Știa ce însemna acel „ne" Adică „nimeni" Cel mult Libertate, Egalitate și Fraternitate, cu mustățile lor groase și meloanele pe cap, care aveau să-i pună cătușele și să-l ducă pe drumul spre ghilotină. „Ce straniu, s-a gândit, mângâindu-l ușor pe obraz și privindu-l cu o tandră ostilitate, ce straniu, e de ajuns ca o idee nobilă și generoasă să-și piardă simțul măsurii, că ajunge pe loc îngustime de spirit."

— Avem cu ce echipa o duzină de grupuri mobile pe care să le trimitem în toată Europa.

— Da, iubitule. Va fi minunat.

— Începem din Würtemberg: fierb studenții de-acolo. Ceea ce contează e să arătăm opiniei publice că lovim când vrem și unde vrem. Lașii vor vrea să treacă de partea celor puternici, iar cei slabi au fost dintotdeauna atrași de forță. Vom organiza o serie de atentate, de la Élysée la Vatican. Farcolo are dreptate: numai marile incendii îi pot veni de hac nopții...

— Până una-alta, trebuie să ucidem chiar acum pe cineva, i-a zis ea.

Numai că el era inaccesibil pentru glume. Era un bărbat condamnat la seriozitate și a cărui puritate resimțea imperfecțiunea vieții ca pe o profundă injurie. Era cu adevărat făcut pentru acele mari lucrări de asanare care duc fie la rugul Inchiziției, fie la tronul Inchizitorului. Din păcate, vocea lui, atunci când reușeai să-i uiți spusele, avea accente de o asemenea ardoare și virilitate, încât îi atingeau cele mai intime corzi ale ființei ei. S-a așezat pe pat și a început să își scoată ciorapii. Dezbrăcându-se, îl privea rece, sfidătoare: măcar un lucru nu-i putea oferi rivala. Rochia i-a alunecat la picioare și rapid a rămas goală, doar cu trandafirul de tul roșu și voalul în păr. El ezita. Și continua încă să-i cam lipsească încrederea, fiindcă nu renunțase la pistol.

— N-avem timp.

— Atunci grăbește-te, i-a răspuns ea nerăbdătoare.

S-a aplecat și a sărutat-o pe umăr... Ea s-a lăsat luată cu totul de val, rapid, și n-a mai știut dacă suspinele îi erai motivate de vină și dorință de răzbunare ori de o fericire de femeie, pe care n-avea să o mai cunoască vreodată. Și niciodată nu mai amestecase printre suspine atâtea cuvinte tandre și atâtea cuvinte crude...

— Of, Percy, ajunge, nu mai face mutra asta. Trebuie să îți explic cum am ajuns eu însămi teroristă. Fără asta, ai risca să mă judeci prea sever. De altfel, trebuie să existe o morală în chestia asta, nu? Sunt sigură că prietenul meu, doctorul Fisher,

care ține niște predici atât de frumoase, n-ar fi întârziat s-o dezvăluie. Uite ce-nseamnă, fără îndoială, să trăiești într-o lume fără Dumnezeu, cum am făcut-o noi, Armand și cu mine, să acorzi o importanță absolută lumii și să te lași condamnat la căutarea fericirii pământești. Fiindcă acesta a fost lucrul pe care l-am avut în comun el și cu mine, fiecare în felul lui. Pământul devine o junglă. Totul ajunge să fie permis pentru a încerca să faci omenirea fericită sau pentru a-ți construi propria fericire. Nici o soluție nu ne poate potoli gustul pasionat pentru viață, exasperat de neant... După cum vezi, nu e totul pierdut și poate că și eu voi ajunge la un final edificator. Nu, nu-mi bat joc de tine. Să zicem că sunt o nihilistă, asta-i tot. Dicky înțelesese bine. Anarhiștii sunt prea timizi. Nu îndrăznesc să meargă până la capăt. În pasiune, în extremism, trebuie de fiecare dată mers până la capăt, ba chiar un pic mai departe. Fără asta, mereu găsești pe cineva și mai extremist decât tine. Nihiliștii sunt pe gustul meu. La capitolul ăsta, Armand avea dreptate: libertatea e cel mai de preț bun al nostru. Așa că aveam să mă eliberez de tiran. Aveam să-i dau o lecție de terorism, la rândul meu, lăsându-i timpul necesar pentru a medita la subiect...

A oftat adânc și a început să se îmbrace la loc. Ce urma acum să facă nu i se mai părea nici groaznic și nici măcar crud: altfel nu se putea. Abia dacă

zâmbetul îi era un pic vinovat, în timp ce își aranja hainele și părul: era zâmbetul fiului ei atunci când nu era cuminte. Își luase adio de la Armand, iar de-acum acesta nu avea să o mai părăsească vreodată. Vor îmbătrâni încet, împreună, vor rămâne unul lângă altul, lăsând să se scurgă zile liniștite, fără istorie, departe de marea istorie. Urma să-i dea o lecție, să-i arate de ce era-n stare omenirea lui iubită dacă se lăsa și ea, la rândul ei, în voia propriei pasiuni. O foarte mare doamnă, pe care nimic nu o poate compromite, căreia nimic nu a reușit să-i păteze reputația de când îi tot face să sufere pe aceia pe care-i iubește, iar veșnicul ei iubit va face el cumva pentru a o scuza când va medita la asta, înainte de a muri, punând totul pe seama unei clase sociale, unei societăți, unui mediu. Prea drăguț n-avea să fie, însă el știa mai bine decât oricine că nu poți iubi cu pasiune fără a încălca un pic regulile, normele de comportament...

— Mai că vedeam zâmbetul aprobator al lui Dicky. Îmi aminteam atât de bine sfatul lui: „Aruncă și tu o bombă. Treci în terenul lui, terenul extremismului afectiv. De altfel, nu ți se pare că e cam prea la dreapta? Să nu uităm că la stânga anarhiștilor sunt nihiliștii... Sunt... suntem... *noi*..."

Dar nu a fost tocmai un plan, un simplu impuls feminin, mai degrabă...

Armand era întins pe pat, cu ochii închiși: părea că-și așteaptă întoarcerea trupului. Nu îndrăznea să

se uite prea mult la el: se simțea totuși puțin jenată. Se știa însă înconjurată de aprobări și încurajări imanente, de un soi de vehemență și de furie a căror prezență o percepea limpede în fiecare bătaie a inimii.

— Dacă femeile din vremea mea ar fi știut să se revolte ca mine, Percy, cred că am fi putut evita teribilele masacre ale secolului care stătea să vină. Mi se părea că susțineam revolta femeilor contra templelor abstractului, în care este adorată inteligența printre capete tăiate și unde cele mai nobile elanuri ale sufletului ajung să fie doar ultime spasme ale agoniei...

O schimbare foarte ciudată apăruse pe neașteptate în atitudinea lui Sir Percy Rodiner, părând dintr-odată expert într-ale ticăloșiei. A închis un ochi, cu aer ușurat, iar zâmbetul lui aproape cinic sugera o îndelungată experiență a vieții, ba chiar a femeilor, și a zis pe tonul prea abrupt și de o prea mare siguranță de sine, pe care tinerii virgini îl utilizează pentru a întreba „Cât face?" pe cea dintâi prostituată care le iese în cale:

— Pe scurt, l-ai dat pe mâna poliției.

— Nu fi idiot, Percy. Gândește-te ce scandal ar fi ieșit... Ar fi spus totul și nimic n-ar mai fi rămas din mine. Mi-aduc aminte că simțeam o exaltare bizară, dar și un sentiment cu totul nou pentru mine: sentimentul de a avea o misiune de îndeplinit...

Cumva, pentru întâia oară mi se trezea simțul civic. Era epoca, îți amintești, în care primele sufragete manifestau în stradă și sunt convinsă că, dacă s-ar ști ce am făcut, numele mi-ar fi citat în manualele de istorie printre cele ale primelor feministe din Anglia...

Armand a deschis ochii și s-a ridicat fără grabă. A luat trandafirul de tul roșu, care căzuse pe pat.

— O jumătate de ceas prețioasă, care riscă să mă coste scump, a constatat.

— Ar fi o adevărată nebunie să pleci acum, i-a răspuns Lady L. Trebuie să mai rămâi aici două sau trei zile. Nimeni nu îndrăznește să vină să își bage nasul în pavilionul meu. Ar fi de neconceput. În rest, nu există decât o singură cheie. Trebuie să lăsăm să treacă emoțiile, poliția... Toți te cred deja departe. Când lucrurile se vor fi calmat, vei putea lua liniștit trenul de la Wigmore. E singura soluție.

Armand a căzut pe gânduri, jucându-se cu trandafirul de tul.

— Bun raționamentul, Annette. Chiar că judeci la rece.

— Așa și trebuie. Doar mi-ai lăudat destul meritele logicii și ale rațiunii pure.

Bărbatul a râs și și-a mângâiat ușor bărbia cu trandafirul.

— Bravo.

— Te las, acum, iubitule. Risc să-mi fie observată absența. Trebuie să mă duc să văd ce se-ntâmplă.

Pe mâine... Nu-ți face griji. Sunt convinsă că, de data asta, totul va merge bine.

— Și eu. Și-apoi, știi...

A ridicat din umeri.

— Viața mea, viața ta, viața noastră... Niciodată nu vor lipsi oameni ca mine... Poate că nu voi apuca să văd izbânda ideilor mele, însă nu contează dacă acela care aruncă sămânța nu mai e acolo la măcinat... Totul e să se macine. Și se va măcina.

Lady L. s-a cutremurat. Avea dreptate. Niciodată nu vor lipsi oameni ca el. Și se va măcina. Dar câte milioane de capete? Veacul care venea, al douăzecilea, fără îndoială avea să fie acela al măcinatului.

— Așa e, a răspuns. Nu contăm deloc. Doi se pierd, un miliard se regăsesc... Numai în China se pare că sunt trei sute de milioane. Sunt convinsă că vor fi recolte nemaipomenite...

Glasul îi tremura. S-a întors repede, ca să nu-i vadă lacrimile. Da, chiar așa, și-a zis Lady L. ducându-și batista la ochi, lacrimile sunt niște fete ușoare, iar șaizeci de ani de ironie, de umor de gheață și de Anglie încă nu au reușit să le învețe pe curvișteinele astea nerușinate un pic de reținere. O vedea pe biata Annette luptând încă puțin, poate chiar ezitând... Numai că altceva nu se mai putea face. Lumea nu o putea salva, totuși puțin ar fi putut-o ajuta. În rest... Lumea n-avea decât să își găsească alt fraier.

Așa că s-a dus la ușă, a deschis-o cu grijă și a ieșit. În parc începeau să apară semnele palide ale zorilor.

Nu se mai auzeau decât câinii lătrând, ca pentru a-i spune lunii adio. A mai așteptat o secundă, cu ochii închiși, cu mâna dusă la gât, cu trupul înghețat, apoi a scos un țipăt și s-a întors în fugă în pavilion.

— Armand, iute...

— Ce e?

— Vin... Iute... Poliția... Vai! Doamne Dumnezeule...

I-a zărit pe chip acel aer batjocoritor care-i acoperea întotdeauna trăsăturile în prezența pericolului, de parcă viața lui nu ar fi fost decât un fir de praf în ochi, de care te grăbești să scapi, și i-a răspuns pe ton amuzat, cu acea relaxare un pic disprețuitoare, căreia ținuta de Curte îi sublinia nonșalanta aroganță:

— Fir-ar al dracului!... Să-ncercăm totuși să omorâm câțiva...

— Nu!

Lady L. s-a prefăcut că ar căuta ceva prin preajmă, s-a întors spre seiful din Madras, a ezitat o clipă...

— Hai aici...

A alergat spre seif, a întors cheia-n broască și a deschis ușa grea, îmbrăcată în piele... S-a uitat înăuntru și a oftat ușurată: era destul loc, destul...

— Ascunde-te repede! Îi îndepărtez eu... Dar, hai odată, grăbește-te!

A ascultat-o fără grabă însă, cu siguranță pentru a nu-și înjosi propriul stil, ținând în continuare trandafirul într-o mână și pistolul în alta. Ea a luat

geanta cu bijuterii și i-a aruncat-o la picioare. Armand a privit-o cu admirație.

— Ar fi trebuit să mă gândesc la asta, a zis. Cu siguranță, încă vom mai face lucruri mari împreună...

I-a zâmbit cu tandrețe: tandrul și un pic crudul surâs al lui Lady L. Fiindcă în acel moment și-a descoperit surâsul pe care nu-i mai rămânea decât să-l facă celebru. I-a făcut un mic semn din mână, a închis încet ușa și a întors de trei ori cheia în broască.

Poetul-Laureat s-a îndreptat în fotoliu, uitându-se cu ochii ieșiți din orbite la mobila bizară, care părea ieșită din cine știe care poveste orientală, și la acea mare doamnă a Angliei, cu umerii zgribuliți în șalul ei, care zâmbea, stând în picioare, în fața seifului, cu o cheie în mână.

— Și-apoi?

— Ei bine, m-am întors la bal. Promisesem un dans ducelui de Norfolk, dacă-ți aduci aminte... Poliția sosise. Bineînțeles că nu a găsit nimic. Am dansat, am băut multă șampanie... multă... Of, Percy, nu-ți lua aerul ăsta ultragiat! Da, am băut mult. Cred chiar că m-am îmbătat... Trebuie să recunoști că și aveam din ce...

— În pavilion te-ai mai întors?

— Uneori e tare greu să fii în același timp și femeie, și mare doamnă...

— Diane, când te-ai întors în pavilion?

— Percy, nu mai țipa, detest chestia asta... Ți-am spus că băusem mult... Am avut o clipă de neatenție...

— *O clipă de neatenție?*

— De altfel, peste puțină vreme a trebuit să părăsim Anglia, fiindcă, după cum bine știi, soțul meu a obținut până la urmă ambasada. Da, până la urmă totul a mers foarte bine. Fiul nostru a devenit, firește, ducele de Glendale... Este foarte iubit de englezi și își face foarte bine meseria. Nepoții lui Armand au reușit cu toții admirabil. Gândește-te și tu: Anthony va fi în curând episcop, Roland e ministru de nu mai știu de care, James e directorul Băncii Angliei. În fine, pe astea le știi pe toate. Păcat că nu pot să afle și ei lucrul ăsta. De ajutat, i-am ajutat mult. Ar trebui să le mai dau o lecție. De altfel, poate că, până la urmă, familia ar fi mai bine să fie anunțată. Sunt sigură că m-ar ajuta să-l duc în altă parte. Gândește-te că suntem în ajunul alegerilor. Dacă se descoperă ce am făcut, Partidul Conservator nici că-și va mai reveni!

În sfârșit, Sir Percy Rodiner a reușit să ridice mâna în direcția elementului greu și îndesat de mobilier, care semăna cu o monstruoasă tură de șah.

— Vrei să spui că de atunci e... că niciodată n-ai...

Lady L. stătea în picioare, sub portretul motanului ei Trotto, care conducea la atac Brigada ușoară, în Crimeea, pictat peste nobilele trăsături

ale Lordului Raglan, care flutura printre obuze lancea stindardului Sfântului Gheorghe. Papagalul Gavotte se uita binevoitor la el, cu ciocul lui galben și penele care înlocuiseră nasul și uniforma lui Wellington, pe câmpul de luptă de la Waterloo. Maimuța Badine se bătea pentru libertate la Borodino, printre cadavre, foarte în largul ei în tunica bătrânului Kutuzov. Pechinezul Pongo își prezenta poporului capul în gravura cu Robespierre, iar tânărul Bonaparte, în fața soldaților morți, avea ciocul blândei perușe Mathilde, care totuși nu făcuse niciodată rău nimănui. Lady L. și-a ridicat semeață capul, cu zâmbetul pe buze, înconjurată de toți prietenii ei. Tăcerea lor nu i se păruse niciodată lipsită de înțelegere ori de simpatie. Singurele care ar fi putut-o condamna erau femeile care nu avuseseră vreodată grijă să își smulgă fiii din mâinile făcătorilor de istorie sau acelea care fuseseră capabile să iubească mai mulți bărbați în viața lor.

Poetul-Laureat a realizat că Lady L. vorbea.

— Noroc n-am avut cu adevărat, zicea. Aș fi putut iubi un bețiv, un jucător de cărți, un escroc, un drogat... însă, nici vorbă! A trebuit să fie un idealist autentic! Așa că m-am lăsat și eu purtată spre terorism. Să admitem că am fost o elevă bună și cu asta basta. De câte ori, iubitule, nu m-am întors aici pentru a-ți recita cu surâzătoare disperare oda pe care chiar tu ai fi putut-o dedica omenirii, unica și cruda ta iubită cu adevărat, „minunata doamnă făr' de inimă":

Ah! Chiar trebuise să te văd,
Chiar trebuise să îmi placi
Și să îți zic, naiv prăpăd,
Cât de semeață știi să taci.

Să te iubesc, deci, trebuise,
Să mă aduci la disperare
Pradă unei idolatrii precise,
Doar spre a mă ucide-mi pare!

A întors cheia-n broască și a deschis ușa.

Pistolul căzuse alături de geanta din piele și puțin praf a zburat de pe hainele îngălbenite, de Curte. Armand stătea așezat într-o atitudine meditativă, cu fruntea coborâtă spre trandafirul de tul roșu pe care încă-l ținea în mână.

NOTĂ BIBLIOGRAFICĂ

În afara lucrărilor clasice despre istoria mișcării și a gândirii anarhiste, următoarele texte mi-au fost de mare ajutor:

Armand Denis sau Ispita absolutului, Bielkine, Geneva, 1936.
Romantism, anarhie și fascism, Sobieski, Varșovia, 1953.
Anarhiștii, burghezii secolului XX, Kardziel, Varșovia, 1959.
Armand Denis și revoluția permanentă, Lalard, Paris, 1931.
Pornografia ideologică, Halperin, Zurich, 1960.
Logica în aberațiile mintale, Durater, Paris, 1932.
Perversiunea, Szatun, Varșovia, 1961.
Aristocrație și idealism, Perczatka, München, 1949.
Terorismul umorului, Blunt, Oxford, 1953.
Armand Denis sau Moartea lui Dumnezeu, Valère, Paris, 1958.
Puritatea prin sânge, Gunther, München, 1952.
Pasiunile rațiunii, Natkin, Zurich, 1940.
Logica pasiunilor, Brentano, Paris, 1932.
Idealismul și concepțiile aristocratice despre om, Sarafof, Moscova, 1960.
Umorul sau Teroarea albă, Gardé, Paris, 1921.
Aristocrați, excentrici și nihiliști, Raintbottom, Londra, 1961.

Neceaiev și Armand Denis sau Refuzul umanului, Rattner, München, 1951.
Terorism și deriziune, Winawer, Varșovia, 1959.
Nihilismul sau Întâlnire la Hiroșima, Aptekman, Viena, 1950.
Extremismul, nihilismul și absolutul, Ajouard, Paris, 1930.

Dispariția lui Armand Denis, după evadarea de la Livorno, a dat naștere unei serii de ipoteze ținând toate, mai mult sau mai puțin, de domeniul fanteziei. Cea mai ciudată este cea expusă recent în *New World* de Stefan Felikson. Autorul crede că îl recunoaște pe Armand Denis în persoana unui obscur militant al mișcării anarhiste americane de la începuturile ei – cunoscut sub pseudonimele de Sinter, Balachov, Musica etc. –, a cărui adevărată identitate nu a fost niciodată stabilită și care a fost ucis în timpul revoltelor de la Detroit, din 1910. Autorul nu citează nici un fapt convingător pe care să își sprijine ipoteza, bazându-se în întregime pe o vagă asemănare fizică, mai exact pe descrieri făcute „straniei frumuseți" a lui Sinter și a lui Armand Denis.

Țin să-mi exprim aici mulțumirile domnului François de Liencourt, al cărui ajutor mi-a fost deosebit de prețios în cadrul cercetărilor pe care le-am întreprins.

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

În colecția **Raftul Denisei** au apărut

Holly Ringland, *Florile pierdute ale lui Alice Hart*
Anuradha Roy, *Toate viețile pe care nu le-am trăit*
Melanie Benjamin, *Femei de Oscar*
Guzel Iahina, *Copiii de pe Volga*
Hiro Arikawa, *Memoriile unui motan călător*
Romain Gary, *Educație europeană*
Heather Morris, *Călătoria Cilkăi*
Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*
Yu Hua, *Ziua a șaptea*
Yōko Ogawa, *Înotând cu elefantul, în brațe cu pisica*
Roddy Doyle, *Zâmbește*
Sara Gruen, *Apă pentru elefanți*
Frances Mirrales, *Biblioteca de pe Lună*
Alan Hlad, *Lungul zbor spre casă*
George Saunders, *Pastoralia*
Paula McLain, *Soția din Paris*
Lisa Strømme, *Doamna Nobel*
Colson Whitehead, *Băieții de la Nickel*
Ji-min Lee, *Eu și Marilyn*
Grigori Slujitel, *Zilele lui Savelie*
Maja Lunde, *Istoria apelor*
Jeanette Winterson, *Frankisstein*
Boualem Sansal, *Trenul de Erlingen*
Annette Hess, *Casa germană*
Núria Pradas, *Aroma timpului*
Ludmila Ulițkaia, *Cazul doctorului Kukoțki*
Melanie Benjamin, *Doamna de la Ritz*
David Mitchell, *Conacul Slade*
Italo Svevo, *Viitorul amintirilor*
Ismail Kadare, *Dimineți la Café Rostand*
Eddy de Wind, *Auschwitz, ultima stație*
Jessie Burton, *Confesiunea*
Gary Romain, *Lady L.*

Scriitor (romancier, eseist, autor de memorii), aviator, diplomat, regizor, scenarist, Romain Gary, pe numele adevărat Roman Kacew, s-a născut pe 8 mai 1914 la Vilnius, într-o familie evreiască, și a crescut la Varșovia, unde mama sa l-a botezat catolic. În 1928 s-a stabilit în Franța. A studiat Dreptul la Aix-en-Provence și Paris. În timpul războiului, când și-a luat numele de Gary, a fost pilot în Forțele Aeriene Franceze Libere, primind ulterior multe medalii și distincții, printre care titlul de Comandor al Legiunii de Onoare. L-a întâlnit pe generalul de Gaulle în 1940 la Londra și a rămas toată viața un admirator al acestuia. După război, cariera de diplomat avea să-l poarte la Sofia, Berna, New York, Londra, Los Angeles. S-a căsătorit în 1945 cu jurnalista britanică Lesley Blanch. Numit consul general la Los Angeles, a întâlnit-o pe actrița Jean Seberg, cu care s-a căsătorit în 1963, a avut un fiu și de care a divorțat în 1970. Pe 2 decembrie 1980, la un an după ce aceasta s-a sinucis, Romain Gary s-a împușcat. Este singurul scriitor care a primit de două ori Premiul Goncourt, mai întâi ca Romain Gary, apoi ca Émile Ajar (identitatea lui Ajar s-a aflat abia după moartea autorului). Opera vastă, eterogenă, semnată Gary se întinde pe mai mult de patru decenii. Dintre romanele sale menționăm: *Educație europeană* (*Éducation européenne*, 1945; Humanitas Fiction, 2020), *Le grand vestiaire* (1948), *Les racines du ciel* (1956, Premiul Goncourt), *Promisiunea zorilor* (*La promesse de l'aube*, 1960; Humanitas Fiction, 2018), *Les oiseaux vont mourir au Pérou* (1962), *Lady L.* (*Lady L.*, 1963; Humanitas Fiction 2021), *La tête coupable* (1968), *Dincolo de limita aceasta biletul își pierde valabilitatea* (*Au-delà de cette limite votre ticket n'est plus valable*, 1975; Humanitas Fiction, 2019), *Clar de femeie* (*Clair de femme*, 1977; Humanitas Fiction, 2017), *Zmeie de hârtie* (*Les cerfs-volants*, 1980; Humanitas Fiction, 2019) etc. Sub pseudonimul Émile Ajar au apărut: *Gros-Câlin* (1974), *La vie devant soi* (1975, Premiul Goncourt), *Pseudo* (1976), *L'angoisse du roi Salomon* (1979).

Romanul, scris în limba engleză și tradus de autor în franceză, se bucură de o ecranizare de excepție în 1965, în regia lui Peter Ustinov, cu Sophia Loren, Paul Newman și David Niven în rolurile principale.

Poveste de dragoste și ficțiune istorică având un deznodământ dintre cele mai neașteptate, *Lady L.* este și o satiră a aristocrației victoriene, combinată cu un portret reușit al anarhiștilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Iubirea și umorul domină o istorie picantă și cinică, în care farsa și tragedia își dau mâna.

„*Lady L.* este povestea perfectă, în sensul cel mai clasic: personaje bine definite, aventură, un ritm alert, suspans și o macabră întorsătură la final. Ca mai toate poveștile franceze, are spirit și eleganță. Ne duce cu gândul la o întâlnire între Maupassant și Edgar Allan Poe."

Newsweek

„*Lady L.* este o minunată desfășurare de spirit și inteligență, care alcătuiesc un contrast plăcut cu formidabilul bestseller *Rădăcinile cerului*."

The New Yorker

„O carte de o malițiozitate ireverențioasă și de un cinism zâmbitor."

Le Monde

„Cu siguranță un alt fel de Romain Gary, și pentru cititorii lui o poveste cu arome puternice, aproape cum ar fi spus-o Maupassant, care trece cu eleganță de la începutul său sentimental la finalul surprinzător."

Kirkus Reviews

„*Lady L.* al dumneavoastră este foarte puternic! Într-atât, că unii spun că «e prea puternic». Cât despre mine, îl văd[illegible]d de un talent magnific, drept o revărsare uluitoare de u[illegible]uralețe. Ce noroc pe dumneavoastră că există englezii! Dar cum vă mai meritați șansa asta!"

Charles de Gaulle, *Lettres, notes et carnets*

29